

H. Túri Klára



Levelek
a ládamélyből

H. TÚRI KLÁRA

LEVELEK A LÁDAMÉLYBŐL

TATA, 2008.

Édesapámnak,
az Almásfüzitői Timföldgyár 1956-os
Munkástanácsa tagjának emlékére

TARTALOM

<i>Előszó helyett</i>	5
<i>Köszönet</i>	11
1. KRÍM-FÉLSZIGETÉN NAGYGIZI.....	13
2. APU ÉNEKEL	15
3. POFON A ZÁSZLÓTARTÓNAK	21
4. A ZONGORA CSENDJE.....	27
5. ÓLOMKATONÁK.....	33
6. EMLÉKEK NÉLKÜL.....	39
7. SVÁBNAK LENNI.....	46
8. FELELET FIZIKÁBÓL.....	51
9. HÁROM SZÁL CIGARETTA.....	57
10. HÓVIRÁG-ERDŐBEN.....	60
11. A LEVÉL.....	66
12. PIKNIK A PARKBAN.....	72
13. VOLT EGYSZER EGY FESTŐ	78
14. A TÉGLAGYÁR SZENTJE	83
15. SZÁNKÁZÓK	89
16. DOMBOLDALON SÍRHALOM.....	92
17. OSZTÁLYTALÁLKOZÓK	98
18. ANIKÓ MESÉL	102
19. VARÁZSLATOK	105
20. SZÍVECSKÉK.....	109
21. SUGÁRZÁSOK	113
22. SÁRGAEMBEREK.....	120

23. ...SZERELMET NE LÓDÍTS! –	125
24. ÉLMUNKÁSOK	129
25. RÓZSI TANÍTÓ NÉNI	133
26. FIÚK A STÉGEN	138
27. FALUVÉGEN, ŐRBÓDÉ	142
28. IDŐSÍKOK	148
29. FELEL AZ OSZTÁLY	152
30. HÚSVÉTI LEVÉL	157
31. ÉLETFA.....	162
32. MESE AZ IGAZSÁGRÓL.....	166
33. MENYASSZONYTÁNC.....	172
34. BANKÁRVILÁG MAGYARORSZÁGON	177
35. ANIKÓ ÉS A PULI	181
36. ŐRANGYAL JELENTI	185
37. KÖSZÖNETTEL, ANIKÓ	189
38. PÜNKÖSDI GONDOLATOK	193
39. A VIZEK VÁROSA.....	197
40. HÉTKÖZNAPI KÍSÉRTET.....	200
41. ESEMÉNYNAPTÁR HELYETT	204
42. VIRTUÁLIS AKNÁK	207
43. BECENÉVEN: MUKSZI.....	212
44. ÉLETÜNK PÉLDÁJÁVAL.....	215
45. KUTYA-JÓ.....	220
46. A VILÁG LEGJOBB EMBERE	223
47. TÚNÓDÉS	226

Előszó helyett...

Időutazásra hívogatok. Nem a távoli jövőbe, hanem az izmusgyötört közelmúltba, mely sokunk számára, így nekem is – hála Istennek saját élmények híján – már történelem.

Egész-életet meghatározó gyerekkori élmények impresszionista ecsetvonásai elevenednek meg képzeletünk vásznán, amikor Túri Klára könyvét kezébe veszi a kedves Olvasó. Tatához, Bajhoz, a szülői házhoz tapadó és gyermekkorból feltörő személyes emlékek egymásutánjai szilánkként hasítanak bele a fájdalmas-szomorúságos-hiányos múltba, mely a ma

távlatából mégis kerek egésznek és békeségesnek tűnik, pedig nem volt az. Békévé a méltósággal viselt fájdalom formálta át. Hogyan lehet békességesnek mondani az „állami tolvajlást”, amikor nemcsak a padlást söpörték le, de a jóérzést is kiűzték a háborúperzselte lelkekből, meglopva és felélve a jövőt? A könyv sorai között politikailag sztahanov-hitűre idomított igazi kizsákmányoltak és egyszerű, de tisztalelkű tatai emberek sorsai is megelevenednek előttünk, amikor mohón kutatjuk Túri Klára hiteles vezetésével a leűnt korok mai lelkekben is ott szunnyadó, olykor sebeket is feltépő érzéseit.

Ez a válogatás szépséges és drámai. Szépségét a hosszú mondatokba sem zárható kíméletlen őszintesége adja. Drámaiságát pedig abban élhetjük át, amikor a sorsokat derékbatóró kicsinyesség, a gonoszság éppen a szocialista embertípus-képébe gyúrt pedagógiai nonszenszei vagy az aktuális egzisztenciális szorítások keserítették meg tettenérhetően két-három generáció életét. Megbékülést nem kínál ez a remek kötet, mely bővelkedik csípősen igaz társadalom-, s benne jogos egyház-kritikában is, de még sincs benne támadás semmilyen intézmény ellen, miközben megérdemelten pellengérré állítja az eredendő-ősbűnös mindenkori képmutatást.

Aki kezébe veszi ezt a novellás-kötetet – s ezt jó szívvel ajánlom is! –, találkozhat benne a múlt bűneinek máig kuszaságot eredményező nem alábecsülendő erejével, s szembesülhet azzal a 20. századdal, amely embertelenségből és közönyből negatív példát mutatott.

Rég-halott tataiak és bajiak sorsán keresztül kívülről látni önmagunkat: kiváltság. Túri Klára emlék-töredékeinek különös szövétnekén keresztül nem kínál manapság oly divatos ezoterikus megoldásokat. Ő „csak” egyszerűen, a szó szerelmeseként – most nem versekben, hanem történeteken keresztül – a lélek igazságait keresve-kutatva találkozásra hív. Abban az érintésben, melyet ez a könyv

felkínál, a személyes sorsunk olvadhat egybe a Teremtettséggel, s annak titkos felfoghatatlanságával. Mindezt teszi olyan mesterein, hogy nem érezzük a hiányt, melyet a kivénhedt huszadik századi ideológiák csiholtak lelkünkben, nem kívánjuk a jólinformáltság média-mézes perfekcióját sem, de nem kívánjuk naponta „tál-cán-kínált” birka-szelleműségbe préselt tudálékosságát sem, hiszen ebben a val-lomásos kötetben mások sorsán vagy „Anikó” lelki szemein keresztül magunkat fedezzük fel.

Túri Klárának a könnyelműséget és felszínességet piedesztálra emelő 21. században sikerült az, ami kevesek kiváltsága: szavakba önteni mindannyiunk sorsá-

nak fájdalmait úgy, hogy e számvetés közben is – melyhez a háttér az elmúlt évtizedek keserű, ellentmondásos középkelet-európai embernyomorító valósága adja – megmarad önkritikus derűje, mely nemcsak gyógyít, de a teljesség felé is emel...

Franko Mátyás

Köszönet

Köszönetet mondok volt osztálytársaimnak s barátaimnak, mindazoknak, akik könyvem megjelentetését erkölcsi és anyagi támogatásukkal lehetővé tették.

A borítón lévő kép a csesztvei

Madách kúriában készült.

A borítót tervezte Karaffa Gyula.

1. KRÍM-FÉLSZIGETÉN NAGYGIZI

Egyszer csak nem volt az osztályban. Nem hiányzott bár, sose jelentették, mint hiányzót – de mégse volt ott. (Szinte észre se venni ugyanis a nagygiziket, hiába volt jólöltözött, sőt divatosnak mondható 12 évesen már). – Nem volt, hát keresni kezdték. Egymás között nem, csak ott-hon, – ő pl. anyjától kérdezte: Tudja-e azt, mi van nagygizivel? Tudta. Anyja sok mindent tudott, olyat, amit ő... valamilyen oknál fogva még nem tudhatott. Csak Anyu. – Mint ahogy azt is ő mondta meg, mi az a vatta-pamacs, amit a tavalyi búzaföldről, mint legújabb növényi csodát elébe tart. „Gyapot” – hallja még ma is szinte fanyarul elégedett hangját, mely mintha meg is jósolná neki: – ilyen hülyeségben lesz részed, szegény gyermekem... sokszor még ebben a nagygizis világban – hogy miért nagygizis? – mert ő ezt gondolta hozzá. S hogy az hogyan is történ-

hetett, hogy Jaltába (mely tudvalevően középén a nagy Szovjetunióban van:... ezt is anyjától tudta meg, s hogy annak tüdejében foltot találtak s gyógyulni vitték oda) – hogy-hogy egyedül csak ő mehetett el (!). Ha betelepült volt Nagy Gizi, s ha valamely számára ismeretlen sváb kitelepítésnek áldozatul esett család egészen új, – az ő szülei 50-es években újnán felhúzott nagy házánál alig régibb építésűből járt ő iskolába, ... mert ez a ház tulajdonképp a másé volt, azért is, mert nem volt neki barátnője, sajnálnia kellett őt. – De már azért, hogy ő s a többi felvidéki sem járt a falu templomába, azért meg már magát kellett, hogy sajnálja.

Sváb falu volt Baj, valamikor színreformátus magyar helység, melynek az Eszterházyak által rekatolizált népe – 1945-től – hitében is újra kellett volna hogy éljen minden elképzelhető jóra való irányultságot. Még egy nazarénusra is emlékszik, akit ... szegény felvidékieknél is szinte többre becsültek itt, – az legalább hitte az Istent,

míg ezek? – Mint gyerek, sokat szenvedett attól a felfoghatatlanul zavaros viszonylatrendszeről, melybe dolgaik folytán mindennap belekerült. Mígnem tehetetlenségében nagygizivé nem lett végül saját maga is s barátnője is lett gondolatban.

2. APU ÉNEKEL

– Máskor is szokott... de ilyet? – „ágyban, ha fekszik, nyafog a tehén”! Mindenév porciunkulája utáni héten, búcsúk alkalmával, ha négy testvér összejött a rangidősnél: itt négy szólamban hallhatta bárki utcán-járó... a leghavannaibb dalt a legbetyárosabb magyarnótával – ezt már egy szólamban – s Petőfi megzenésített dalait is, ahogy ők négyen énekelték. Négy különböző hangszín, négy egymástól gyökeresen elütőnek

tetsző egyéniséggel: együtt voltak ők megismételhetetlenek, sőt felülmúlhatatlanok ilyenkor.

– De mi is ez a tehénóta, amely szinte mellbe üti most is, azzal a hamiskás pillarezdüléssel, mellyel közben az apja mégiscsak rápislantva mintha hívná: – hát énekeld, bátran...!

Persze ezt is rá kell hogy hagyja végül szülőapjára, akitől is mindennap más dalt vagy épp más-más magatartásformát leshetne el, ha épp ahhoz lenne kedve. Hol szeleburdi, hol méltóság-teljes, hol áradóan bizakodó. De rá leginkább az az tud hatni csak, ha Anyunak tetszene valamely munkával. Ha most készült el a házuk? – abban bevégezni a vezetékek elhelyezését – adhat pl. tetszetős feladatot egy férjnek, még akkor is, ha előbb ... „igenis, őrmester úr!”-módján indíttatná magát, kötelességszerűnek ítélve ezáltal minden szerzett tudása házimunkákhoz való hasznosítását.

Már háromnegyed négy van, álmos délután lenne ez, ha Apu nem énekelné be, de még így is töprengető ama másik tehénnóta okán, mely arról szól – ha épp másról nem énekelnének, szóval ... hogy is szólana ennek a szövege? – „bőg a tehén, mert nincs kalap a fején” – Paff!!! – honnan szedi apja ezeket a marhaságokat – gondolja most s úgy érzi: életében először mérges rá. Dehogysis tudja még, mit jó húsz év múlva a TV-ből tudhatna csak: magyar filmből egy komikus slágereit hallja mesteri utánérzéssel, a Kabos Gyuláét s – attól, aki dehogysis akart vele tanítani, legfellebb gondot úzni csak. Hogy ne érezze annyira a háború-okozta testi-lelki nyomorúságokat a családjá. Felesége, aki kora reggeltől késő estig varrógéppel „kállaikettősözik”, lánya, akit kétszer kapott vissza az életnek istenkegyelméből s fiai, akik – ha épp otthon vannak, kell hogy valami példáját vegyék annak is, hogyan lehet a gondokat messzire úzni ... Ha már egyszer nem élhetni meg nélkülük.

Jó háború előtti gondok jutnának most eszébe, ha vissza tudna reájuk emlékezni: ahogy gyönyörű kaucsukbabáját, amit belógatott a koca óljába s amit rőfögve szétrágott s felismerhetetlenné tett, teli tüdőből siratja, de már aztán amint ... áll egy óriásgödör peremén a család s egyikük se tudja, kire is gondoljon haraggal – a halálmadár-ra-e, mely itt járt mint egy a sok közül, vagy arctalanul – mert a háborúnak nincsen arca – arra az amerikai pilótára, ki házukat bombájával telibe találta. S mert csak Anyutól tudja: – arra a százhatvan halottra ne is emlékezzen talán, akik ... úgy lehet azért haltak meg, mert egynek se volt olyan apukája, aki megmondta volna nekik: ne menjetek az óvóhelyre! – föl a hegyre inkább, a Turulhoz menjetek – egy présház is biztonságosabb ma, mint egy óvóhely – így menekült meg, igaz, így is mesélhet ő az apjáról ma.

S ha még mindig nem egészen érti is ama tehénótát, hogy ti. „ágyban ha fekszik, nyafog a tehén – nincs nekem otthon három deka szén” – már kezdi sejteni minden szén és tehén rémes-rímes (és kínos) egybeházasításának a miértjét is. De hisz egyszerű ez. Kutyaharapást szőrivel gyógyíthat az ember! A háborúnál képtelenebb emberi jelenségek aligha vannak, s elég is annyit raktározunk tisztességből, hogy ... a tehén kalapja nem tévesztendő össze apa kalapjával, ha ugyanis ezt a kalapot jelentéshordozónak vesszük. Mellyel köszönni lehet, tisztelettel levéve azelőtt, akit szeret vagy akiket csak kedvel is az ember. S Apa szerette az embereket, de még inkább tisztelt külön-külön is mindenkit. A falu tanácselnökének elnéző kis nevetésekkel bocsátotta meg a háta megett pl., hogy épp csak a nevét tudta helyesen leírni, viszont az is ... legfeljebb ha sejtette, ki írja ama szép hivatalos fogalmazványokat – más s más név alatt kérve, ám ugyan azon stílusban halasztást teszem azt pl. adó-

ügyben. Mert neki volt stílusa, de az áttelepített-ből lett új elnök, aki bizony nem tündökölt az ő magyarságában, egy gyöngye elemista szintjén vitte csak a falu ügyeit, döcögtette őket az állam szekere elé fogva. S nohát, ez az elnök, ez nem tudta volna eladni a tehénnótát se... s ha megfeszül se tudta volna meggyógyítani a falusiak gyulladáshoz-lázhoz kiegészítőit, hogy azok megint úgy daráljanak, vagy tán osszanak-szorozzanak – esetleg szórakoztassanak is – mint ahogy azt az ő apja megtette. De a legjobban mégis azt lehetett szeretni benne, ahogyan a legnehezebb helyzetekből is kimentette, hogy aztán szétszathassa mint nap a fényét, a jó kedélyét.

Kevés gyereket ajándékozott meg olyan jó apával az Isten, mint őt. Kinek nevét áldja is ezért.

3. POFON A ZÁSZLÓTARTÓNAK

Olyan gyönyörű nap ígérkezne pedig... csak ez nem lenne az – gondolja egyfelől, másfelől meg ezt: de jó hogy legalább a nap süt, s nem esőben kell kivonulniuk. Az idő foglalkoztatja hát s nem más, mint teszem azt munkásünnep, proletár-szabadság, „arccal a jövő felé” – mintha hátrafelé bárki is kereshetné azt a jövőt! Szóval ebben az évben is bár nem sok jelszóval s nem nagy dübörgéssel, és nem óriásbetűkkel, de felállt a gimnázium oldalsó udvarán az ifjúság, melynek tudvalevően milliónyi szív dobogja ritmusát s ... urá-urá-urá – azaz hurrá! – (bugy gatov) s készen áll a város útjain csatlakozni a munkásosztály e nagy ünnepén kötelezően tüntetni – bárha legtöbbjük inkább magát tüntette volna el innét ... – 1956. május 1.

– Apa, aki 1946-ban vonult utoljára e napon, mint régimódi meggyőződéses szociálde-

mokrata vagy miajó, ő se valószínű, hogy az igazát az utcán keresné ma. – Áll Anikó menetkészen s várja az indító sípszót a többiekkel együtt. Egy se beszélgetett eddig se, tudják: gépzene indul s nekik ekkor könnyörtelenül menni kell (még jó, hogy május elseje van s nem április negyedike, s hogy hálistennek azon a napon idén nem kellett kivonulniuk!) S milyen jó, hogy a Sztálin-kantátát – szíve mélyén érzi – soha többé nem kell már énekelniük. – „Meghalt a cselszövő” – kísértené most mást-éneklésre a jó öreg Erkel hazafias szelleme még, s ... hogy Sztálin halála óta a „Sej, a mi lobogónkat” ... már mint-ha nem mernék velük énekeltetni, s hogy tán félnek is tőlük, mint a szabadság éljenzőitől – gondolja. Várja hát a gépzenét... s az meg is szólal s úgy, hogy abból nyilvánvaló: ezidén már nem fognak énekelni!

– Nagyon helyes! – gondolná, s hogy ennyi szabad gondolattól az embernek, ha a száját

még mindig nem nyithatná ki – idegesnek kéne lennie, jól tudja. De ő nem az a fajta. Azt is alig veszi észre, hogy két lépéssel előrébb két fiú kezében helyet cserélt egy vörös zászló. Pedig tisztán láthatta, egyetlen szó nélkül bár..., hogyan mozdult el balra s fél kéznyújtásnyit más kezébe át... a selyem. S mert nem tulajdonított volna azokban az időkben egy diák se jelentőséget ennek már, ő is azt hitte inkább, hogy ... az a zászló, mert nehéz volt, közös megegyezéssel cserélt s csak kisidőre gazdát. De ekkor még nem látta – hisz ... hátrafelé nézniük se volt szabad, valamilye kimondatlan zsarnoki parancs okán – nem láthatta az igazgatót még. S tizenhét éves nagylányként bár azt is természetesnek vette volna, hogy az se látja őt, azaz... nem leselkedik rájuk, rá kellett jöjjön, hogy mégis azt tette. S kanyarított akkora pofont is ehhez a gyanútlanságában tetten ért harmadikosra, hogy az... immár zászló s egy szó nélkül két sort vissza, szinte Anikó elé esett volna. A koporsónyitogató! – így hívták a

háta megett a vadkommunista, szúrós tekintetű semmi-kis-kopasz igazgatót – sunyin s észrevétlenül le is szakadt róluk ezzel. Sípszó! Indul! – keserű szájjal meneteltek hát a gyerekké alázott, nyíltszívűségükben sértett gimnazisták.

S mire lehullatták az öreg városi platánok a leveleiket, megkezdődött az ő utolsó éve is itt, mígnem beköszöntött a világtörténelem legszebb október 23-ája s szent meggyőződéseket érlelni az országos helytálláshoz leginkább akkor lehetett.

Volt, ki elvázott ebben s ráment aztán minden ereje arra, hogy tévedését helyrehozandó ... hősiezen küzdjön saját lelkiismerete ellenében felmentésért az ügyben, pl. hogy... nem állta a sarat s rávallott – a felsőbb hatalomnak engedve – tanáraitra, a legjobbakra méghozzá. Azokra, kiknek legtöbbet köszönhetett, ha megtették őt – bárha polgári elemnek számított is, mégis megtették őt – a férjhezmenetele miatt hál'istennek

leköszönő s iskolából kimaradt másik helyett: gimnáziumi DISZ-titkárnak. Mert hiába volt méltán népszerű, ha besározódott lelkét – negyven évig tisztára mosnia nem lehetett aztán –, végig kellett hogy szenvedje egész elaprózott életét. De Anikó osztályában ilyen nem volt, találkoznak is, minden évben, bárha a tablójukat úgy őrizte híven meg az iskola raktára, mintha a „koporsónyitogató”-n esett szégyenfoltot rejtegetné máig az is. Hiányzik ti. arról annak képe, de rajta vannak – akit kicsapott s az ország összes középiskolájából mégpedig, hogy aztán mégis orvosprofesszor lehessen belőle – az s egy másik is, kit negyedszerre vettek csak föl s szintén az orvosira s szintén hogy professzor lehessen, mellékelt igazgatói ellenajánlatok ellenében is ... s rajta van a tanár úr, akit kétszáz kilométer messze vetett innen a puhadiktatúra. S rajta van többek közt Anikó is...

Azt a pofont ő is kapta akkor. S tán... hogy hallgatnia kellett – ezért mert a Képzőművészeti politikai felvételijén szólni! – Mit tudta ekkor ő, hogy ott is ... az igazgató, Bortnyik Sándor miket tett, hogy mind feladta a rendőrségre a Főiskolán ideiglenes menedékre talált fővárosi egyetemistákat s azokat, hogy ... hagyta helyben ki is végezni ezzel. De ha tudta volna is... – Felvételizett s hogy megkérdezték tőle ennek végeztével: – Forradalom vagy ellenforradalom volt-e 1956-ban? – nem mondhatott ellenforradalmat!

– Milyen egyszerű is felelnie ilyen kérdésre a... linknek, a köpönyegforgatónak, az ostobának is: – Nem tudom! – ha ezt mondta volna is, valós lehetett volna a válasza. De nem! Ő forradalmat mondott, s halála napjáig sem fogja már azt megbánni. Zsidók a sárga csillagot viselhetik csak olyan önérzettel, amilyenel ő ettől kezdve viseli a „sötétben bujkáló ellenforradalmár” cím-kéjét magán azóta is. Azt a pofont jól megbé-

csülve sikerült neki önmagában, latrot s katonát kettéválasztva: megélni alázattal a Krisztust.

4. A ZONGORA CSENDJE

... Igaz, hogy cseh tulajdonossal, de Pesten s magyar vállalkozásként: volt egyszer egy Magyar Hangszergyártó. Még a 920-as években – Kutchera volt a cégalapító neve, ezen a néven jött ki a gyárból, fúvósok s egyéb hangszerek közt... valaha egy barna zongora is. S megszűnt aztán a Monarchia, meg a Duna-mente békéje s vele... meg a szelíd érzések is. Az itt élő népek lelke más, egyszerűbb hangszerre kezdett vágyani – leginkább csak furulyákra, de még azokra is csak sokára – miközben egy vad kerge táncőrület söpört végig egész Európán, mely Amerikából jött s két betűt hozott: F. F. – falánkan felejtteni: mindent, ami Trianon előtt természetesnek volt

mondható – szerzett tudásban, műveltségben. Ám mégis elég lett tíz év ahhoz, hogy tudásban nagy hatalomnak érezhesse magát megint a csonkahaza, s mit a leválasztott részek magyarjainak kétségbeesett önazonosság-tudata s tán még istenkeresése is táplált: hogy egyedülállóan gazdag nemzeti irodalom virágozzék benne. S ekkoriban, mikor... mintha csak a zongorák keresték volna, hogy ki szólaltathatná meg méltóképpen rajtuk Lajthát, Lisztet, Beethovent, és nem is annyira őket keresték – egy ország halálos betegségéből kilábalt, mint fecske, mely átveszelte gondolatnyi telét s – újabb háborújából, – húsz-harminc év múltán megint magára talált – s anyaföldet kínált itt másoknak, kik titokban nemzetnek kezdték érezni részeken át magukat. – S hogy Erdély Szépmíves Czéhe, a háborúk közti rövid békeidőn egy évszázadra elég magyar nyelvű könyvekkel jelentkezett – ugyanebben az időben lett tiszta magyarrá itt nem egy féligmagyar (félig sváb) család. S a II. Nagy Háború

csak erősítette aztán ezeknek a magyarságát... S egy ilyen talpra állt családban, egy reményteli hétköznapi alkonyidőn, egy apa elszántan kérdezte meg tízéves lányát: – Anikó, akarsz-e zongorázni tanulni? S ő akart... Falun laktak pedig, s ebben a faluban senki, de senki sem zongorázott akkoriban. S még Apának annak is örülnie kellett volna, ha úgy tudta levágni karácsony előtt a mangalicát, hogy senki nem jelentette fel a tilos bődönbe való feletti irigységek okán, a házat is alig csak hogy felhúzták (kalákában s együtt szinte a falu népe, romházak tégláiból) – s végképp rejtély a lányka előtt az, hogy vajon pénzt az ilyen zenéléshez honnan is teremtenének majd elő Apuék. De már ő ekkorra kitanulta a felnőttek észjárását is, s eszerint felelt is – egy rövid, de gyors igen–nel apja kérdésére. Tudta, háborús időkben az igen is s a nem is: élet és halál kérdése lehet, s azt is emellett, hogy a nem–ek békeidőben az igenek–nél halálosabbak. Nemcsak következményeikben, de előzményeik-

ben is. S ő igenis mindig szerette a zenét. S éppen ezért: egy, a csendből harmóniával képzett s előigenelt Életet, egy rettentő NEM akkordjával lezárva: – ehhez a képzethez kapta akkor a zongorát Anikó! Jó hangút, sőt egészen különlegesen, szép hangszínnel ékeset. Barna volt annak a fája is, mélybarna, végig halvány világosabbal futtatott és barna a hangszíne is. – Csernyvel kezdte a tanulást s nyolc év múlva Beethovennel fejezte be... – Kutchera: – olvasta naponta ujjgyakorlatai közben annak felhajtott fedelén márkáját s nem cserélte volna le Bösendorfer-re se ezt. S legkedvesebb tanítványnak is tudhatta magát első tanáránál, s új tanára is, kihez azért került, mert úgymond a régít „kinőtte”, tervezte volna, hogy... belőle zongoratanárnőt farag. S bekerült aztán egy konzervatórium növendékei közé, más továbbtanulási lehetőséget kipipálva. Pedig – tán egy korszak áldozataként: nem akart ő sosem zongoratanárnő lenni, csak a csendet

akarta volna zenéjével megtörni. A művészetből megélni: tanítva se akart!

... Évekig állt aztán a szobában veszélyes egyhangúsággal tüntetve, a barna zongora.– Gondosan törölgette anyja s ő maga is a port, széles fedeléről; állt, s szinte szemrehányóan hallgatott. Csendjében elröppenő álmok fészke, mely néha megremegtette feszes húrjába ragadt hangjait. Gyerekekről mesélt ez, kik, mint „kis-rudi” is nemrég, ahogy... eltelt áradó dallamaival – órákig kuporogva alatta, s el egész nagy-nyilvános hallgatóságokról mesélt, kik egy gimnázium dísztermében, vagy egy művelődési házban győződhetnének meg arról, minő jókat gyakoroltatott magán ő. S mint nagylánynak – mert közben férjhez menendővé lett – még egy férfiről is mesélt –, hogy az legalább annyira szereti majd Anikót, mint ő azt. – Nem volt hát szomorú, hisz ragaszkodóbb s tiszteletteljesebb volt a zongora hallgatása is, bármely rosszul művelt

zenéknél. Hogy eladják, mint öreg bútordarabot, e titkos reményeinek, szomorú titkainak tudóját – mégis hozzá kellett járulnia. Örömeinek leghűségesebb megszólaltatóját így: hozománnyá fokozta le az ismét lefokozott magyar élet.

– 1960-at írtak már s egy ország hallgatása mintha ezer zongora hallgatásával egyezett volna. S ettől a jelképes hallgatástól immár szabadulnia kellett Anikónak. – Vastag gurtnikkal ejtették hát foglyul a hangszerek királynőjét, s mint szelíd óriás, tűrte a meghurcoltatást. Középre, a szomszéd városba került, hivatásos zenészhez vitték. Barna hangján, zöld hangerdőt már azon túl annak varázsolt ...

De a szél – a tatabányai bérház sarkán meg-megakadva –, a szél is, amint Anikó otthon hallgatja rádión át – a Für Elise-t: megdönthetetlenül, mintha biztosítaná őt afelől, hogy... egy valahai Lónyai Erzsébet, azaz Psyché – kinél eredetibb költőt Sapphó korából se ismerhetni –

Beethoven zenéjével mással s mással... de csakis egy Kutchera zongorán keresztül mondhatná azt ma el, mit üzeni érdemes lehet a világnak, helytállásból. Hangjain keresztül az utókor várakozásait, hitszegéseit, kiábrándulásait és vak reményeit sorjázza már... az a szél, mely a magyar föld legszebb gyomvirágainak örök szerelemvággyával ihlette meg, a világ legnagyobb zeneszerzőjét egykor. S neki könnytől lesz párás a szeme, mert eszébe jut, hogy valamikor ő ezekért a hangokért vastapsot kapott! S ezernyi ember előtt tudja ilyenkor magát, óriás teremben, szépen meghajolva... –

5. ÓLOMKATONÁK

Gyengén világolt csak a konyhai lámpa, a meleg is kezdett megapadni a nemrég kemence-meleg helyén s a szók is, mint füst közt a levegő

párái, egymásba olvadva, egyik a másikba folyva, enyésztek már. Üveg bor a konyhaasztalon, jó villányi fajta, nemes juh fark, muskotály ezidén benne, ízlett a katonáknak. Ketten voltak, a közeli laktanyából, honnan alig egy éve még egy igazi tiszt is járt vasárnaponként e házhoz s ... nem is a konyhába, de föl a szobába s terített asztal mellé ültetve. Ezek itt munkaszolgálatosok, azaz muszosok, s mintha ténylegesen semmi, de semmi közük se volna a honvédelemhez. – Munkásököl vasököl – oda sújt, ahova köll? – ezt a múlt világfelfordulásból átvett plakátszöveget nem éppen rájuk találták ki – ezt állapíthatta volna meg róluk tán csak, ki – mint ólomkatonákat a dobozból, átskatulyázni próbálta volna őket a második világháború utáni szocialista rendszer legújabb, 56 utáni rendjébe. s ... míg őket magának előemelné: közben emlékezete rekeszeiből előlép egy kedves alak. – ...Elment hát a katonatiszt, – fegyverét is örökre leadta, elment a háztól, el a faluból, a laktanyából el, – mert nem írta

alá, s hűségnyilatkozatra nem adta a nevét a legújabb felkapaszkodottaknak oda. Pislákol a szó s a lámpa is: apa s anya ma mintha neki, a tizennyolc éves lánynak adnák s adták volna inkább a tilos borkimérés nagyon is ajánlatos tovább-bonyolítását. S a lány el is kezdi irányítani a két kommunista időkből visszamaradt nehézbeszédű szegénylegényt. Szóval ezt ugyan nem igen lehet, hisz azok mindegyre ráfeledkeznének inkább, szemeik mint a mandulafa hulló szirmai pillognak, valahányszor rájuk tekint. De hát muszáj mellettük maradni, ha egyszer egyedül a konyhán fűtenek csak újabban. Mióta Apát kiakolbólintották a Füzitői Timföldgyárból – az egész műszaki karral együtt – 56-os helytállások okán, s immár megint Anya az, aki varrással próbál segíteni mindannyiukon. Igaz, Apa megint kapott munkát – de azt is ott kellett, hogy hagyja, hisz ott meg – miután a főmérnök észrevette, hogy az érettségire készülő Dolgozók Iskoláját végző főnök tőle tanulja az algebrát, így elménc-

kedett vele: – „Mi az ... Lőwy, maga ettől a reakcióstól tanul!?” – s ezt, hogy Apa nem tűrhette, most már föl Pestre jár, ahol megint művezető a villamos vezetékek meghibásodásai kijavításán munkálva s máris kitüntették őt a főnökei. – Él munkás hát Apu, ám ez a két kulák-gyerek ma nagyon fárasztja s ... Anikónak kell elővennie vezetésre, szóterelésre is való egyéb képességeit. Ám nehezen megy a dolog, s ezért ő felajánlja a két „félliteresnek” – kik ui. egy liternél itt többet soha meg nem ihatnak, ez a tilos borkimérés alapszabálya, s mégpedig betartva –, szóval felajánlja, hogy szép nyugalmas állásba, puskapor-talan békességes kikötőkbe vezeti őket. Rajzlapot vesz elő s puha szenet ehhez, és rajzolni kezdi őket. Tulajdonképp... ekkor jön rá, hogy nem is arcokat, de ólomkatonákat ábrázolhatna csak, s végül mindaz, amivel egyéniséget varázsolhatott volna elő számukra ebből az átlagosnál is szomorkásabb estéből, benne maradt a grafitban... Nem szól semmit arról kettejüknek,

hogy az ő útját is hogy vágják el a Kádárkatonák íróasztalain át, s hogy mennyire szeretett volna alig fél éve még ő... aktokat, csendéleteket, arcokat s mindent mit csak lehetett volna, tartós anyaggá ábrázolni –, csak hirtelen lekanyarítja még fülcimpájukat a papírra, s ... megmutatja nekik a kész képet. Azok nézik, mosolyognak – maguknak, s mintha már nem tudnák mit is kereshetnének ebben a konyhában. S úgy mennek el, hogy megéreztek valamit Anikó nagy titkából. Róluk rajz maradt: de van valahol messze valaki, aki után még ennyi sem maradt, viszont úgy küldötték el egy levéllel, hogy nem szűntek meg szeretni őt. S elfeledni soha nem is fogják, mint igazi katonát, 56 hadnagyát, aki feleségül vette volna Anikót, ha ő cseppet is akarja. Hallik a gondolat a csendben.

... Még egy év s aztán megszűnik katonáék-nál a „megbízhatatlan elemek” munkaszolgálatlaltal való megkülönböztetése. S körülbelül egy időben

ezzel, az ólomkatonákat is kivonják a forgalomból: játszani többé nem szabad ilyenekkel, gyártani őket még kevésbé. S majd negyven évig maradnak hadtápon aztán az egészségre-káros anyagból való játékszerek, mikkel kislánykorában még Anikó is szívesen elfoglalta magát. s ... már az évezred is nyugállományba vonul, mikorra hírért vehetni a TV-n át – Anikó már mint öt unoka nagymamája..., hogy immár engedéllyel sorjáztathatják elő e derék ólomkatonákat s önthetik – ugyanazzal a kézi módszerrel, ugyanolyan védőréteggel ellátva – a negyven éven át őrzött öntőformákba újra azokat – az újabb unokáknak való, a régi-új vásári árusok. Rég föld alatt ekkorra már az ő szerelmes katonája, – azon estén túl sose látta e két maradvány-hadfit se, s immár önként mehetnek – mert vége lett közben a kötelező hadi-foglalatosságoknak is – önként s pénzért katonáskodhatnak hazájukban... fiúk is, lányok is. S viszik, ahová viszik őket, hogy kik ellen s hogy kikért s még hogy a

hazáért-e...? – ki tudhatná már ma azt előre megmondani!

Hűséges ólomkatonáit csélcsap zsoldosokra cserélte fel a tábornok Idő. S hogy ne uralhassák többé senki szívét se, el is süllyesztette legtöbbjüket a múltba. (Anikó szívében is csak ez a kettő maradt...)

6. EMLÉKEK NÉLKÜL

Amnéziának hívja az orvostudomány a léleknek azt az állapotát, melyben az agy kiiktatja magából a nem kívánt emlékekre emlékezés gondolatait, gondjait. Sokan amnéziások azonban az idegosztályok falain kívül is, egész társadalmak szorulnának gyógyító orvosra. s ... manapság orvosnak képzelik magát az Istent is, Teremtőként szinte alig veszik Őt számba! Anikó is

csak szerencsésebb óráiban hiszi, hogy minden teremtett – láthatók és láthatatlanok – eredendően jó. S mert tudja, amit tud – azt gondolja Isten felől: kell, hogy legyen, ha egyszer Nélküle teljességgel elviselhetetlen volna az is, ami neki magának osztályrészül jutott e világból. Volt neki egy anamnézise, szabályos kórházi kórrajzzal s abban egy szó-nevezet: amnézia. – Ilyenkor januárban: a rádióban, a TV-ben – Auschwitz amerikai felszabadítóit is említve – holocaust-megemlékezések. A világ amnéziájára a sorstalanság fátylát vonva... egy Isten nélküli révület hullámai áramoltatják a médiát s Anikó agyát. Ő, ha nem zsidónak született, se másfajta kisebbséginek s – később, az osztálytársadalom átrendeződéseivel sem kellett a helyét váltania – közbős mégsem lehet ilyenkor.

Ő teljes hittel, jó bizalommal élve szülei felé: az ő szavaikon át próbált eligazodni emléktelen 4-5-6 éves kora történésein. S rakja abból

lelki békéje fészkrét, mint fecskék sárgolyócskák-ból a magukét – valahányszor leverik azt az érzéketlenek, kik saját bajaik elfedésére... nem elégednek meg annyi feledéssel, amennyit Maga az Isten rendelt nekik, – kiterjesztenék albatrosz-szárnyá, kinyújtánák, kollektív feledésre röptetnék kalickában szunnyadó lelküket, hogy múljék, messze szálljon abból a bűntudat. S mint ahogy a beljünk sulykolt „kollektív bűnösséget” feledniük nem lehet, s úgy ahogy $1+0+0+0$ nem = 1000-rel, úgy,... Anikó baja sem osztható meg nemzete amnéziás szétoztottsága eredményeképpen. Viszont különös hajlandóságok, halálos elszántságok kellenének, elkendőzött, hamis szárnyalások szakadt, szétaprózott társadalmi (fél)igazságai összeillesztésére.

Vonatokra emlékezve, ahogy álltak a csatlakozó állomáson, a konyhából nézte, ahogy a marhavagonokból kezek nyúltak ki, rosszkedvű gyerekek rémes felügyelő-hangok, s hiába próbáltak segíteni a vízért könyörgőn. Kilátástalan,

őrült hangyaboly a második emeleti konyhaablakból, ahogy nézte, Anya nem vette észre, nem szereti pedig, ha kinéz. Tél volt, nagyon fázhattak kint, ő is tudta már akkor, mi az, hogy nagyon fázni, de a legrémesebbek a pattogó parancsszavú fegyveresek, ha őket, Anyut vagy Aput, vagy a testvéreit kellene így látnia, saját magát ő hogyan is tudná közéjük képzelni, de ezek idegenek, ezek idegenek mind. – Tudta, hogy idegenek! – anyja szavaiból, apja magatartásából olvasta ki s raktározta el – minden lehetséges másság megkülönböztetésére... agyában a foglyokat s fogva tartóikat kettéválasztva a gondolatot, magát fogolynak látva –: de mit tehetne egy gyerek a hatalom ellenében? S minél tovább gyötri a fejét, annál kevésbé tudja ma is: jó lett volna bár gyereknek lenni, miért is akart ő anyyira felnőni! Ma már tudja: a goromba s a szelíd különbsége nem egyezik üldöző és üldözött különbségével, s választóvonallal őket s külön meghatározni nem lehet.

Szirénák bőgtek minden este az állomáson, aztán ruháikat magukra kapva rohantak, fel a hegyre futottak, a kerecsensólyom szobrához, ahova nem is olyan rég még Apával mentek vásárnapozni, békésen játszani, a bombák oda is potyogtak, ők a présház ajtaját támasztották belülről mind a felnőttek, bolyban, de a félelemtől a lélegzet se hallatszott, csak az a zuhanó rengés, de az ajtó megmaradt. Hogyan is tudták volna abban a télben másokra cserélni, otthon beomlott az óvóhely, egy rom a házuk, esernyő a tetején egy üveg bor, mint üzenet a másvilágról, ahol nem kell többet ázni, ital se kell örömtől részegednek le a lelkek majd ott, de ez itt szörnyű!

Amerikai bombázók bombázták szét a házu-
kat. S üldöző és üldözött nehezen vagy egyáltalán sem szétválasztható fogalmakká lettek Anikó fejében ettől. S talán azért van, hogy amnéziával nem gondolni egyikre, úgy mintha a másik sem létezne: lehetetlen neki. Különben meg egy nyel-

ven sem közösíthetők ki a holtak. Az óvóhelyen, a marhavagonban pusztuló is, a nemlétben testvérré s mind egygá lettek. Régen a Rákóczi indulóval egy időben szólalt meg a harangszó – ma már csak a harang szól délidőben, de a nándorfehérvári emlék is elég ahhoz, hogy tudni lehessen: jó győzelmek csakis jó harcokból szülehetnek. Míg túrni a kiszolgáltatottságot: állandó amnéziás veszély ma is még. – Ugyanazon a sínen, ugyanazon az útvonalon s szinte ugyanegy időben, egy olajszállító tartálykocsi végén kuporgón látja magát rég, téli fagyban, a hidegben Apa mellett, de hogy előbb még futott, futott, futott a váratlanul megindult vonat után Apa, s épphogy csak sikerült utána kapaszkodnia annak, Anyuék messze, őt nem látják – átélhette a magukra hagyottak sokkját ő is. Szálláshelyük Drezda mellett egy kicsiny faluban akadt, a néni, aki befogadta a családot, minden reggel megkérdezte Apát: „Wollen Sie Kaffee“, és akkor kávéit ittak, és a néni Hitlert szidta, és nem bombáztak,

és jó meleg tél volt a szobában, minden este ágyba bújtak, és már majdnem el is felejtette Közép-Európa legnagyobb légi csatáját, romházukat s a rémes vagonokat az állomáson, meg Apa növekvő rosszkedvét is: mert innen már úgyis nonsokára hazamennek, és megint minden jó lesz. És jó is lett minden nekik: túléltek 1945. február 13-át, – a világtörténelem legnagyobb szőnyegbombázását, a drezdai poklot... – Nemrég a TV-ben láthatta a holt várost – s ... amitől sorsa megkímélte, a gyalázatos légiháborút.

S ha volna tán, ki nem tudná, miért csak az nem jó, ami neki magának nem az, – sőt felejtene mindazt, amivel a jót tehetné s szeretne csak inkább úr lenni a pokolban is? – a teremtő Istenember válthatná azt csak meg a felejtés kollektív poklától... ; a Krisztus váltaná csak át annak amnéziáját az örök életre, Ki a bűnös földre bűntelen mennyből szállt alá, s képes megszólítani üldözőjében a bűn üldözöttjét. Ki a kollektív fele-

dés poklában saját természetében tisztelve az embert, őt egész életre a megváltó Szeretet elkötelezettjévé tette halála, vége által. Hogy ne kelljen azon töprengenie –: üldözők vagy üldözöttek voltak-e akkor ők ott kint Németországban... Hogy Rá emlékezve boldog lehessen Anikó is...

7. SVÁBNAK LENNI

– Vajon milyen érzés lehet? – könnyű-e? – vagy súlyos, mint a nyelvük, mint Anyáé is pl., ki hiába is vállalta volna büszkén-rátartin anyanyelveként azt, Apa nem engedte egykor neki. Nézve a régi iratot a háború idejéből, a megsárgult lapon, – egy kifakult adaton éles áthúzást látni, s arról éppen most mondta Apa: „ Áthúztam, nem lehetett ... mást tenni! –„ Háború előtti időkre kellene visszaemlékeznie, ha tudna, akkor

talán azt is tudni engedné a sorsa, hogyan is – miért is beszélhetett a Kádár-kormány idejében, egy KISZ-titkárságból kiöregedett Kádár-darabont (erről vagy arról), hogy pl. „... az egy „rohadtsváb”! – minthogy akkor éppen hogy csak a világra jött. Mégis-mégis: ez eset készítette aztán arra, hogy megnézzze: miként is áll ő maga a hitleri idők fajelméletével, saját magát hová sorolná-rubrikázná-vallaná be – későbbi háborús bűnös-nevezetet s a kitelepítettek sorsát kerülendő – az adatlapon. De nem juthatott messzire az eredményt illetően, tovább nem apja kalligrafikus ill. anyja darabos betűinél. Áthúzatlanul tehát – Kemenes (nevezzük így) ki nemzetisége és anyanyelve szerint is: magyar, míg Kemenesné, ki az volna szintén, de kit az írás hazugságon ért: átlóзва a „sváb” jelölést s „magyar”-ra átírva, bizonytalan betűkön egy határozott átlóval át. S mert Anikó tudja az igazat... azt ti., hogy Anya sváb volt s hogy Apa is félig, – de hogy Apa, mint homo politicus, sok mindent tudott s

még többet megsejtett azokból a rémségekből, amik aztán bekövetkeztek s tőle telhetőleg igyekezett is ezeket kikerülni –, ha már becsületes sakkjátékkal magának életet akkoriban senki se nyerhetett, se másnak... s most ő Anyát és Apát, akik valamiféle magyarázatra szánnák el magukat – mintha nem értené. Hallgatnak. – Anya a varrógép mellett s Apa papírral a kezében. – Mindhárman, mint kik jól tudják, mit is jelent itt a Kárpát-medencében s minden határon át is magyarnak megmaradni: Apám s Anyámmá válok boldogon – valahogy így fogalmazta meg ezt József Attila. Emlékezett ő is...

Egy sváb osztályból: a bombázások, a front-elől-menekvés s az iskolakezdés után... mint magot az érett szilvából, nyomná most elő magát láthatásra. – A rengeteg szegénygyerek előtt, a tekintetüket keresve – ahogy állt, míg a tanító néni, akit első pillantásra már megszeretett – mosolyos szép-tiszta magyarsággal nekik

bemutatta őt. Tengernyi ijedelmében egy pillan-
tást sikerült csak elfognia magának, s azzal az-
tán a szünet veréb-veszekedésnek tűnő svábgye-
rek-zsivajából is ki tudott lábalni. Magyaroknak ma-
radni német uralom alatt? – ezt gyakoroltatja ve-
le hát továbbra is a Mindenható! – erre a gondo-
latra kellett ráéreznie akkor Anikónak. De mert
soha erősebben nem érezte még az Ő hatalmát,
mint amikor vége lett a tanításnak, s ő a vele
egykorúakkal egy úton mehetett hazafelé: a vi-
lág legkedvesebb verebeinek vélné mai napig
azokat, kikkel hét éven át egy osztályba járt az-
tán – bárha egy szót se szóltak egymáshoz út-
közben. – (Két osztrák libucira tévedne gondola-
ta, régvolt fényképről valón, melyet tizenhat
évesen az öccse küldött haza egykor Voralberg-
ből; az egyik válla alá az egyiket csapta, a másik
alá a másikat – e két csintalan csinossal már ha-
lála napjáig sem rokonszenvezne viszont: – ám-
bár az öcs, 56-os csavargásából ... őtőlük mégis-
csak hazatalált ...)

De arra is emlékszik, hogyan sorjáztak elő az egymással Isten által megbékéltetett falu lakóiból későbbben jóindulataik; – orosz uralom alatti élete előszobájából visszatalálva, mostani már tót-sváb-magyar lakta egy-akol jelenébe el így érkezik; s – összefogás példájára – s tán Bánhida örvén: az a csaknem színtisztán tót osztály is eszébe kell hogy jusson, akikkel a betűvétezt együtt kezdték, s az is, hogy annak előtte, ha Anyáék szülőfalujába visszaköltöztek, ott is mint ha csak... minden azzal a céllal adatott volna neki, hogy valahova-tartozása érzését erősítgesse, ápolgassa. Úgy véli, elég sokat tud az életről s nemcsak vallja, – gyakorolja is a jót; azzal az alapvető felismeréssel gazdagulva: a közösségben lelhetni arra igazán – ha sváb, ha tót, ha magyar az –, aki a kevélység elleni harccal úgy igyekszik hasznosítani magát, hogy másoknak hasznára s ne ártalmára legyen – anyanyelvétől függetlenül s magával szabadon rendelkezve. S hogy... földjén az ember sohase fá-

radhat bele közös javai tökéletesítésébe, mert semmi se olyan jó önmagában még, hogy máris tökéletes lenne. Ha a végső cél az isteni javak elérése kell, hogy legyen minden időben: a változásban is Anikó ezt keresi, s csak ennyit kell hozzágondolnia: – Ments meg Uram mindazoktól, kik magukat tökéletesnek vélnék...!

8. FELELET FIZIKÁBÓL

... Ufók az Építők-parkjában? – ez már nem beképzelés dolga. Egy valódi szabályos kör: valami ismeretlen sugárzás által füve pihefüvekké visszafejlődve, az óriáskör közepén érintetlenül egy nagyobb fa, titkok tudója (leszállás akadálya). Ki s mit mondhatna bárki is erről Anikónak? Lám csak: Samu, az iskolai csontváz-modell is előbb lett e néven ismert, mint hogy aztán – s éppen Sámuel napján – megtalálták volna Vértes-

szólóson a szintén e névre keresztelt előembert. Vértés László kutatócsoportjából Skoflek István személyesen – még annak előtte, hogy halálra csípte volna egy allergiájáról mit se tudó méhecske őt. –

– Ma is Samu fogadta őket, a gimnáziumi csontvázember, rögtön a bejárattól jobbra, minden természettudománynak s így a biológiának, s fizikának is közös előadótermében. Rókus ma nem rázott kezét vele – (ügyes kezeinek köszönhetőn kit későbbben külön repülőgép vitt itthonról, magyar miniszterelnököt operálni, Kínába) –, Samu ügyetlen kezeire a későbbi agysebész se, senki ügyet se vetett: besurrantak s pontban nyolckor a magas padokban, szerte egy emberként várta az osztály a különösen lelkiismeretesnek ismert fiatal fizikatanárunk reggeli osztálynapló-mustráját. Lépcsőzetes padokban, s szemben legelől Anikó. Nem tudni mi történnék, ha tán valamelyikük nem készült, hisz ennek a tanárnak

óráira illetl készülni – ez amolyan közmegegyezésféle volt köztük –, mit természetesen Anikó is jól tudott s magától értetődően be is tartott. Ha csak nem felejtette volna el, ami ugye nemhogy az ilyen önkéntes fogadalmaknál, de mégiscsak előfordulhat. S ő már tudja, igen, jó egy órája tudta már, iskolába jövet, – autók közt biciklijén kuporogva jött rá, hogy ma, azazhogy tegnap, elfelejtette aznapi fizikaleckéjét megtanulni. Még csak át se nézte egy sorát se annak, s még félni is elfelejtett a gondolattól, hogy ő, habár három éve hogy idejár, ilyen egyszer is megtenne...

Nem sokáig gondolkodhatott azonban szerencséje dolgán vagy könnyelműségén, el se kezdhetle önszuggesztióját sem, nem volt arra idő – s emlékszik, hogy három év alatt akkor először fordult elő az, hogy Király tanár úr, ki akkor még kezdő tanár volt, de később már Németországban a fizika tárgyának tudományos kutatója lett: felelni elsőnek őt szólította az osz-

tályból. És akkor ő fölállította a lábaira magát, bár azok nem akartak engedelmeskedni neki, hősiesen fölállította az első padból magát velük, és megismételte a feladat címét. Soha ennyire még a helyiség csendjét nem tisztelte ember, – mert olyan még nem volt, hogy ő feleletével szégyent hozott volna az osztályra. – Csodában kezdett hát reménykedni. Szépnek gondolta magát s okosnak, csakhogy el ne borítaná a kisebbrendűség, a kishitűség s a sekélyesség forgószélhulláma. Csak kétségbe nem esni, csak abba nem hagyni az elismételt címnél! S érezte, ahogy szinte királynői beleérzéssel, – Király tanár úr kiválmái címén, ahogy rábízta magát, egy ismeretlen úr fizika-feleletben összpontosuló Nagy Erőire. És ez az erő működni kezdett benne s ő hosszan, tagoltan s már szinte tudományos pontossággal mondta, mondta a szöveget...: miginem már maga is megsokallotta, hogy senki ki nem fütyüli azt, sőt a tanár úrnak eszébe sincs leintenie őt. De elérkezett az a pillanat is, hogy

Anikó úgy érezte, nincs tovább! – nem tudta, ki is beszélt helyette, nem tudta, mennyit tudott volna még belőle folyékonyan előhozni ez a valaki – de vége, vége, vége, nincs tovább! S ekkor valóban be is fejezhette, mert szólt a tanár úr ugyanakkor: – Jeles! – S ő, mintha egy ismeretlen dimenzióból hullana vissza a padba – a Samu Uruságának iskolanépe közé elegyedve –, nem mint egy kisstílű csaló, de ez osztályzat feletti örömmel találhatott közénk vissza ekkor.

Volt egy fizikából jeles fiú akkoriban az osztályban, – kit végül is meggyanúsított, negyven évre rá azzal, hogy tán interferáltatta a saját nagy tudománya hullámain, s az ő sajátos beleérzőképessége valamely nagy ismeretlennek megfelelően teljesített azzal, – ám valójában semmi értelmét se látta tovább kutakodni ez ügyben. – Hisz egyrészt bizonyos, hogy „több dolgok vannak égen s földön, mint azt elgondolni tudnánk”, másrészt, ha szabad akarattal áldotta

meg az Isten az embert, világos, hogy... nem azért tette, hogy az Ellene forduljon! (Mennyire csodálkozhatott pl. azon fent a Magasságos, hogy Éva a Paradicsomban szakított arról a bizonyos fáról, s még inkább, hogy Ádám –, akit pedig saját képére teremtett – ugyanúgy megkívánta azt a gyümölcsöt. S szent igaz hát, hogy érteni s tudni a kísértésben helytállva tanulhat csak meg az ember; milyen keserves lehet olyanok között élni, kik saját ostobasággal oltott vadalmájuk természeténél: hagyományos almatolvajoknak e kicsinyes utánczói, hol ész nélkül zabálnak eme közös tudás fájáról, s mind csak butulnak ettől. – Ki azt szeretné teremtményeiben, hogy tisztázódjanak az emberlét határai: – Őnélküle a „mindentudás” veszélyes lehet mindazokra, kik érvényesülni ésszel s nem hittel próbálnak. Az erős késztetéssé érett istenhit viszont tudomásul veszi léte határait. S kiben Ő ezeket a végső határvonalakat húzná – s felismerésre ez maradt Anikónak –, abban a fizika kölcsönös

vonzástörvényeinek ismerete is elég lehet ahhoz, hogy föltételezze: egyedül az Ő igazsága az az Igazság, mellyel az ember hű maradhat önmagához. Mind egészen a sírig...

9. HÁROM SZÁL CIGARETTA

Megkapta hát – „három szál cigarettát szoktam neki hozni”... a választ – nem bírta tovább, megkérdezte, nem többet csak ennyit akart volna átadni a szomszédja a papnak –, s most már be is fejezi a matatást. S hátul az oratóriumban helyreáll a rend, a kézitáska bugyrai ártatlanul húzódnak vissza az idegesen verdeső feledékeny kezujjak elől; kinn éppen az imákról papol az atya, a vasárnapi mise résztvevői, mint meghívottak bólogatnak, egyetértő hallgatással telített a templom; a megújuló deklamációk malaszttal permetezik be a nyájat, s Anikó szinte látja az

oratóriumtól az oltárt elválasztó falon át a körüle hiányzó „választottakat” is ehhez. Különösen ilyenkor, a választások előtt, most hogy négy év betelvén az Ország Házában is új gazdára várnak a képviselői székek, és csupa hivatalos van csak újabban ott is! Ideges áramlatok járnak át a vásárnapi misék egymást mustrálni összegyűlt népét... s ilyenkor, ha az utcák népére tévedne s egypár épülettel odább a SPAR polcaira is néhány tekergő gondolat – mert elfelejtettek tegnap ezt-azt venni az ebédhez –, miközben a miatyánk mindennapi kenyerét említik... épp nem volna ez se csoda. A pap az imádkozással kapcsolatos sajátos tájékozatlanságot, ill. tapasztatlanságot feltételezne híveiről eközben, – példákkal spékeli kívánatossá mannás mondanivalóit, míg itt bent e szomszéd odasúgja Anikónak a „három szál cigaretta” dolgát. Balázs-nap van pedig, a torok védőszentjének ünnepe, áldással megtoldva a mise végén; s tán jobb lenne ama Magasságos Nagy Imádságkönyve lelki tükrében

nézegetnie magát kinek-kinek, vagy Aranyszájú Szent János tükrében –, de úgy tetszik, inkább csak hagynák, hogy értük könyörögjenek mások, s a megszokott imákkal Anikó is nagyon jól elvan; elégedetten járulhat az Úr asztalához, azaz hogy a katolikus vallás szerinti szentáldozáshoz: mind a papot, mind a szomszédját megértéséről biztosítva magában, tökéletlen emberi viselkedésmódok kéretlen szemlélőjeként. Mint két pofacsakó, egymáson: a táskája zárva, ebből se pöfékel ma senki s megbocsátja az Úr a mi vétkeinket...

– Tegnap megint megöltek egy taxist, mint tavaly Tatabányán azt az ismerőst is: ez az ostya a gyilkost is áldozattá avathatja tán – de ha ez már teológia is, annyi bizonyos, hogy... előbb lesz áldozat az ember, s csak azután válik gyilkossá! És a gyilkosságot jobb is áldozattal megelőzni, sőt: elfogadni a Krisztust, magunkba fogadni, ha csak három szál cigarettáról való le-

mondás erejéig is, s lemondani utána még három szálról... azután még háromról. S hogy Őt nem hagyjuk el, de minden torok megrontóit és mást is mind sorra! (De mi köze Anikónak a mások torkához – Uramisten, már megint lélekbe mélyedt és testben kötött ki!) Feje fölött a homályban a XII. stáció keresztjén Krisztus: ki legyőzte a cigaretta, a kávé s a szex közösleges kísértéseit – irgalmazz nekünk, óh Kísértés Ura, neked adom a gesztenyepürém s a fele töltött káposztám is... De a három szál cigarettát ne rajtam kérd számon...

10. HÓVIRÁG-ERDŐBEN

Bizony igaz, hogy az ördög a részletekben rejtezik, mert pl. ha a megfogható kacatnak – papírnak, rongynak, nylonnak akad is gazdája s ha ő maga is felveszi ezeket... a félhomályban

reggel s este, meg a File Marcit is, ha látta valaki..., amint épp egy rászilárdult trágár szótól mosott tisztára egy villanyoszlopot, s mások is volnának ilyenek még páran, s ha mindig is lesznek ilyenek –, mint ganajtúró a maga golyócskájára szokta volt..., kik fölpattannak s tova megtisztítják az utakat a szeméttől –, de hogy a saját környezete védelmében s éppen a szomszéd ne volna illetékes ebben! – ez az, ami már sok! Épp a Környezetvédelminek ne kellene söpörnie a saját háza előtt s télen a havat se elkotornia onnan? – Nehéz dió ez bizony, s miután hiába is írt erről ő a jegyzőnek hivatalos levelet..., ha az, tán a cipésznek is lyukas a cipője alapon, megelégedett azzal (előzetes telefonos figyelmeztetésre tán), hogy valóban rendezték a környéket, s azután már tisztának ítélné azt!? – ennek is már két éve lett, s az új aszfalton a lehullott vakolattal együtt ismét gyűlni kezd az eldobott csikkek sora.

A téma az utcán hever? Való igaz, de a tündező hóban kéthete ott zsibbadó papírkendők – orrfúvásnyit se viszik előbbre a tavasz felé – s mint Kambodzsa valamely elő-erdejében a pumavadász megy..., megy naponta Anikó át e slendriánság aláaknázza területen. Itt egy sózott utcaszakasz, ott egy másik hó-eltakarítatlan, s közben esni kezd és fagy is – rá a járdára... eldobott cigarettavégek, csokipapír, s a mutatóban megmaradt bokrok alatt a nyár törött-üvegdarabjai, piros, kék kupakok, szilveszteri síp – s egy ház előtt, ahol pedig az a szemetes is lakik, akire mindez tartozna – a téli orgonabokrok alján egy újabb felhalmozódott kacatos. Nem messze ide lelhető fel a kocsmá, tán azért is láthatja ezt mind, akinek épp nézni jön kedve... – Szegény Mohamed próféta... kit mostanában éppen hogy illetlen gúnyrajzzal illetnek – ahelyett hogy követnék őt az önmérsékletben: ő viszont annyira messze van e helység rossz szellemeitől, hogy százszor inkább képzelnék a benne előfordulók

magukat bármely keresztény táborba, semmint hogy – az elesettségükben őket oly nagy számban támogató pszichológusok, lelkészek s más közönséges szociális munkások megértő gondoskodását hanyagolva – naponta háromszor s önként... igazhívő hasalásokkal méltányolnák bármely istennek irántuk való jóindulatát. Ők belegyökereztek a szemét-létbe. A csikkek pedig maradnak – leginkább tőlük valón – ott, ahol eddig is voltak.

Lám csak a kert –, három hóvirág itt, nyolc amott – ezeket tavaly ősszel elrendezte. S már elő is bújnak, büszkén, egyenes fővel elő a hóból, mint melegágyból télen, meztelen talppal a hétalvók, ha rájuk pászmázik első fényével a tavaszi nap – elő mind s mind több. S Anikónak azért csepp ideje sincs várni tovább is a tavaszt, s mintha kezdődhetne a kertrendezés: máris felvesz a földről, a kert első szál szemeteként s kukába dob egy váratlan cigarettacsikket; de már

csupa öröm a gondolattól: de jó, hogy itt bent a csikkeket gereblyézni sohase is kellett még neki. – Ez a kert, hogyha üvegdarabokkal, cserépmaradványokkal, kővel, s drótdarabkákkal is terhelődött a volt lakóktól az idők folyamán, mára már tiszta gyönyörűség benne sétálni. – Nézi-nézi a jázminbokor alján az első hóvirágot, s lélekben a Gerecse alján egy hóvirág-erdőben látja magát.

Akkor még csak, emlékszik – tizenöt éves volt, de már elhagyta őt is az első szerelem; s ki nem érezte még azt az elhagyatottságot, melyből aztán öröklétre vonatkozó fogadalmak születnek, szerzetesi hivatások sarjadnak elő, életre szóló duhajságok is időnként...! – Csak bosszúvágy nem, az soha! Fel a Gerecse alá hívták a lányok, társnak, jó három kilométerre a falutól – egy domboldalra fel, hol, mint mondták – ma rengeteg lesz a hóvirág, annyi, hogy ő az otthon előre méretre vágott madzagokkal sorra botolhatja fel azokat s vihet-adhat nyolcat-tízet is! –

azoknak, akiket szeret. De tudta, s hiába is próbálta elterelni ettől gondolatait, hogy ő nem azért megy a hegyre. S már ott kinn – ahogy a lányok szétszéledtek, de épp csak annyira, hogy azért egyben maradhasson még hangjuk az énekekre, – egyedül csak az énekükre figyelt, üres bottal járva közöttük. – „Hóvirág, leszek-e még boldog én, lesz-e még az a fiú az enyém” – mondták a lányok: ők ugyan „kislány”-t mondtak, de ő magában „fiú”-t hallott – figyelte az édesbús dallamot, s értőn az ének bánatát is. S ez nagyon megnyugtató volt, szinte felszabadítóan az, viszont... a hóvirágok, mintha mind bújtak volna el kereső szeme elől. Pedig erdőnyinek kellett itt lennie, ha mind szaporábban ingtak szerte a botokon a kis fehér csokrok. Anikó a saját elhagyatottságát szemlélte tán, egyre az egymástól szigorúan elkülönültnek látszó kis virágszá-
lakban, s tán ezért lehetett, hogy mindig csak egyet-egyét látott meg belőlük. Egy csokra volt mindösszesen, s többet már nem is akart szedni.

Hanem mindenekfelett mégis csak arra emlékszik szívesen, hogy egy se kérdezte meg tőle hazafelé menet: mért is oly kevés az ő virágja! Mert ma már tudja: ezzel a mindent értő hallgatással, s ekkor érezhetett rá első ízben arra a női szolidaritásra, melyet naponta megtapasztalt aztán, s ahogyan múlt az idő, s mindig több és több csalódásból kellett kivergődnie, ott álltak mellette hosszú-hosszú teleken át is e nők, s mind mint ha csak arra vártak volna, hogy bennük kedvét lelhesse, örök nap felé örök asszonyisággal, szívósan a föld meleg mélyéből előtörve, mint fehér hagymáikból a hóvirágok.

11. A LEVÉL

– Nem jött, pedig mennyire várta ... Dél körül járt már s a postás – az, ki tízéves korában azt mondta neki a szőlőhegyi úton, hol barátnő-

jével épp kint jártak: „– Ha megnősz, te leszel az én kis feleségem!” – ma megint nem hozott semmit! – Nekiállt volna felejteni, de szinte azt se tudta..., mit is kellene elfelejtenie, ha szinte mi sem történt abban a búcsúban, ahova egy meszsi barátnője hívta meg, de meg különben is: nincs elkésve semmi még, írhat még, aki megígérte – mert ígérte –, s nem is kellett, hogy ő adja, de tőle kérték el a címét. – Várt hát még! Ekkor még nem tudhatta, hogy már azután teljes életén át ezt fogja tenni. A búcsúnak régen vége, férjével is rég külön vannak, de ma éjjel, ha három levéllel álmodott, s az egyik – pont, pont, vesszőcske, készen van a fejecske – ez mintha csak... attól érkezett volna, kitől rég a levelet ő várta. Jó hírt hozott az éjjeli postás: jó hírt arról, hogy első szerelme felé viszontszerellemmel van, s talán sohase is hal meg...

Tizenöt éves volt akkor, s tán húsz ő – s most lenne 72, de már 22 marad örökre... az a

fiú! – Ma már nem azt szeretné tudni, miért is nem kapott tőle akkor üzenetet, már csak azt: miért kellett meghalnia oly fiatalon; – hisz ő, ha majdnem belehalt is a csalódásba – nem haragudott rá. – Két év elmúlt s új tavasz jött aztán, s hírek jöttek erről-arról, kiket-kiket a forradalom utószele börtönbe, külföldre, más vidékre sodort. S egy hír róla is. De vajon ki volt a hírhozó – a lány, ki csak annyit szólt: „Anikó! ... Az a fiú meghalt..., lelőtték” – semmi egyebet, s ahogy jött, eltűnt, kit ő se előtte, se utána, soha többé nem látott, ki lehetett vajon? – Merthogy ő soha senkinek arról a fiúról nem beszélt – se előbb, se később, a gimnáziumban se, másutt se. S mint angyal jön, ki tudtára akarja adni, hogy az az őszi este nem múlt el nyomtalanul; gyújtja most fölötte emlékezésre az ég csillagait ma is. Ott, a kapualjban, ha először látta élőnek ezeket a csillagokat, s ha ma mások látják azt már, mások a lány fuvallatban, suhanc szellők közt, rózsaszín ruhán át, messziről jött fiúk könnyed ölelésétől-

borzolódtott hajat rendezgetve, a búcsúzás is, ha másokra vár, s mind másra, egy barátnő hátat fordítása, neheztelő hallgatása – Ausztráliából egy hír neki szól mégis csak: osztálytárs érdeklődik, az után a lány után..., ki itthon a „kezéről lecsapta a lovagját”! S Anikó megint, mint ha csak negyven évvel előbb az akkori vadidegen környezetben, – botlábúak közt az egyetlen jó táncossal..., mintha megint látná barátnőjét, amint fiújával eltáncol tőle s magát is az izzatag falusiak tömegében, ahogy kiszalad az udvarra, hogy magányában kisírja magát, s ahogy abban a pillanatban kint terem mellette a fiú, megfogja a kezét, s egyik oldalán vele, a másikon a barátnőjével, kit is senki le nem kért tőle, s ha akarta volna se kérhette volna így táncra Anikót – a bálról egyenest hazafelé indul velük –, de ő ott marad a kapuban a fiúval, s most nem kis elégtétellel veszi tudomásul, hogy akkor rég nem is ő volt hát az, akit elhagytak, azaz hogy nemcsak egyedül ő volt! –

– De legfőképp már csak azt a hátszínt idézi fel emlékezetében e történet, mit anyja hozatott meg magának – a falu túl feléről, a sejtelmesen mosolygó hentes-feleséggel, egy cédulán át értekezve – a gyerek által (... ki Anikó volt) azt a szelet húst idézi már csak emlékeiből mindez –, melynek sorozatos vásárlásai folytán végül is anyja szerelmi dolgain is eligazodhatott későbbben; hogy megtudhassa: hasonlóképpen „csapta le” Anya is Apát a hentesné kezéről valamikor – s örül a felismerésnek, hogy a kellemetlenségnek végül is csak a hátszínnel való barátságtalan viszonya maradt vissza mindebből. S hogy azután: Anyu és barátnője kibékültek végül, s hogy Welsch néni varrnivalót hozott, s ez azzal a reménységgel töltötte el Anikót is, hogy régi barátnője, ki odakinn manöken lett – a férfiszívek vadászati szezonja múltán – vele is tán kibékülhetne, s hogy erre vágyhatna.

No de múlt az idő..., s megint mást hozott magával, mint amit vártak tőle. Apa a következő évben meghalt, Welsch néni, ki három évig volt a menyasszonya annakidején, – de még előbben tíz évig csak anya barátnője: virágcsokrot hozott Anya temetésére, s mint utolsó útjára felöltöztetnek – azt a lábához helyezte el...

Szarkaláb, az öregedés virága – búzavirág, a búcsúzó ég kékje – margaréta, a csecsemő Nap jelképe: beszélgettek a mezei virágok –; a sirató asszonyokon átderengő ifjúkorról beszélgetve és imák illatával virrasztva: az élet, a barátság és a békeség ravatalozójában. Elmúlt szerelmeknek szolgálva, szeretetnek példájával egyben tartva mindazt, mi a síron túl is egybe tartozik és győztessé teheti Szeretet által az embert.

12. PIKNIK A PARKBAN

– Avagy koldustarisznya, netán kakaóosztás? – Volt, ami volt: özönlöttek rá a város négy égtája felől a „meghívott” gyerekek seregben, míg bent a parkban a tavasz ígéletét itták már az orgonabokrok, s hinni kezdtek a sarjadó fűnek a háromembernyi vén platánok is; a tulipánfák-magnóliák s mind a gránátszaggatta földhalmok alatt a megbolydult csírák: mind új életre készülődtek. Három hatalmas alumíniumkannában gyöngyözött a fák között s az ismeretlenség sejtelmes fényeivel játszott a mérhetetlen sok reggeli ital. Gyerekek álltak körül áhítattal, akárha oltár előtt... Pettyes bögréikkel, poharaikkal a kezükben, sorban. A Nap ereje, ami volt, mind rájuk áramlott, csendben és nagy-nagy egyetértésben, ahogy ott álltak és várták – négy falu lakói s a városiak egyben – a tán könnyöradomány-nak is nevezhető s éppen ezért megnevezhetet-

len... amerikai kakaót. De nagyon finom volt ez az ital, s Anikó szinte kísértésbe esett, hogy még egyszer beálljon az irdatlan hosszú sorba érte. Aztán mégse tette. Viszont eltelt meleggel, jóféle békével s a gyomrától indulva fel a fejéig s vissza onnan egész nyolcéves kis teste elégedett volt ekkor az étellel.

Visszafelé csatárláncba szakadozva – hisz bár tudhatták: már aknátlanították a parkot, s bátran kerenghettek benne – mégis ösztönösen átfésülték tekintetükkel a bokrok alját, készen arra, hogy mint a verebek, az első gyanús jelre szét- s összerebbenjenek, ha kell... S már a lábuk elé, ahogy azt megszokták az évek során, a gyerekek ösztönösségével lestek, hogy valóban találjanak is valamit. Az ösztönös gyerekesség fölébe kerekedett bennük az észnek, de nemigen törődtek azzal, hogy meg is találják, amit keresnek – hisz annyira hozzászoktatták a szülők gyerekeiket ahhoz, hogy bármerre kutakodjanak is

magukban kint a világban, közben tartsanak szemmel mindent maguk körül, nehogy aknára lépjenek –, hogy tán aranynak kellett volna lennie annak a tárgynak, mit ők mégis fölszednek a földről. – Valahol Drezda előtt, az Elba hídján át, a menekülők szétszóródott holmijai közt s szaladva szinte a várható bombázás elől, ott se volt szabad nekik lehajolni, s még az amerikaiak szétdobálta tábla-csokik is odalent maradtak a földön mind, ahova ledobták azokat. (Bárha ezekből Anya és Apa titkon csak-csak fölszedhetett néhányat, hisz másként hogy is lakhattak volna be aztán mégis belőlük)! S ott, igen, ott is: az öccse azért is fölemelt egy kis tangóharmonikát, s azzal húzta-húzta maga után a dallamot, – sírt az, ahogyan csak egy gazdátlan harmonika sírhat, mígnem aztán átvette tőle a szólamot, amint Apa jól elfenekelte őt a makacsságáért... – De itt a parkban már nem a talált tárgyak csendje volt az, ami a háborús időkről mesélhetett volna, már itt a rendezettség békéje húzta csalfa

fátylát el Anikó békére vágyó gyereklelke előtt. S mégis, ezen a fátylon át is meglátta, s abban a pillanatban látta meg épp, mikor már gyanúsán hitelesnek tűnt volna előtte ez az egész nagy békesség – 1947-et mutatott ekkor a naptár s már az ország felett újabb vészfelhők gyülekeztek – mert meg kellett, hogy lássa a Nap eltűnő fényében is, azt a bokoralja-földdel előfénylő aranykanalat! – Mintha óriások ettek volna belőle: nagy volt a mérete, nagy a súlya is, cifra mintázattal a nyelén, s ott, ahol kézbe fogták, valami ábra is volt rajta. De kié is volna s lehetne ez...? Merthogy ők aranykanállal otthon nem esznek (bárha ez, mint otthon megtudta: színezüstből való volt csak) –, de már az egyszer biztos, hogy mégsem az övék. Igazán nagyon várta hát, hogy Anya eligazítsa a kanál ügyét. Csakhogy nem volt itt semmiféle ügy: Anya kézbe vette és ránézésre is megmondta, ki volt annak a gazdája s az is kiderült hamar, hogy náluk maradhat. Azaz hogy ők is ehetnek majd azzal vasárnapi húsle-

vest, vigyázva arra, nehogy meg kelljen sértődni, nehogy rangján aluli társaságot kelljen elszenvednie a kanalak közt e kanálnak. Ha ő valószínűleg csak egy gazdátlan kanál volt is: örüljön már annak, hogy lesz, aki kifényesíti, napon-ta tisztán tartja őt, s majd még, mielőtt használatba venné, imát is mond felette. Grófi kanál volt ez a kanál, a háború előtti időkből – a külföldre menekült Eszterházyak Kis-kastélyából való, az orosz katonák s más (senkiháziak) által szétcsórelt készlet egy darabja. A gróf gyönyörű parkjának (az ország legelső angolparkjának) ösvényére... hát lopás által kerülhetett. – De már a grófok Majkra húzódtak le, ott a pusztán hagyott megmaradt lovas fogatát az egyetlenként hazatért, idős grófné, ki szilaj, férfias munkabírással nagy megbecsültségnek örvendett pusztai népe előtt, de kisebb gondja is nagyobb lehetett annál, hogy a múlt címeres kanalait számolgtatná. Az Eszterházyak helytállásra példát őáltala adtak tatai birtokaik e pusztai maradványán, s

nem egykanálnyi helytállást vártak el tőle; – férfiágon, Majkról az egyik utolsó ilyen nevű gróf, hogy meghalt (amely napon Anikó született volt) s a grófné fia végleg hogy külföldi lett... nem volt, aki helyette ezt megtegye, de ha lett volna is, messze a falutól és Tatától és mindattól, ami ideköthette volna őt. Ettek hát a címeres kanálból – ámde Anya ezt csakis vasárnaponként engedte meg nekik. – Jó nehéz volt az, s túl sokat is markoltak vele, s ... mégis, ha szeretni lehetett, mert mives munkával, gonddal alakított ki, s előkelő anyagával előkelő múlttal is rendelkezett: annál jobban régi gazdái sem becsülheték, mint Anikó azt tette, valahányszor az asztali áldás után, tisztelettel kezébe fogta azt. – Ám sajnos, ez a demokratizálódni képtelen kanállal nem túl gyakran fordulhatott elő, ha mindig is mintha kikövetelte volna magának a legrangosabb étekpusztítót. S így előbb-utóbb, már csak magára maradt s végül nyugalomba kellett vo-

nulnia; s ami előbb csak hiányzott onnan, utóbb kézen-közön el is tűnt az asztalról.

– Ám a kékpettyes bögre, melynek gazdája régtől fogva Anikó volt: fületlenül s a kamra sötétjében is, sokáig megőrizte még ama közös, békés vendégváró reggeli-italozás emlékét. S Anya nehezen viselt szentenciái egyikét is, mely szerint „az a fő, ami a fazékban fő” – mit a kondéرنyi kakaó édes ízével őrzött neki meg ez a futtatott bögrényi békesség; amit később vi-rággal tömhetett tele s annak a barátságosság-nak az emlékével, melyet a felnőttek társadal-mából oly sokáig már hiányolnia kellett aztán.

13. VOLT EGYSZER EGY FESTŐ ...

M.I.N.D. – azaz Mindent Isten Nagyobb Di-csőségére! – képei sarkába ezt, az egyik katoli-kus szenttől származott jelmondat-szignót vona-

lazta, mintegy azok szerves részeként ágaztatva, tisztelettel, a betűk vékony festék-csíkjait. Nem itt volt eredetileg otthon, a messzi Temesvárról, a Bánátból vetette sorsa át Tatára, de még akkor csak távolabbra, s ott a bányászok-lakta Gallán se mindjárt festőként, de egyszerű tanárként kezdte. Bányászokról beszélt ez időben nagyméretű olajképén, mígnem – akárha ezek a... számára Munkácsy-díjat hozó fekete-barna emberalakok ihletnék, kik a föld nyomása alól felszállnak a földre – fölfedezte s ecsetre folyatta a nap sugaraival versenyben, szívet melengető végleges tatai otthona tájait. Félévszázad forgásával s négyszer annyi évszakváltás változatosságával hirdetve azt a világot, mely hite szerint arra teremtett, hogy az ember – másokért-valón bár, de ki-ki a maga számára s egy közösség gyönyörűségére – fölfedezze azt. Neki ezt a közösséget Tata városa jelentette, senkit abból ki nem felejtve – s ha koldult az utcán épp, hát úgy került onnan a képére. Még a háború előtt s azután

csak kis ideig, mert hamarost betiltatott a szeletkenyérért való siránkozás, s nem engedélyeztetett vagy félévszázadon át még, mígnem, mára kitanulva az ügyeskedő kistőkések észjárását, tőkére hajtánának az ilyenek. (Sőt egyikük a minap, mintha csak D. Lajos bácsi képéről kelt volna életre, onnan kelt volna fel a kapucinus templom előtt felvett, megszokott pózából s a miséző pap szertartásban való elmélyültségét is kihasználva – legjobb pénzkereseti forrást keresve: végigkoldulta volna a bent ülőket, kik viszont a döbbenettől lebénuulva, kísértetként nézték végig őt. Sőt, volt olyan is –, de már ekkorra Anikó is összeszedte minden maradék elszántságát, s figyelmeztette is az utca közveszélyessé vált betyárainak szemet hunyó rendőrséget eljárási hatáskörére – olyan is volt, hogy egy maffiózó autón hozta „beosztott” fiatal koldusait, s ezek odakint, elszánt hármában, gyógyszerre tisztelt pénzt vettek volna fel a járókelőktől; kört vontak köré pillanatok alatt, s mint megkergült kelj-

feljancsik közelítették meg ugyanazt a kiszemelt balekot többször is, „kétszáz forint”-ért pl. ... Pedig milyen szelíden ültek még a Lajos bácsi képén!)

Nagytekintélyű volt Tata festője, ki e címet még életében kiérdemelte aquarelljeivel, melyek a város és környéke valamennyi ismert helyét, táját, természeti jelenségét is emellett, a jégolvadáستól az Öreg-tavi lehalászásig megörökítették. Csak az emberek festéséről szokott le ő, szinte párhuzamosan azzal, hogy százada, a XX. század egyre kevesebb okot adott arra, hogy az emberben, mint a teremtés koronájában bárki is gyönyörködhessek. Régi munkahelye a piaristák gimnáziuma volt, de már az államosított iskola nem sokáig alkalmazta volna, s egy tiltásban végigjárt úrnapi körmenet eredményeként aztán végképp az utcán is találta magát. Ettől kezdve a festményeiből élt – feleségével, kivel mindennapi áldozók maradtak életük végéig, s négy gyerme-

kével – s maradt önmagához hű, példát mutatva derúból s egy gyűlöletet nem ismerő emberi magatartásból, öregkorában is, végig. S hogy ez sikerült neki, arra bizonyíték az a rengeteg vásárló a gyűjtőkön felül is még, kik ráéreztek erre a mögöttes képi tartalomra, s élete végéig biztosították számára a megélhetést. S ma már egy taitai lakás attól lesz még tataibbnak mondható, hogy Dobroszláv-kép díszíti annak valamelyik vagy tán több falát. S ki korábban Munkácsy-, majd postumus pro Tata-díjat kapott – mert a megújuló évszakokkal tudott együtt örülni a megújuló életnek, s Isten nagyobb dicsőségére minden megpróbáltatást, mint természeti csapást tudott megélni, az a túlélők győzelmével s ... egy utcanév-táblával emellett. – méltán maradt meg városa lakói emlékezetében példaképnek az után is, hogy visszaadta ecsetét a Teremtő Kezébe. Példáját, mint melyet egyetlen folytatódni akaró kor sem nélkülözhet, úgy becsülik; hogy itt Tatán minden virágzó mandula az ő

ecsetvonásait őrzi, minden halászat az ő figyelmétől lesz gazdagabb, a lombhullató fák az ő kitartásával szavalják a hűséget s a téli Nap is az ő ecsetjéhez olvasztja hús hóvizét.

...Volt egyszer egy festő, ki, mert szívét égette abba a tájba, amit lefestett, hordozható kis ülőalkalmatosságát az ég felhőin vándoroltatva tekint le Tatára, s az örökélet tájai boldog festőjeként keresi, kik már e földön meglátták az Istent...

14. A TÉGLAGYÁR SZENTJE

Lehet, hogy nem ő volt, lehet, hogy ő...: minden helynek, utcának, háznak, munkahelynek a maga szentjét – Anikó, Pilinszky után szabadon – egy-egy általa-ismert emberben megtalálni vélve: a második világháború után Mári né-

nit egy ilyen szentasszonynak ismerte s tartotta meg emlékezetében. Négy gyereke volt s két nagyon öreg szülő a férje után, kikről egyedül kellett gondoskodnia. Állami tolvajlások idején, 40-50 négyzetméteren próbálta a csonka-család megvetni helyét: a magas ágyakban egymásnak lábbal aludt két-két gyerek, – Anikó először itt látott csuhéval töltött szalmazsákokot, sokáig újságpapír volt ablakukon üveg helyett, s egyéb körülményeik is olyan elképzelhetetlenül szegényesek voltak, hogy szinte csak a tisztaság tette egyáltalában lakhatóvá azt. De saját otthonának Anikó nem tudta volna elképzelni. Házuk-, földjük, családfenntartójuk-vesztetten: a két öreg hamar behalt a számukra kilátástalan helyzetbe. Mári néni meg, mint addig is, hajnalonta ráhagyta lányait a tizenéves legnagyobbra s begyalogolt téglát rendezgetni, adogatni, szállítani a város szélére a gyárba. Soha egy panaszszava nem volt..., tíz-valahány éven át úgy állt helyt anyaságból s emberségből is, hogy nem szidta a

világot, sőt mosolyával köszöntötte s zárta a napot. S mit csak korai halála olvasztott le arcáról, porcelánbaba-tekintetét is megtartotta környezetének. Anikóval mindennap találkoztak s mindig délutánonként, Napnyugta körül ott sertepertélhetett egyszerű kékfestő szoknyája körül ő is, – télen-nyáron náluk volt, s hol ez, hol az a gyerek is vele, de volt úgy, hogy mind a négy. Első unokatestvére volt – anyai ágon Anyának is, Apának is, s ők hárman nagyon jól megértették egymást, szavak nélkül is, jelekből, gesztusokból. S körülöttük a meleg konyhában a sok gyerek éledt ettől. A szeretet melegének valóságos hófoka volt közöttük. Süteményekre emlékszik, amikből enniük kellett a lányoknak is, s ők tisztelettel visszafogott bátorsággal vettek maguknak mindig, mert jól tudták, nem csak egyszer vehetnek. Szívesen látott vendégnél is természetesebben viselkedtek, mint egy család, úgy gyűltek egybe naponta. S nem lehetett véletlen az sem, hogy közülük egy – hatvanévesen már – úgy emléke-

zett Anikó apjával kapcsolatos történésre, hogy „Apánk”... ezt és ezt mondta. És ezen Anikó nem is csodálkozott, hisz egy másik háborús árva is arról világosította fel, ugyancsak évtizedek múltával őt (miközben könnye folyt), hogy ... „senki őhöz olyan jó nem volt gyerekkorában” és hogy apja helyett apjának érezte Apát, ahányszor csak beszélgetett vele...

Régi rajzlapot tart most a kezében, ismerős arccal rajta, jól ismert madonna-mosollyal Mári néni, kontyba-fésült sima fekete haja, szeme mély-barnája ceruzavonalaival. S látja, amint ott ül udvaruk közepén, csak nemrég jött meg a munkából, s ő örül, hogy megint megengedi, hogy lerajzolhassa. De akkor is, mint akit ezren néznek. Modellnek teremtette őt az Isten s úgy is marad meg emlékezetében:... arcában hordva azt a valamit, amit jobb híján lehetne csak emberi helytállásnak nevezni. – Hamar férjhez adta mind a négy lányát, aztán, s egyikük új házába

be is költözött. Réges-rég örök nyugodalmára lelt viszont már akkor, mikor Anikó arról a varázsos mosolyról, mit oly sokszor megrajzolt még aztán, többet is megtudhatott. – S olyan valakitől, aki ismerte is azt, lánykorából még. – Legszebb lány volt a faluban, mesélte ez az asszony róla, s a legszebb legény volt... akit kiválasztott magának férjül – az ő atillában feszítő vőlegénye. Szébb pár nem volt náluk héthatáron túl akkor. – De Anikó mást is tud ma már erről a szép legényről. S olyat, amit ugyan nem szívesen hitt el, ha negyven évig erről még levél se rezdült, ám mégis el kellett hogy higgye, hisz szavahihető valaki mondta azt, hogy ti. „Mári nénit verte a férje”: – Márpedig Anikó rokonságában nem volt szokás asszonyt verni, – s viszont férfit (de ebben már egy kivételt tudott volna, de ez a feleség nem is hívta az urát sose urának, inkább csak részeg disznónak). S még azt is hallotta emellett, hogy ez a H. bácsi SS volt, azaz hogy neki, mint a német birodalmi hadsereg egy tag-

jának, nem sok köze lehetett ahhoz a háborúhoz, mi Anikó képzeletében jogos magyar önvédelmi háborúként szerepelt. Igaz, mondták, hogy erről ő... nem tehetett, mert nem önként jelentkezett abba, csak vitték, s azért SS-nek, mert ő a kötelező népszámlálás során sváb anyanyelvű sváb nemzetiségűnek vallotta magát (?). Aminthogy duplán sváb is volt. S így estek el majd a gyerekei is attól a kis könnyebbségtől, amihez a 89-es fordulat kárpótlásaival juthattak volna (?).

De ez már megint más téma lenne! S az is, hogy mindezt, még életben lévő két asszonylány, mért nem kell, hogy tudja. Tisztelve a mosolyt, mely megtiltja, hogy egy szóval is többet mondjon annál, mit róla rajzban megtudhatott, a téglagyár szentjéről ennyit akart csak Anikó mondani...

15. SZÁNKÁZÓK

- Feltöltötték tán időközben a szánkapályát, vagy tán a képzelete restelli ma már egykori csapongását: esetleg megsüllyedt volna a templom mögött ez a domboldal? Nem ilyen volt, de sokkal-sokkal magasabb, hosszabb s már-már mesésen eleven is, ahányszor csak délutánonként, de inkább már estefelé: itt összegyűltek a valahai iskolások, faszánkóikkal. A nagy járomforma alkotmányokkal, miket otthon a szülő maga készített el; réges-régi móddal, ahogy itt a faluban mindenik faszánka ugyanarra a mintára készült, és elnyűhetetlennek látszott, keményfából valón, s csak annyi szöggel bennük, mit a keskeny vaspánt kikövetelt magának a két oldalon lent. Az egyemberes szánkákkal ki-ki saját maga csúszott, és alkalmasint a gyerekeknek nem volt szükségük arra, hogy ezeket egymásnak kölcsönözzék is. Egyedül az Anikóék boltból

való szánkója volt csak olyan, melyre ők az öccsével ketten is fölfértek. De mindig volt más is, aki rákéredzkedett a duplaülésre – no, nem Anikóval, de az öccsével társulni s ... ihaj, csuhaj – futottak, mint a fékevesztett kos szerelmi bolyhódzások idején. S így már nem ő irányított, de a nála fiatalabb és vakmerőbb fiútársasági képviselővel – a testvére kezdte uralni a sebességet. Fel kellett ismernie viszont, hogy akkor, amikor átmentek vele később az iskola-dombra – ahova mindenki átment, hisz bolond az, ki magában mulat – ott, ahogy az ugratós meredeken a fiúk le tudtak jönni, azt már csakis ők tudták kunsztra megcsinálni. – Ma is torkában érzi, ahogy összeszűkül benne mindenegybes indulásnál a lélek, s ahogy egyet-egyet kurjantva... a fiúk magasan a hó fölött repültek, s ő először az egyik, aztán a másik ugratósnál felejtett el levegőt venni a nagy tisztelettől.

S aztán Apa csinált egy új szánkót jókedvben. Hogy minek is, valójában már azt ma se tudná okosan megmagyarázni, csak az bizonyos, hogy nagy merészség kellett ahhoz, s úgy emlékszik – ezzel is hódított. Négyszemélyes volt ez az erős, fekete vasvázsal, és rozsdabarna-olívazöld festett lécekkel ellátott szánkó, s úgy virított a domb régi szánkói közt, mint első pipacs a szántás szélén. Sokan voltak, kiknek tetszett rögtön. S talán ha kétszer ment csak vele Anikó, – még utoljára kettesben öccsével, s már aztán egyes-egyedül a fiúké, úgy bizony azoké lett az. Mert mindenki rajta akart menni. Mint manapság a versenyszánkókon a négyes bobok – kapaszkodtak rá egymás után menetközben, miközben – ahogy állandó tettekkészséggel szaladtak föl s le azután a dombon – Anikó úgy érezte magát közöttük, mintha az alkalmazkodás legszebb mintaszobrává kellett volna lennie: se harag nem volt benne, se irigység, éppen csak egy parányi szomorúság csípte még a torkát. – Va-

lami elmúlt hát, úgy érezte, s hogy igenis, kiöregedett a csúszkafikából, s hogy már a lányság felé kell egy kezdőlépést megtennie eztán.

S ma is annak az elevenen benne-élő gyerekek az ámulatával keresné még, hova is lett az a vidám gyerekhad, hova az egykori játszótársak! – Lánysága kora hogy hova lett, s végül öccsének első boldog szánkó-tulajdonosi tapasztalása (?)! Mert nehéz szerepre soknak elég ugyan bár az élet, mégis de sokan lekésik azt a szánkót, mely őket együttesen segíthetné boldogulásra!

16. DOMBOLDALON SÍRHALOM

Ahogy fölfelé kaptattak a szőlőhegyi mélyút két agyagos partfala között, az ismerős terméskövek rövid szakaszán túl, jobb felé, hogy eltért

s fel a magas domb egy villaszerű házának ágazott egy mellékút – Anya kezét ott engedte el Anikó s mutatott azzal egy keresztre. – Ott ki fekszik? – kérdezte minden évben újra, s hiába, ha számára hasznavehetetlen volt az a pár szó, amit Anya feleletként mondott s úgy, mintha azt tudnia kellene neki is. Holott ő, ha tudta is, rég elfelejtette: ki halt meg itt, mért itt temették el s nem bent a faluban, – mert kezdett oszolni gyereklelkéből a háború félelme és szinte örült, hogy... lám csak, erre a rosszra sem kell emlékeznie. De a kereszt nem hagyott valamit felejtetni, ezért kellett úgy éreznie, hogy – ennek a valaminek a hiányában sokkal kevésbé kíváncsi lehetna felnőni. Egy férfit hiányolt onnan soká még s egy asszonyt, vagy inkább két angyalt, kik mintha a mesékből léptek volna elő – olyan csendesen, tisztaszavún és tüneményesen színtettek elő háborús gyerekkorából. – Ahányan csak voltak, mind féltek a zabrálásoktól akkori-ban, együtt a férfiak és nők s az utóbbiak más

gyalázatoktól is még, s mint ahogyan más magakorúak is – akár a szőlőhegyről, akár a faluból, vagy bárhonnán is jöttek – a pincékbe kényszerült életről sokáig irtóztak szólni. S elszoktak a népek attól is, hogy az ellenük elkövetett bűnökről beszéljenek, múltjukat értelmezzék és halottaikat elsirassák, „nagy hangosan”? – még nyíltan sem lehetett megtenni ezt, legfeljebb ha titokban. Mint Anya is tette, amikor mondta is (meg nem is), hogy ott az a bácsi fekszik, aki... – „Hát nem emlékszel? Ott álltatok a sír körül, Tóni bácsi temette el. Apád nagybátyja. – Egy szekrényben”! – De mindezt tán negyven év múlva csak! – mikor a baji temető dízsírhelyére került át. – És Anikó emlékezett, hogy ezért félt hát oly verejtékesen mindig, ha Anyu előreküldte a szobába, hogy... nyissa ki ott a nagyszekrény ajtaját, s válassza ki ezt és ezt a ruhát, és a sorakozó újonnan elkészültek valamelyikével aztán siessen vissza, mert jönnek azért. Rettenetesen félt mindig, s habozott is kinyitni a szekrény ajta-

ját – attól tartva, hogy abból egy halott fog ráesni. S mert minden alkalommal kulcsra kellett zárnia: az még sokáig megőrizte e csont-képzet-szülöttet, gyötrő félelme titkaként. S mikor, mint ahogy anya és lánya szokták tenni – mégis fellevenítették a régtörténeteket, még akkor is hiányos választ kapott Anikó arról... a Paulini Béla bácsiról, akit ott az a kereszt jelölt, s kinek történt valami... a feleségével is, mielőtt öngyilkosok lettek. – Mások mondták, nem Anya: felesége erőszaknak lett áldozata, azért végeztek ők magukkal (?)

Idézet a Néprajzi lexikon II.-ből: „1931-1944 között minden év aug. 20-a táján Gyöngyös-bokréta néven rendezték meg a parasztcsoportok tánc-, ének- és játékbemutatóit Budapesten. A bemutatón résztvevő csoportokból később Magyar Bokréta Szövetség néven társadalmi egyesület alakult, mely mintegy négyezer tagot számlált. – Paulini Béla nevéhez fűződik ez,

kinek neve a kortársak szemében összeforrt a Gyöngyös-bokrétával. – Az első Bp.-i bemutatót a főváros kezdeményezte, majd továbbra is szervezte, s anyagilag támogatta azt. A mozgalom tevékenységéről és feladatairól Paulini folyóirataiban tájékoztatta tagságát és a közvéleményt. – A bemutatók népművészeti anyaga a Gyöngyös-bokréta nélkül feledésbe merült volna. Számon tartunk olyan, a bemutatókra helyileg rekonstruált táncokat és szokásokat, amelyekkel a későbbi kutatók már mint „eredeti hagyomány” találkozhattak.” De még azt is tudja Anikó, hogy Kodály Hány Jánosának szövegkönyve is az ő munkája, ki nagyobb sajtó-orgánumok külső munkatársaként, 1920-tól – 44-ben bekövetkező kényszerű végéig – országokon átívelően tevékenykedett.

Hány év telt el azóta? Nemzedékek jöttek, sorra felejtettek sok felejténivalót, s egy tv előtt ülő öregasszony nézi már most – pillanat alatt

szájtáti gyerekké változva a tánc igézetétől – nézi, hogy hódíthat legszebb magyar táncaival, énekeseivel, pompás népviseleteivel... 2005. májusában Horgason, dédmamák szoknyáiban ringva, nagyapáik csizmáját dobantva: a Délvidék népének felvonulása. – Sűrű táblákkal jön: Óbecse, Vajszkatemes, Versec és a többi helység – s a „már makedonba, szerbbe jártak” népviseletén minden domborulat, vonal, díszítés hagyományőrzőn helyénvaló. Szerb, horvát, macedon, sváb, görög, zsidó vagy épp magyar mozdulatlanságok ellenében tüntetőn s ... varázserővel ez a tánc, ez a mozgássor: ugyanazzal a szíves erős kézfogással emeli határokon át s tartja magasra balsorsa fölé ma Anikót –, amint kislánykorában tette. S minden magyarok feltámadását is, egy Gyöngyös-bokrétával – mintha a síron által rendezgetné valaki mindmáig.

17. OSZTÁLYTALÁLKOZÓK

„Krisztusban szeretett testvéreim, lássátok meg, keressétek egymásban a jót, törekedjétek művelni magatokat abban, és soha ne feledjétek el azokat a barátaitokat, akik megsegítettek titeket a közös gyalázatok s tartós reménytelenségek idején. És sohase felejtsétek: lássátok feleim, mik vogymuk: por és hamu is s a hangya is, a tücsök is mi vagyunk. – S egy reggeli ébredésre rákövetkezőn még a hétalvóknak halála is kell legyünk” – támasztja meg magát Anikó egy frissen kinevezett segédlelkész ambíciójával, s megáll ablaka reggeli fénypásmájában...

„Igenis!” – állítólag így jelentkezett feleletre történelemből, amint épp az őt kiszemelő tanár urat szemrevételezte volna – egy rajzlapon a pad alatt. A rajz elkészült már, amikor szólították. – A másik iránti őszinte érdeklődés iker-érvei: a tizennégytől tizennyolcig terjedően, mik felülmúlha-

tatlan tapasztalatokra, életre szóló baráti közösrégre rangsorolták egymás mellé ekkortájt őket – s hogy semmiféle demokratikus jellege ennek nem volt: ők, mint a mindig felhős égbolton egy-egy pislákoló csillag gyűlnek össze ma is egy-egy évfordulón, egymást kereső, egymástól búcsúzók, szerencsés csillag-állásra emlékezni.

... És akkor ő – elkapta a fejét, s a pofont a falnak adta az Ágotai! ... Bocsásd meg, kicsi Ottili –, te legkisebb az osztályban, ki soha a bajkeverésben részes nem voltál, de ki nyolcadikban ugyanúgy futottál volna világgá a pártutasítással hatalmaskodó önkényúr-igazgatónk „karhatalma” elől, mint mi valamennyien – viszont egyedül álltad meg helyed merészségből –, bocsásd meg nekem, hogy el tudtam felejteni azt a feledhetetlen rückwerzet, minek eredményeként – mint Dúl-herceg tehetné azt a mitológiában –: másnap vastag gipszben, felkötött karral jött úttörővezető Ágotai Pajtás szégyenre be az

órára. S ha te magad elevenítetted is fel e történetet, azért hidd el, magunk is jól megjegyeztük azt. A Sztálin- és Rákosi-kép levételével s három évvel 56 előtt, mintha magával az önkénnyel sem kellett volna már szembenéznünk – s te egy ilyen kegyelmi időben lehattél bátor a saját igazad (ön)tudatában. –

„Téged is kukoricán térdeltettek? – de még mennyire! (...) Mert én azt hittem, csak az én anyám lehetett olyan „tájékozatlan” felvilágosítás-ügyekben, hogy a tömött szoknya alatti párna-babák miatt, kiket mi (megszülendőn) oly nagy vigyázattal hordoztunk körbe barátnőnk szobájában – kukoricára térdeltetett. – Márta szülei, mert kapálni mentek a messze Várfenesre, hogy hármunkat a jó pajtáságban magunkra hagytak – tudtukon kívül így lettek annak okozói, hogy bennünket ilyen középkori kínzással büntettek: ám e „felelősséget” aztán mintha gyönyörűséges áldozatnak is tűnt volna ártatlanul szinte

rájuk hagyni... Mindaddig, míg el nem kezdett veszettül fájni a térdünk. – Viszont az ilyes kitömöttséget, mint felvilágosítások legújabb s legjobb eszközét népszerűsítette már a felnőttek társadalma, negyven év múlva. S éppen hogy egy kegytárgyboltban jutott egy ilyen könyv első példányához Anikó. –

– Ki soha többször, de akkor régen gyűlölte Anyát – mert szégyen is, ha szülője hibájából nála okosabbnak kell lennie a gyerekének; sőt az ilyenért nem szégyen gyűlölni – apástól-anyástól mégpedig – az egész felnőttiséget... – De már a szüléstől ne tartson vissza ez senkit, mai magyarok! Mert bár a világ legtermészetesebb dolga volna gyermeket szülni, s hogy kit szülünk, ellenünk növekszik nagyra, az is tudott – mégis, az elkövetett hibákból tanulva növekedhet csak nagyra az a társadalom, mit nem tanácsos gyűlölni viszont még a bolondnak se. Úgy a gyerek, mint a társadalom: a hibáiból tanulva nőhet

naggyá. Ezért aztán nagy túlzás újabban osztálytalálkozókat tartani óvodásoknak, hacsak nem tanító azon minden óvodás, ill. tanuló valamenyi óvó néni...

18. ANIKÓ MESÉL

Én már öreg vagyok, kicsi Dóri... – És meg fogsz halni? – Igen, meg fogok halni! De te, kicsi Dóri, még nem kell, hogy tudjál erről... nézd ezt a katicát – látod a hét pettyét? – ennyi évet fogsz élni, s ahány katicát találsz hét pettyel, annyiszor tovább. És te fogsz majd engem megmenteni, ha a földre esnék, kis tenyereddel elém szabadítasz a levegőből egy kis bogarat hét pöttyel s én tudni fogom akkor, hogy amire csak gondoltál, mind teljesül attól. (Mama, akarsz még élni tovább? – látod, szereztem neked hét évet hozzá – s ha megdermednél, én majd ta-

vasszal fölkeltelek. Ugatni is megtanultam –, és nagyon jól csinálom, téged is meg foglak védeni, ha kell. Ha látnád az etetőnket, – de sok madár látogatja: tengelice, cinke, vörösbegy – csupa erdei madár, Anya eteti őket, – és a sok szotyitól, amit adtál, vastagodnak is mind.)

Mesélek neked egy királyról, kicsi Dóri! – Egyszer egy királynak hét fia volt, a hét fiúnak hét felesége, a hét feleségnek huszonegy gyereke – mindegyiknek három – s a legnagyobb fiútól született első unokát... Ernőnek hívták. Naponta kérdezték Ernőtől a nagybácsik: – Mi leszel, ha nagy leszel, áruld el nekünk... S Ernőke, amikor észrevette, hogy figyelnek rá, egyszer így válaszolt: – Magyar leszek! ... De, hát magyarnak lenni: az nem foglalkozás! – mondták erre s ki-nevették őt a felnőttek. De a kis Ernő megmaka-csolta magát, s legközelebb, mikor megint csak kérdezték őt: – Mi leszel, ha nagy leszel, ugyan-azt mondta a kíváncsiaknak: – Erős magyar...!

Mi leszel? – Erős magyar! – ismételte meg édesapja szemébe nézve a gyerek. – Legyen csak erős, ha már magyar – mondta erre egy jószágos rokon néni és szoknyás ölébe kapta volna, de Ernő nem engedte meg azt. És Ernőt harmadszor is hiába faggatták a felnőttek a jövőendő foglalkozása felől, mert akkor még erősebben ragaszkodott volna ahhoz, hogy ő magyar akar lenni s ... ahelyett, hogy azt mondta volna nekik, hagyják őt békén – elkezdte kiabálni, hogy „hajrá magyarok!” – Halljátok, gyerekek, mit mondott a prűcsök? – Elég legyen hát már a kutyaságból, elég a hallgatásból is; – korona kell a magyarnak, nem király! – s futball-labda a gyerekeknek, hogy megtanuljon irányítani! Igaz-e fiam, hogy futbalista leszel, ha nagy leszel? ... Hét kutya bőréből csináltatok neked labdát hozzá, reggeltől estig rúghatjátok a gyerekekkel – másra nem is kell vigyáznotok majd, csak a virágokra...

És kapott labdát Ernő? – Nem kapott, mert meghalt az öreg király még aznap, hogy meghalotta, elveszik tőle a koronáját. Felesége, az öreg királyné, aki nem akarta túlélni őt – utánahalt azután. És Ernő is? – Nem, Ernő nem halt meg, kicsi Dóri, ő ma is él – egy messzi városban, – és képzeld, nem volt neki soha futball-labdája! Felnőtt már pedig. De te, ha ismernéd – másnak hívnád őt. – Bácsinak? – Nem, Dórika... másnak! Apának! – Hogy ne haljon meg? – Hogy ne haljon meg...

19. VARÁZSLATOK

Lehet, hogy más országok karneválon villogtatják szellemszemeiket, – lehet az is, hogy jó szolgálatot tesznek ők ily módon farsang idejének, a böjttel kopogtató koránjött rossz-szellemekek ellen, rossz kedvek, általános lehangoltság

ellen, viszont... az egyszer biztos, hogy a fiúk nem ilyen céllal művészték-válogatták a góréból, a sok tökből a legpirosabbra s legkerekebbre ért lámpásnak valókat. Időpont szerinti karácsonyt megelőzőn s messze a farsangi vígságok előtt még... a Dobrokai vezetésével szemezték, orrolták ügyes faragóbicskáikkal, s ahogy elkészültek azokkal – máris vitték a temetőbe, rontást riogatni a tökfejeket. – Ki-ki a maga legközelebbi rokona sírjához tette le, – titkon, loppal, hogy még a terjedő hír se árthasson a varázslatnak. Mert napvarázs volt ez a javából, mely olyan erős hittel bírt, mely még a halottakat is meg kellett, hogy védelmezze. S így farsangolhattak kint a baji temető megboldogultjai aztán a gyertyafényben, minden év halottak napján. Nem is kellett tartani eztán senkinek tőlük! –

A Szaturnusz-Jupiter bolygó együttállásból lett betlehem-i csillagnak – a Kepler által beazonosított ún. „zsidó csillagnak” – hogy időközben,

az évi csillagmozgásos eltávolodások folytán ... „székely csillaggá” kellett lennie, s ezzel a székelység, ill. magyarság egyetemessége legfontosabb tényezőjévé lett, egyszersmind... a betlehemes játékok is a legtisztább székelyföldi hagyománnyá szelíődültek. – Betlehemest ugyan itthon a templomban is láthattak még Anikó s a többi gyerek – mindazok, kik karácsonytól vízkeresztig látogatták a templomot, de még az áttelepülteknek is jutott így egy utolsóból lett első –, no merthogy az utolsót, mint sváb betlehemest még Anikó apai dédszülei jelenítették meg, s aztán... magyar nyelven megszólaltatva azt, a mindmáig utolsó betlehemessel szintén az ő iva-dékaik szolgáltak. – De eme Anikó lányunokatestvére szervezte betlehem már fáradt kántálássá halkult néhány év után. Igaz varázslás volt viszont még ez az utolsó szent színjáték is, vérpiros lélekláng a vihar-vörös kommunista időkben. – Még akkor is, ha elmúltán nemigen lehetett sajnálkozni. Hisz a Felvidékről jöttek em-

lékezete ennél magyarabb betlehemest őrizhetett titkon. –

Viszont mégse népszokásokra, inkább csak nagymamája egyszemélyes varázslataira emlékezne már Anikó. Mert semmit se hiányolt jobban gyerekkora teljességéből, mint éppen ezeket a csak két emberre tartozó s ... minden koron át a nagymamákról az unokákra áthagyományozódó emlékezetet. Sokakat, másokat is gyógyított Nagymama – varázsfüveivel, ráolvasásos igéivel, embert is, állatot is. – De korán meghalt, s már ama végzetes tüskébe lépés után, hogy végzett a vérmérgezés vele, nem volt, aki folytassa tevékenységét a faluban. Utoljára még egy tehéntőgyet megszabadított ő a rengeteg szemölcsétől – hogy bekente előbb titkos kenőcsével, – látta azt mind, még a bátyja is, de már ahogy reggelre lehullottak ezek, rá harmadnapra meg is halt. – Kiről azt mondták: a falu „utolsó boszorkánya” volt, kórházban, orvos keze alatt szenvedett ki. S

ma Anikó titkos helyen nőtt szemölcsét... nincs patikaszer, mely elmulasztaná. Mert meghal a varázslat ott, hol elapadt a szeretet...

20. SZÍVECSKÉK

A padlás titkairól sokan és sokat írtak – ám olyan titok még nem volt, mit ne lehetne még egyel szaporítani. Másrészt meg: ahány padlás, annyi titok. – Harmados néni is pl. hogy meghalt, – az ő padlásán is egy autóra való papírpénzt találtak később utódai. S így lettek ők – kiket anyjuk mindig is hóttszegényen járatott – gyerekkorukat meghazudtolón... a gazdag Harmadosné gyerekei. Nos, Anikóék padlásán leginkább csak rend maradt a szülők halála után, de abban alig-alig voltak már titkok. Ami volt, csak amolyan szerényfajta, s nem lehetett tudni, Apától vagy Anyától valón-e... – Iskolai füzetek, megsárgult

gyerekrajzok, könyvek, keret-nemláta festmények.

Minden pénznél jelentősebb volt viszont az az apró szentkép a legkisebb kori iskolás időkből, melynek hátulját Anikó apró kis szívekkel, mint gyöngyfüzérrel rajzolta körül egykor. Melyekkel a saját jóra való készségeit rögzítette annak idején. „Ahányszor csak valami jót tettetek, egy kicsi szívet rajzolhattok az őrangyalkép másik oldalára” – ezeket mondta volt Ugod tisztelendő bácsi nekik, kinek óráin a háborúban megnyomorodott lelkű gyerekek hetente kétszer újra tanulták szeretni önmagukat. S megvidámodva a játékban, hogy elsajátították a jó magaviseletet is ekképpen –, így gyűlt össze egy hittanóra az a tizenhét lelkes szívecske, mit a padlás eddig őrzött... S az volt a jó ebben a szívezésben, hogy ők maguk dönthették el, mi a jó, s hogy amit tettek, az tényleg jó-e, de a legfőbb jó az volt, hogy az igazat kellett rajzolniuk, akkor is, ha

maguk ellenőrizhették csak magukat. S nemcsak egy ilyen szentképre emlékszik Anikó...! Viszont épp időben hagyta abba a hittanórák ilyes ténykedéseit kiváló nevelői érzéssel áldott tisztelendőjük – még mielőtt hazugságba keverte volna vele őket. S valami köze ezekhez a szívekhez annak a polgári körnek is lehetett még, amely... Galina Ugod neve alatt alakult meg Baj későbbi napjaiban. Annak a magyar polgári helytállásnak okán, amellyel – hivatása teljességével szolgálón a gyerekekért, a faluért, a ferencesekért s a házáért – neki a teljes életét kellett adnia kis idő múlva.

... – Mondják, fekete autó vitte el éjjel, s rá egy évre a helyére állott másik papot is, ismeretlen helyre. (Isten bocsássa meg neki, de ezt a másikat már nem szerette Anikó, – még félt is tőle, olyan mélységesen szigorú és szomorú volt a fiatal szakállasnak a szeme-tekintete.) – S Ugod atya is – a pokolból, hogy visszaérkezett –

nem lehetett ráismerni. Erős karjait, melyeken kétoldalt két-két gyerek is csüngött még nemrég, vidám kópé-tekintetét össze- s megtörték. Emberi roncsként – a mások segítségével tipegve – még egy évig állt az oltár elé, de Isten színe elé folyamodott már minden nappal... S ő, ki tatai ferencesként, a háború utáni évek teljes elhagyatottsága idején, kapucinus kolduló rendje általvetős tarisznyájában, lábán saruval koldulta össze többi rendtársának is a mindennapit, már saját szájához alig tudta az ostyát is emelni. S megölték a fiatal Marius atyát is valahol úgy, hogy még hírét is eltitkolták. Olyan szadisták keze által kellett meghalniuk, kik tisztelendőket tán sose ismertek, s a tiszteletet magát hírből se.

S hogy Baj egyházi küldöttséget menesztett az átkos 40 év múltán a püspökhöz Ugod atya szentté avatásáért: – a püspökük, tán mert nem ismerte fel, hogy tőle is csak egy ártatlan szívecskét remélnek, teljesen komolytalanra vette a dolgot. S mint ki ijesztő feladattól mentesülne,

terelte vissza a szétszéledt nyáj e maradékát, vissza akoljába, vissza szinte a múltjába.

S mindössze egy, újonnan alakult polgári kör őrzi a bajiak Anikó szerint sokkal többre érdemes, régi tisztelendő bácsija emlékét ma. De példamutató alakját sokképpen, sok szívecskével őrzi emellett, s abba nem hagyhatón – a régi hit-tanosok szíve által erősítve azt – a múlhatatlan idő örökébe lépő, hazát féltő emlékezet.

21. SUGÁRZÁSOK

Senki nem járt akkor az utcán, egyedül Anikó csak s ő is... örült, hogy a hátuk megett volt, s hogy így nem kell beszámolnia otthon róluk, megkímélve Anyáékat attól a rossz hírtől, hogy pokolbéli idegenek akarják elárasztani falujukat. Négyes sorokban gajdolvá jöttek:

„... míg a nyúlból nem lesz jáger, Mindszentyből hózentráger” –, hogy ők addig fognak harcolni – élcelték a főutcán, s mint herére a közönséges katonahangyák, özönlöttek a demokrácia e mindennapi közönséges élmunkásai. Sajnálatosnak mondható közösségi ambíciókkal, – a templomtól alig 50 méterre. Négyes sorokba csapódva, a későbbi pufajkásoknak is modellül szolgáló idegen-szerű kék-szürke munkásruhában meneteltek a vérlázító csasztuska-szövegre. S nem rajtuk múlt, hogy a megvalósításra nem maradt idejük. (Továbbadni ezt az utcán harsogott szövegrémséget már csak azért sem tudná Anikó, mert a „versek” többi sora annyival még ennél is szörnyűbb, hogy azt első hallásra el is kellett felejtenie.) – Ott, ahol a Gerecse és a Vértes találkoznak, ott fekszik Baj község, s szőlői egyrészt a Gerecse, másrészt a Vértes alján terülnek el. Régi csata eldobott német harci vértjei nevééről van az egyik, a magyar kerecsensólyom nevééről a másik hegy elnevezve. – A harcok vidéke is, de a

minden békét lázzal átsugárzó káros, gyilkos ki-sugárzásoknak is helye ez. S uralkodnának is mind-a-mai-napig a faluban mindezek...

– Mesélve a harmincas éveket, – az időből, mint gyerekkori emlékét tartotta számon apja (annak előtről még, hogy felszántatta a Tanácsköztársaságban való részleges részvételéért... a falunak Tata városába vivő egyetlen kocs útját – mely ekkor földút volt még, nem szilárd – önkénytel s megtorlásképp a gróf) – ő taglalta értetlen régi uraik hatalmaskodásait. – Hogy aztán az új úton Horthy katonái vonulhassanak majd, s ellenben a Volksbund is tüntethessen azon...? S – a demokrácia csúcsteljesítményeként – idegen szovjet csapatok is, hogy ezen masírozhassanak be végül? (h e l y t állni!). De hol volt a gróf már s hol az ő ekéi akkor! Egyedül a jó öreg Nap, ha látta –.

S hogy a svábok szinte kivétel nélkül mind elhagyták a földművelést s rendre ipari munkások lettek – új házat építettek hosszú-kölcsönre, s a nekik meghagyott szőlőt szánták megművelésre; – ezzel egy időben úgy tűnt, a termelőszövetkezet odaátról jött népe valamiféle új röghöz kötöttség jármát kell, hogy magára vegye! S hogy már ez ügyben kellett volna ellenkedniük egymással – innét, hogy... aki megmaradt a túlról hozott jószága mellett s aki, nincstelen lévén, aláírt a kolhozoknak, az is: együtt erősítették a falu káros kisugárzásait. És ezeket a sehova se vezető gondolatokat... a munkával legkevésbé lehetett ellensúlyozni.

Volt, ahogy volt, felépült mégis – mégpedig közös akarattal épült s a település bejáratához állítva azt – egy kultúrház. S ebben az egész falu – mely akkor már község volt különben: együtt s egyetértésben búcsúzhatott pl. szeptember végén az egész évi munkától. – Ősi szokás szerint.

– 1954-et írtak akkor, s már Anikó öccse is megszélidült végre, és leszokott arról, hogy a masírozó-nóták „munkás-paraszt” refrénjéhez kamaszvirtusból egy „kubikus”-t is illesszen –, a túlnaról-jöttekre való utalással. S aztán 1956-ig lát-szatra sem volt itt semmiféle kisugárzás több! Annyira nem, hogy még a kocsmák népe is, ha ellenségeskedést szított volna is, a bicskázók hajtóerejévé nem tehette a gyűlölködést... s mintha nem ugyanazt a bort innák, mint eddig – mássá lettek, megenyhültek, nem lázadtak s nem ellenségeskedtek: mintha új szövetségre s Jézus Krisztus módján, a saját vérükkel – tisztességes szándéokra szeretnék mind üríteni poharukat. – Vértől se, bortól se lázadt senki.

S ki gondolt 56 elején is még... egy Bajig ható, új országos remény-sugárzásra? – Anikó se. Aztán azon az emlékezetes késő őszi napon – először s utoljára az életben – úgy mehetett végig mégis faluján ő, hogy abból rossz sugárzás-

kat nyomokban sem kellett magára vennie. – Apja hívta őt, gyalogolni, a faluvégi kultúrházat sietőn elhagyva, sietőn begyalogolni az emberek közé, a városba. S emlékszik, amíg ott mentek, olyan édes íz gyűlt a szájába, hogy tán az anyatej sem lehet jobb annál. S ezt a szabadság-ízt felejthetetlenül szép volt még kilenc napon át kortyolgatni! Mintha 1848 márciusa éledt volna újjá benne –, úgy érzett ekkor Anikó. A keserű folytatásra következtetni – tanulhatta Haynaut bár... nemigen akart akkor sem még, amikor a siker elpártolt tőlük. Csak a végén – T. Erna, hogy zihálva esett be Anyához a váratlan hírral: – „Most jöttem Tatáról, – a laktanyánál, az árokban... kezek... lábak... folyik a vér –; Tatabányáról jöttek, beljük lőttek –; teherautó tele halottakkal!” – már ezektől a fiatal fiúktól írt történelemből látott csak rá arra a valamire, ami soha többé meg nem ismétlődhetett.

És lebontották a kultúrházat is aztán, amit (bárha ezt Anikó akkor még nem tudta) az ő apja tervezett. S ezzel egy időben még sokat, szerte az országban mindazokat, melyek nem voltak „elég biztonságosak” – központi rendelettel. S az a hatalom, mely építésben–rombolásban mind csak a saját javát, „biztonságát” nézte –: úgy gondolta eztán magát megvédeni már, hogy... (káros kisugárzások ellenében) negyven évre bebetonozott mindent maga körül. Míg csak halálosan ki nem merült abbéli igyekezetében, hogy életet jelentő aura-sugárzásokat is rossz magához deformáljon; – s lett tagadhatatlanul világossá ezzel, hogy a végzetet, akár mihaszna részeg is a jövőjét – már hasztalan is próbálná át-aludni. S már ma Anikó is a legéberebbek közt, s kitartón fohászkodik, azért a közös akaratért, mely véget vethetne ennek az ismert, máig tartó agóniának.

22. SÁRGAEMBEREK

Egy fehérpettyes kis barherd-ing – a hét-évesek mindent-tudásával... benne a kis mann látható feszes vigyázban – s a fényképről, ki jól emlékszik még... arra a házra, mely előtt mindig tisztára volt söpörve az utca, a kéményen gólya fészkelte jó ösztönnel, és ahonnan örökké a mossott ruhák jó szagát terelte a határba a szél. – Magát is odalátja Anikó, s látja ott mintegy álomban... mezítláb focizni a három kis mannt, s ott anyjukat, keményített, tiszta kötényben..., ahogy szavát visszafogva lehajol egy eldobott műanyag-pohárért s – talán mert szemét nem való a mennyországba – a megboldogultak mosolyával elfordulva attól..., könnyörülettel Anikónak hagyja azt. S ő a holtak iránti különös tisztelettel e poharat fölveszi s beledobja a kukába.

Volt, hogy Anikó osztálytársa lett az egyik kis „mann”, a legidősebb, ám egy évre rá, kibuk-

va az iskolai tudnivalókból – habár senki sem csúfolta azért, mert szerelemgyerek volt – mégis korán kiköltöztek a faluból. Tán azért, mert törvényesnek szült testvérei egyikét ott tépte szét játék közben – a házuk mellett – egy gránát? – Annyi bizonyos, hogy kurtán-furcsán hagyták el a szokott helyet, s még látogatni se jöttek többé vissza oda... – Lehet, hogy nagy kegyelem volt ez viszont akkor... annak a kis emberkének, kinek rejtett talentumaira nagyítóval sem lehetett volna rátalálni, hisz még a kedvenc számtanjából is – bukott.

– Egy néni, kinek Anikó segítségül szegődött öregségére, így fogadta szokásos bevásárlása után egy napon: – „Képzeld..., mit mondott az osztálytársad nekem ma: – Aki nem keresi meg naponta a kétmilliót, az (s itt szó szerint megismételte, amit mondott)... sz... ember!” – Menynyit??! – Nahát, ebből se lesz scarabeus!! – mondta akkor ő. S mert idő múltán nincs már ki-

vel megbeszelné osztálytársa lócitrom-görgető kacskaringóit: évek óta, ahogy megy tönkre egy ház – a mann legújabb szerzeménye –, mert a városban az ötödik bevásárló központ építését rebesgetik már: az előtt az üzletközpontnak szánt ház előtt – tűnődne el ama napi kétmillió Anikó... De semmi baj: multi, vagy majdnem az a fia is, gazdag, dúsgazdag a lánya – s ezenkívül kinek mi volna érdekes! Még hogy az öreg mann a nagy jólétbe betegedett bele!? S hogy ki gazdaggal cimborál, a fillért is jobban becsüli, mint a szegényt? – Hogy a pénz bővületében élve senki utcaseprésre nem adja fejét ma, s hogy nincs oly csoda, melynél nagyobbat ne képzelne magának a vakságban szenvedő, s olyan elégedettség sincs, mely magának nagyobb gazdagságot ne kívánna!? – E törvénytörő balhitekkel szembeállni: meddő vállalkozás is volna.

– Valahol Európa úthálózatán egy árokba dőlt kamion... a TV-n át látható: a név, mely

magyarra fordítva annyit tesz: „sárgaember”, szerte ismert. Itt a tóparton övé egy villa – s apja, Anikó valahai osztálytársa a szomszédban kereskedő, erősítve a tolvajok sárga irigysége s a feltehetően ugyancsak sárga kereskedő-isten által. Láposon nőtt, fűzfavesszőn sarjadt, aranyozott családfa-kezdeményt, ha jó szívvel nem ajánlhatni senkinek se –, legyen csak e mannokról köztudott az, hogy évszázadok e névtelenségéből kiválni: legfőbb törekvésükké válhatott korunkban. Lehetek volna boldog mannok is pedig ők – az apa szegénysége ehhez stimmel –, s lehetnének még mindketten úgy is boldogok, hogy pl. feles vagyonuk szegények közt osztanák szét. Igen, de ők Nap-tűz-jegyességgel, egy földi paradicsomnak szolgálnak csak. Egyiknek apja, másiknak a nagyapja megnevezetlen, s valószínűleg nem sokat hallottak eddig a mennyek országáról. Vagy ki tudja, talán valaha még hittek is abban – kicsi korukban, csakhogy rég elfelejtették.

Fehérpettyes barherd ingben a kis mann, az őt körülvevő feje tetejére állt világból a talpára állítva: a fényképen, csillogó szemmel néz szembe az élet minden lehetséges buktatójával –; mind a tíz ujját magához szorítva, feszes vigyázatban védve magát, szinte mindentől s – mindent, amije van? – hogy abból-ahhoz se elvenni, se hozzáadni ne lehessen. – Hogy akinek van, majd attól az is elvételik, amije van? – A kis mann tekintete nagy emberek e bölcsességét nem tükrözheti még. Istentől kapott talentumát még nem ásta el, s képes személyessége védelmében egyben látni a világot – csupa előhívatlan sötét fényrezdüléssel – s abban törést, bajt semmi szeizmográf nem érzékelhet. Személyes dolgokba veszett egyénisége fájdalmas utóregzését tán ma is egyedül a boldog gyerekkort visszaálmodó Anikó érzékeli csak, elsüllyedt Atlantisza után mindhiába kutatva, egy közös osztályképen.

23. ...SZERELMET NE LÓDÍTS! –

– címezte volna neki Anikó, valahányszor a szeméből a háta közepébe kívánta volna a tizenhét éves kamasz fiú olvadt tekintetét. Jó másfél évig unos-untalan összefutott vele az utcán, s tizenhárom-tizennégy évesen úgy érezte, a hazudós fiú közeledéseit alig győzi. Pedig nem szólt az szegény feje egy kukkot se hozzá, de még köszönni se köszönt – csak nézett fiú létére nagy borjúszemekkel Anikóra, s mint gyereklány – ő nem tudott hova lenni ettől a meztelenítő, leplezetlen kívánalmú közeledéstől. Sőt, kiszolgáltattának érezte magát attól. S így esett, hogy mindig ugyanazokba a szív-csapdákbá botlott volna, melyeket Lódíts állított naponta neki. És éppen őneki, aki legjobban utálta a hazudóságát.

– Tűz, víz, föld, levegő: a négy elem egyszerre, egy-emberben jelenlévő, két ember által megjelenített harmonikus együttélése volna a

szerelem? – ha ilyen együttállás végül is csak felnőtkorban képzelhető el, ezt bármennyire hitte volna maga is –: szerelmes hát mégse lehetett igazán belé „Lódíts.” – E név különben féktelen s minden képzeletet felülmúló hazudozásai nyomán ragadt őrá – ki különben Anikó távoli rokona lett volna, ugyanazon családnévvel ... Apja csendőr volt, de ekkor már csak nővérével s anyjukkal, árva hármásban éltek szegényesen. De választékosan öltöztek, amolyan emlékezetesen úri holmikban járva, miket akkor még Anikó is becsült: – a néni finom esésű gyűrhetetlen ruháit s kis lábán a választékos bőrcipőket, melyek mind még a régi biztos anyagiakról árulkodtak. – A gyerekeknek azonban a háború utáni nemzedék egyenruhájával – a lódenkabáttal kellett volna már beérniük; ha nem lett volna rokonuk odakint, aki kisegítette őket ebből a gondból.

Így hát odakintről egy más, és tán egy jobb életet sejtethetett meg Lódíts, nem oly unalmasat,

nyomorúságosan egyhangút, melyet a falu félős, hallgatag földművesei s ipari munkásai között élehetett. Mint átlagnál erősebb képzeletű árva kamasz, nyilván kitalálhatott magának egy ilyet, s ha helyét nem is találta – legalább élhetőbbé tette így a rá is egyre keményebben fenekedő világot. De Anikó gloknis fejét már ezzel mindhiába próbálta volna telebeszélni, tagadással célt nem érhetett. Míg nem csendben elnyelte őt a nagy magyar lópvilág, magába ragadva hiábavaló próbálkozásait. 1956-ban aztán a külföld könnyörült meg rajtuk végleg. S így nem lett ő, a talajavesztett nemzedékből nőtt Lódíts – ténylegesen talajavesztetté. Ellentétben sok mással, aki bár itthon maradt, egész életét hazugságban kellett, hogy lefolytassa aztán. Vagy megszoksz, vagy megszöksz? – Sokan visszajöttek, köztük olyanok is, kik megalkudni nem bírtak kinn sem. De Lódíts nem jött. Nem is üzent, nem is jött.

S tán sehol sincs ma az a fiú, ki őt oly kibírhatatlan ragaszkodással és lebírhatatlan kitartással szemlélte, és olyan szemrehányással nézett rá minden elmaradt fogadókészségéért, mint tette rég: zöldeskék szemébe lógó olajosbarna hajával, Anikó láttán elpiruló arcával. Régi idők rossz gavallérja módján s olyan élénk képzelettel, mintha egy egész falut kellene meggyőznie arról tán – miszerint most az egyszer mégse hazudik. Pedig hazudott. Csak... mert a valódi hazugságait senki sem hitte el már neki – most az egyszer igazán próbált volna hazudni ő. – Talán, hogy egyszer általa kelljen Anikónak rájönnie: minden vágyunk megmaradni a mások emlékezetében? Míg csak lehet, s míg csak engedik, mindaddig.

24. ÉLMUNKÁSOK

... És akkor ott volt Enyedi bácsi, Apáék régi szomszédja, a Munkás u. 7-ben, kicsattanó piros arccal, rajzos izomkötegekkel: egy sztahanovista. Ugyebár híres ember is volt ez a Sztahanov, ha még az irdatlan nagy területű Szovjetunió határain túl is róla embereket neveztek el. Nem is érték be száz percenttel a követői..., de olyanok is voltak köztük, négyen-öten az országból – s őket naponta kísérte figyelemmel a média (mit akkor még csak egyszerűen rádiónak vagy újságnak hívtak) –, kik 600 %-ra teljesítettek. Bárha ez nem lehetett normálisnak mondható cselekedet tőlük, hisz ők normán felül, azazhogy a darabszámra, időtartamra előírt normamennyiséget meghaladón teljesítettek. – Erejük végső megfeszítésével is, mert „A munka becsület és dicsőség dolga” volt akkor az országban,

mit akkor még csakis külföldről szólva lehetett volna „kizsákmányolásnak” nevezni.

Ilyenek is voltak valamikor..., hogyan lettek volna, hisz még Anikó is, alig-alig serdült gimnazista létére – ilyenek érezhette magát az ötvenes évek közepén. Belé is sajdukt a dereka hevedíziglen: visszafelé átélni ősei földművelő fáradalmait, belé is nehezedett estére a feje is az erdei irtáson. Mígnem harminc évre rá, a magába fojtott rossz sejtelmekkel, hogy ti. ő... ezt a munkát egy hétig se bírná, s hogy magát lustasággal se kelljen vádolnia azért – egy szerzett derékfájás tüneteivel orvosi papírjával a kezében – ... ennek révén bizonyosodhatott meg, mégis ő bizonyos születési előjogai hasznosságáról. Mert könnyű volt ugyan falubéli barátnőjével minden városinak elébe vágni s élen kapálni az erdei irtáson, de már ott megmaradni lehetetlen lett volna, egy 4. és 5. csigolya közül hiányzó porc-koronggal. – „Születési rendellenesség”: s erről,

ha tenni nem lehet – magát, ill. a magzati korában ért káros behatást figyelembe venni ajánlatos lett légyen ettől fogva egész életére.

S Enyedi bácsi is – hogy Anikó kérdezte Apát: mitől lett ő 300%-os? – ... ha cementes zsákokat cipelt a hátán s háromszor annyit, mint az normális lett volna – ő is csak egy ilyen „előjog-nélküli” kizsákmányolt lehetett talán. Bele-rokkanva időnek előtte az ő sztahanovi terheibe – s minden külön járandóság nélkül leszázalékolva – bárha Apával egyidős volt –, jóval őelőtte meg is kellett halnia. Mint a párt élharcosa, ő is csak így járt...

– De Anikónak nem kellett élmunkássá válnia holmi családfenntartói kénytelenséggel, – esetleges hiúsági szempontok rosszízű kalandja sodrába sem került, – ha lelki kénytelenségekben bőven lett is része később. Annak az ördögi előretörésnek a wirtschaftjára, mit tizenöt évesen ott a gyökerekkel átszótt erdei tisztás porha-

nyója, a csemetefák ültetésre alkalmassá tétele jelentett számára, jól emlékszik viszont. Csákány nélkül, kapával, kínnal dolgoztak ott, elől járva ketten... akkori barátnőjével, – s a vágat végéről, mint két élmunkás nézhetek vissza, 8-10 méterre lemaradt társaikra –! Bárha normális lendülettel jártak ők csak, de már azt szégyelli szinte, ahogyan ő akkor saját munkás igyekezetére oly bután büszke volt, – mint egy sztahanovista lehetett a sajátjára! Hogy eme csapatmunkás igyekezetét a hátra-maradottak majd közösségi munkaként méltányolják? – mert nem teljesítményben dolgoztak – hogyan is gondolhatta! De később már – pl. a városi Szociális Foglalkoztatóban – versenyszellemre sosem is ragadtatta volna magát s a „többet ésszel, mint erővel” furfangjával erősítette csak csoportját. – Hisz a saját jobbító törekvésével párhuzamosan mindig is ellen-számíthatott volna – tudta – a naplopók visszahúzó erejére. – S a csoport többsége, a munkában személy szerint bárhogy is szerette

őt... már egy nyereszkesedésre fölébük szegődött főmérnököt s annak tettestársát, a főművezetőt: csakis a többiekkel együtt, együttesen buktathatták ők ki maguk fölül. – S nem, mint élmunkások! – Ellenben a munkás-szolidaritás kitanulására ennél jobb helyet nem is álmodhatott volna magának Anikó. S tán, hogy a lemenő Nappal megköszönje azt, ami adatott neki... s mindenben, hogy bölcsen megelégedjék annyival, amennyi adatott neki – azt is itt tanulta meg.

25. RÓZSI TANÍTÓ NÉNI

Mondják, gyümölcséről ismerszik meg a fa s ... most fekszik az ágyon, mint élettelen fadarab. Hangja, mint váratlan szellő a tikkadt nyárban – a régi hang sehol, a kézmozdulat, mellyel őszi leveleket rezdít rajzoló hétévesei elé –, oldalt fekvő teste kérdőjelét rögzítik Anikó tudatába.

Hány gyümölcsöt érlelt, milyen számolatlan, s most mégis, ha megszólal, elhaló forrás fogyó víze alján elmúlt számtan, olvasás és rajz órák ékkő-kavicsaival, száradt homokkal befűtt volt tanítások órái összeaszott ajkán. Inkábban odaát, mint idelent... – Éli az Alkony Otthon öregjeinek egyhangú életét, hagyja, hogy lemossák, megkönnyült testét naponta gondozzák, kezébe adják álmatlan éjszakák után vízzel töltött műanyag kortyolgotását.

Néha Anikó eteti joghurttal őt, de általában egy másik volt tanítványa, ki ugyanúgy érzi a gyermektelenül e földet elhagyni készülő jó öreg tanító néni fogyó erejében – mit több mint fél évszázad sem tudott elmulasztani – a kifogyhatatlan szeretetet. – „Uram, jó nekünk itt lenni” – ez áll a baji templom oltár fölötti boltozata felírásaként, melynek ő egy ötvenedik osztálytalálkozón adta magyarázatát, miszerint:... 1943-ban azt egy máig énekelt régi templomi énekszöveg-

ből ő javasolta. És tényleg, jó volt ott lenni, szinte egy egész örökkévalóságig tartó gyerekkoronát. Jobboldalt ültek a férfiak, baloldalt az asszonyok, a két padsor között fiatalasszonyok színes ruháikban állva s néhányan népviseletben; hátul a legények, s ők legelől csoportosan, mint kisebb-nagyobb iskolásnép. A Fellner Jakab – építette műemléktemplom több évszázados égetett téglakő-padlata telente, ha borzongató hideget árasztott is... s ez ellen egy gyereknek eszébe se juthatott szólni. – Ám egy nap Rózsi néni – ügyes útmutatásokkal, kukoricaháncsból összeállított velük úgymond egy... szőnyeget, melynek előfonataiból lábuk alá igazíthatták aztán az új, nem túl meleg, de praktikus imához-valót. S ha a térdnek nem is, de felfázások ellen ez már nagyon jó szolgálatot tett. S a Rózsi néni kiválasztotta Erzsébet asszony – ki Anikó volt ti. mint (kis) Szent Erzsébet, egy színdarabszerepben, azt sajnálhatta legfeljebb csak ebben, hogy egy királyi udvari színhellyel kevesebbel kellett, hogy be-

érje – eme póri láb alatt valóval ti. maga alatt –, ha éppen annak a fél falut megmozgató darabnak a főpróbája közvetlen lezajlottán kellett, hogy kilelje a hideg –, s hogy így a kis Anikó kibetegedett a színielőadásból, s hogy Rózsi néni G. Rózsit választotta helyette. Igaz, apja – jóval későbbben ... jól megvigasztalta őt s a szavai nyomán nem lehetett volna min sajnálkoznia egy gyereknek sem, arra vágyón, hogy színésszé legyen. „A színésznek... mindent el kell játszania!” – mondta neki Apa, s Anikó még ekkor sem tudhatta, hogy megelőlegezett iránta való bizalommal s nem a levegőbe beszélt ő – de egyenesen neki célozta intelmét. Hogy meg ne hátráljon – akarta volna mondani –, az Istenért, meg ne alkudjon soha életében, ha úgy adódna, hogy abba neki majd... mindent el kell játszania! – De akkor is érthető szavakkal, beszédes lélekkel győzze le félelmét, ha életre szóló színielőadásba keveredne vétkesen! Mert „színház az egész világ”, s belülről élni ezt a színházat, nem biztos, hogy min-

dig sikerül is. Bizony nem. Mert étellel tölteni annak minden szerepét szent dolog, s csak nagyon keveseknek juthat az osztályrészéül, hogy közkívánatra, egy-egy főpróba után még ismételhessenek is ebben a darabban...

Mondják, gyümölcséről ismerszik meg a fa, s ... most fekszik az ágyon, mint élettelen fadarab. Hangja, mint váratlan szellő a tikkadt nyárban – a régi hang sehol, a kézmozdulat, mellyel őszi leveleket rezdít rajzoló hétévesei elé: kérdőjelbe görbedt testtel: – ki fog már ezután szatyrokat fonatni, gyakoroltatni a faragást a fiúkkal, hímzést a kislányokkal, falusi színi előadásokat betanítani, új, közös játékokat tanítani, kánonban énekeltetni meg a minden szépre fogékony gyermeknépet. S ki fogja – vállára vetve fehér, csipkés zsebkendőjét – ki fogja gyermekszemekbe így mondani: „Ezt ne utánozzátok!”

Színevesztett, beesett száját egy papírzsebkendővel Anikó hogy megtörli, vigyáz, hogy

a joghurttal együtt egy elmaradhatatlan mosolyt is le ne töröljön arról. Az elszállni készülő lélek azonban a szemébe költözött már, s onnan készült az öröklétbe...

26. FIÚK A STÉGEN

Soha életében nem vezetett semmilyen vízi járművet, keze nem próbált evezőt, s az úszást is legfeljebb csak alapfokon művelte. De... hogy öccse bejárt egy vízisport-egyesületbe s megtudta tőle, hogy oda felvétel nélkül is akárki bejuthat – egy nap szólt Anyának, hogy elmenne kajakozni ő is az Öcsivel. S Anya tudomásul vette, hogy most éppen ehhez jött kedve, ráhagyta a dolgot, s nem élt kifogással ellene. Ment is minden, s a megfelelő előkészülettel – (kettő közül ti., hogy a szebbik fürdőruhát válassza) s öccse oldalán maradék nővéri tekintélye birtokában lé-

pegetve – elindultak a városba. Elszántságból nőtt nagy önbizalma elég lett volna egy egész kaszárnyának is! Csakhogy ő még annyira sem fontolhatta meg, mit tesz, mint Ferenc Jóska az ő háborúja előtt, s ... nagyon is elámult, amikor a kajakosok közt egyetlen lánynak csöppent oda! – S még hogy be se mutatták egynek se, csepp híján el is bizonytalanodott. – Nyár volt, iskolai szünet, s ma bulinak mondanák, ami így ott várhatott rá. A vízre szállás előkészületeiben boldogan oldódva választott magának egy jó kajakot mégis..., s azzal úgy, ahogy azt a többiektől látta, ő is roppant élvezettel kezdte evezőlapáttal szántani a mélyet.

Ment is minden, zavaró tényező semmi... a fiúk mind távolabb jártak... S jó volt érezni maga alatt a víz hátra-útját, jó lapát-forgató ívét s az iramra ráérezve, szántani azzal a fénylő habokat. Majd megkerülve a fél Öreg-tavat, ugyanazzal a lendülettel... s a túloldalról visszahúzva a sétány

mellé, végig szabad madárként evezni el a sétáló-
lók mellett, majd ezeket is maga mögött hagyva
közelíteni a kikötőhöz, jó volt. Eleven közösség
tiszteletbeli tagjának érezve magát s elégtelen
úszni tudását feledve s ezzel hát mindent... a
maga terhén is találva... ahogy mondta a karja:
– Így! Így! – Jó! Jó!... húzott rá a keze s a dere-
ka, ahogyan nekifeszülhetett – az a magafe-
ledt...: még! még! – de jó volt. S emlékszik jól:
útja hátralévő részén, a csónakház közelében,
ahol már-már kiléphetett volna a lassú, sekély
vízre, – ahogy a stég deszkáira felnéz – ott már
egy csapat fiút lát, s ezek... a kezüket egyszerre
kapják a szájuk elé s abból egy harsanás: egy
túlparnak verődő s onnan vissza-erősödő erős
harsanás hallatszott ekkor (az öccse ki tudja
merre, csúnyán magára hagyta őt) s mint fém-
pénzek... csengenek, gurulnak, tökéletlenked-
nek, egyenként élesednek a fülének a füttyös
visszhang komiszul szétszórt utórezgéseit. S még
hogyan utána, nemhogyan egyféle elkukulásnak, de

akárha a tisztelet jelének is vehette volna a stég csendjét? Mégis Anikó, ki elébb egynek érezte magát a természettel – mintegy kihullva abból – már mindennél inkább kívánta volna a víz alá parancsolni, varázsolni, mint halakat, mind a fiúkat. – Evezőcsapással végigszántani rajtuk, messze riasztva magától mindet...

Véget hát így ért élete egyetlen bulija. Nagylánykorában, – egy nyári kiránduláson – miközben az égen lenyugodni készült a Nap; mely hátán huszonnégy órán át süt akkor, nem tizenketten át – még tán vissza is tért volna újból szerencsét próbálni a tóra. Így viszont már csak egy új nap, új küzdelem, újabb gond, s legfeljebb ha újabb elszántságok vártak rá. Soha csónakházzal nem is próbálkozott többet... – Csak mostanában, ha elsétál előtte – a vízre szálló új fiúkat s lányokat látva – jut eszébe a dobhártya-repesztő fütty, mellyel az ő hajdani szépsége előtt tisztelegtek az egykori fiúk. Ízületes kezét maga elé

tartja ilyenkor, s megpróbál visszamosolyogni akkori magára. – De egyedül csak kicsi Kuczor, a kutyája néz vissza rá – bizonytalan szemekkel, ám bizonyos hűséggel.

27. FALUVÉGEN, ŐRBÓDÉ

... Fák álltak a faluvégi tisztáson átvezető út két oldalán, öreg, százados fekete-eprek s elhagyott gyümölcsfák a kötött homokon: alma, körte és rengeteg kékszilva. Jó terepe volt ez a játéknak, – ha a gyerek megéhezett a futkosásban, helyben pótolhatta sovány reggelijét. Mindaddig, míg oda nem cipelt egyikük – az ördög tudja, honnan... egy berozsdásodott gránátot s az ott darabokra nem tépte őt! – Az okosabbak – no, nem annyira, hogy szóltak volna az anyjának a közelben – mind messzire elfutottak előtte, s

már attól kezdve a gyerek ott többé sose játszott. De Anikó még akkor elmaradt innen, mikor kezdett elfiúszni a játék, s lehet annak több évtizede, hogy utoljára erre járt. Csak hallotta, hogy közben új fegyverraktárt építettek maguknak a szovjetek s hogy azon át egyetlen közlekedő utat hagytak a civileknek... Az őslakóknak ti., kiket ők hivatalosan csak gyarmatiaknak, azaz hogy bennszülötteknek hívtak, mit akkoriban még nem is sejthetett senki. Anikó szeme elé is csak kivonulásuk után tizenöt évvel került erről dokumentum. S most – mert körülményes mesze lakott innen, hogy így lerövidíthette útját – ebből az észak-nyugati irányból közelített volna ő a szülei házához.

Tele volt a szíve emlékekkel – épp csak rápillantott hát a kétoldalt sejthető betolakodottakra... s maga elé nézve igyekezett minél gyorsabban maga mögött hagyni azokat. De míg a pár-száz métert, mi elválasztotta a falutól, sietősre

vette volna, – váratlanul kiderült, hogy út-
ügyben alaposan elszámította magát. Baloldalt
még elhagyhatta ugyan a géppisztolyos őrt – mi-
közben észrevétlen éberséggel mind-egész-
háborús-émlék-kavarta-múltjának is tiszteleghe-
tett még... – de már jobbról arra a szemérmetlen
férfihangra kellett figyelnie, mely komisz ingerü-
lettel, azzal a szóval címkézte tele körülötte a le-
vegőt, mellyel őt, mint rendes lányt s főleg mint
újdonsült nagymamát – itthon sose is illették.
Sajátos helyzetét kényszerű fegyelemmel ellen-
súlyozta volna, de éreznie kellett, ahogyan min-
den erőfeszítése ellenére... megfeszül benne s
elszakad az a bizonyos jelképes cérna. S heted-
szer is hogy ismételt a nyilvánvalóan sértő hang
s ... melyre már egy sivatagi szfinxnek is meg-
kellett volna fordulnia: rém hallhatóan – megfor-
dult, s maga előtt látva a disznai közül egyre
hátrébb somfordáló kondást, fékezhetetlen gyor-
sasággal mondta neki: „K.r.v. tvoja mamicska!” S
már fordult is vissza egyben s kezdte a homokos

rét ismerős királytüskeit kerülgetni. Párszáz méterre a falnak, átlósan ment s ... nagyon várta, hogy mielőbb hazaérjen. De valami ösztönös rosszérzés balra vonta a tekintetét. S ekkor... hogy felnézett elhagyatottságából – életében először (de hál'istennek még eddig utoljára) egy puskacsővel kellett, hogy szembenézzon ő. Azaz hogy géppisztollyal. S ki azt szembefordította vele: az előbb békésen unatkozó kis szovjet katonagyerek volt. S ő, bárha nemigen tudott oroszul, ezt már nagyon is értette. S innen kezdve – ha vérig bosszantotta is e pisztolycsővel sugalmazott „sztoj!” – sikerült neki mindörökre maga mögé süllyesztenie a két katonát, azzal a tudattal, hogy ő erre a helyre kíváncsi nem lesz.

Viszont, hogy félévszázad múltán megszűntek megszálló hatalom lenni ők s hirtelen, hogy velük ill. hátramaradt nyomaikkal nem tudott mit kezdeni még az önkormányzat sem, – arra járva

már meg mit nem kellett észrevételeznie: szerte, hogy a szemét, mint időzített bomba terjeszkedik a régi fegyverraktár helyén. Mégpedig rohamos mértékben s mondhatni nem kisebb bosszúságára az embernek, mint az oroszok (Kik oly kevésbé voltak oroszok egyébként, hogy legtöbbször a tatár, kirgiz, üzbég stb. nemzeté is lehetett volna.) S tulajdonképp Anikó egyetlenegy oroszra emlékszik igazából csak, egyetlen fegyelmetlen szeplősképűre. – Arra..., ki neki, hogy vonat felé siető lépteit maga felé kanyarítaná – kölnit dugdosott volna egykor a zsebébe. Tizenhat évesen hívták fegyverviselésre ezeket a fiúkat, ami köztudott volt, s őket mindenki sajnálta is; – ám ez olyannyira férfiatlan volt még, hogy csak nevetségesnek se tűnhetett őelőtte, ki gyerekkorából félelmetes ruszki portyázókra s a szocreál szovjet filmekből is mind-mind az egész országot elárasztó hős-kreatúrákra emlékezhetett. És jól tudta, hogy a német ugyanúgy lelőtte volna ezt is, mint azokat, kikért annak idején – mint azt

mesélték – a falu asszonyai hiába könyörögtek. S már majdhogynem anyásan magyarázta is volna neki. – otthon majd magához illőt talál – ne tévessze hát össze a szelídséget a szabadossággal! Még ha lényegük egyaránt a szabadság volna is!! (– S ma egy rejtekező szemetelőnek is hogyan magyarázhatná ugyanezeket!?)

„Das ist Krieg!” – mondta a német, mielőtt végzett foglyaival, kik után két sír maradt csak, s cirill-betűs fejfájuk alá, a baji temetőbe még sokáig odahordták valakik a friss virágot. Anyák, kik joggal remélhették, hogy odaát ugyanígy nem fogyhat el egy ismeretlen sírről a virág. Anyák, kik fiaikkal együtt éltek, majd haltak is, ha nem élvezték az életet. Anyák, kik anyaságukhoz méltón életük hosszán át tudták viselni a szeretet kényes terheit.

28. IDŐSÍKOK

... Nagymama nélkül is lehet élni, – az is rendjén való, hogy az öregek mennek el hamarabb, de hogy mért éppen ennek a nagyszülejének kellett itthagynia őt, ha egyszer egyedül őt szerette? – Nem érti hát s kilencévesen, mint ha felnőtt gondok nyomnák: emlék-spórolásba kezdene hirtelen, s erősen el is határozza, hogy ő nagymamája emlékével a szívében fog meghalni. S így maradt meg ezüstfehér haja köré képzett koszorújával az a kép róla, mit le nem szögezhettek kint az udvaron a rokon férfiak, semmi koporsófedéllel sem. Mert szép volt nagymama! – s ... ahogy a tetanusz rettenetes görcseitől hálába szabadulva, hatvanhétből tizennyolc évessé vissza-fiatalodva – csodálatosan élő szellemarc-cal, behunyt szempillái alatt nagy mennyei nyugalommal ott feküdt otthonában köztünk: föld a földhöz házassága minden terhétől mentesen,

mint ki felhőt terelgetni fölfutott az égre, egyre úgy tűnt, ő lesz az, aki visszajön a holnapi nappal, s megint rájuk fogja nyitni a szemét. S rálátva ennek lehetetlenségére, jutott eszébe menyasszonyi koszorút képzelni a ravatalon köréje – talán-talán, hogy mégis... illő volna utánanéznie: mit gondolhat róla a temetési menetben botladozva Anikó.

S magát látja máris, sárgapelyhes botorka lábaival, könnyű vesszejével a kezében: megy a tavalyi utca száraz földútján. Még nem ért el a magyarországi falvakba az autók gyalogjárókkal szembesülő, lélekroppantó páncéláradata, s ami ki tudja, miféle Hét Hercegről neveztetik – az ő kis utcájukban is csend van még. Egy-egy lovasvagy ökörfogat ha néha arra jár. A termelőszövetkezet nem alakult még meg s – ha a háború után akadt munkájuk a rászorulóknak, nyomorúságosan bár, de megél valahogy mind. – A feketézőket, seftelőket az emberpróbáló idők kiros-

tálták az élni akarók közül tisztességgel. S rendre fehér-, sárgapelyhes kacsák, pipék, libák kerültek ültetésre a falusi házaknál, Anya is a napokban vitte ki a hátsó udvarra az övökét. Nem kell a dobozokat tisztogatni többé, kikupálódtak sorra – már csak pár lépés s két ellentétes háttárelágazás közt a réten: lesz ott helye minden fészekaljnak. Egészen Péter-Pálig! Ezen felül senki odakint ma, kitől területet kéne védenie, s így az egész rét az ő hét libájáé lehet...

Tavaszi szünet van az iskolában; a föld már melegszik, ki is bújhat fatalpú méretes kis klumpájából a fűbe. Nemrég csinálta a cipész Józsi bácsi neki ezt, a feleségének ünneplő ruhát varrt érte Anya. S hogy mezítláb rálép a puha-meleg fűre, a libák pipegnek körüle, be nem áll a csőrük a legelő-rét dicséretétől. A csend, mint nagyharang, átlátszón borul a tájra. S ő örvend, hogy a varrógép kattogásától szabadulnia lehetett. Lefekszik a harsogó zöldbe, vigyázva... nehogy li-

batopot érjen ruhája, s néz egyenest fel az égre. Hanyatt fekszik Anikó, megáll körülötte a világ. Fönt fehér felhők, mint virágba borult fák ringanak, idegen, messzi illatok bódítják a mindenséget. S ő boldog, hogy örökre magába fényképezheti a tavasznak ezt az égi derűjét: arcán, mellyel Föld Anyjára mosolyog, gyermeki béke fénylik.

S valami egészen új kezdődik el, míg valami meg véget ér. – Egy évre rá, hogy meghalt Nagymama, – kecskenyáját eladogatják, felkolbászolják, s ... neki sem kell már több libát legeltetnie. Traktor dübörög és új nevet kapott utcájuk... a végén, összekaszabolva árválkodik nyomában a rét. S a máskülönben kutyaszorítónak becézett kis köz, mit hivatalosan Munkás utcára kereszteltek el – váratlan megvédeni, óvni kényszerül magát, óvni a civilizációs túlkapásoktól. S ezek a túlkapások a temető kapujáig terjesztetnék Anikóval is gyermeki képzelete képtelen védvonalát, de ekkor még egy kapunyitástól ka-

puzárásig birtoklott napnál többre nem telhet figyelméből! Ám elég ennyi is ahhoz, hogy Az, kit most utolsó útjára kísérnek – megéreztesse vele: egyedül Ő volt, aki kedvére szerette, mint gyereket. – S mert Ő volt az, ki mindig elkísérte a Képzelet Birodalmába is – addig-addig, hogy végül még a temető kapuját se kelljen becsuknia előtte –: hasonló-hatvanévesen, igazán mókásnak tűnik ma, hogy félnie is lehetne a haláltól.

Nyitva egy kapu előtte, a járt úton el nem veszhet. Újjászületésére készülve, új találkozásokat remél, s így nem is fél Anikó ma se a végső kapuzárástól.

29. FELEL AZ OSZTÁLY

Névsor szerint, 56-ból. Kik akkor tizennyolc évesek voltak, ötven évvel az események után, ki-ki egy-egy történetet mond el, mire emlékszik

abból az időből. – Volt, ki ugyanezt évekkel ez-
előtt tette meg (mintha érezte volna, ezt a napot
nem éri meg, a lány Ménfőcsanakról)..., beszélt
arról, hogy terjesztette titkon annakidején a röpcédulákat a tatai kollégiumban. Amit mondott,
meglepetés volt akkor számunkra, s ... most is
ugyanilyen, de sokszorozott erejű meglepetésekkel
szolgáltunk megint ím egymásnak.

B. utcán összeszedett üres töltényhüvelyei
dolgát ugyan már ismertük s a rendőrség általi
előállítását is hallottuk ehhez, de ő is tud még
újabbat és mindenki más is.

S nem tudjuk, hogy hallgathattunk minderről
ötven évig! – Azaz hogy nagyon is tudjuk!
Mert próbálta volna pl. valaki 1968-ban elmondani,
hogyan is siettek ketten... le az Ady Endre
útra – (orvosokká lettek, s már később profesz-
szor is egyikük) s terjesztették, szórták a maguk
által készített, oroszok katonai hazamenetelét
sürgető felhívásaikat! De beszélni sem lehetett

arról se, miután egyikük kicsapatott az ország valamennyi gimnáziumából, hogy őt, mint a város prominens főigazgatójának a fiát – hogyan fogadta jóindulatába egy Tatára frissen kihelyezett tanárnő, Horváth Borbála (ki az akkori külügyminiszternek nem épp közkedvelt leánya volt. Később ő s családja hármas öngyilkossággal tragikusan fejezték be életüket.) Egy Mészáros nevű férfit, ki látott vasban-bilincsben, azt már nem tudta, hogy ezt az embert aztán tíz évre ítélték, zárták magába. S a valahai igazgató végzős osztályunknak hogyan tiltotta meg, hogy őt a táblónkra tegyük, átokkal toldott szavakat mondván arra az esetre, ha ezt kitennénk, mert ő úgy mond „összetöri azt a tablót”. – Minket, mint ellenséges osztályt, hogy nem tűrtek a falak – volt, aki erre emlékezett. (Ám olyannyira az egymás iránti szeretetben erősített ez bennünket, hogy mi minden évben s immár tíz éve találkozunk egymással.). Z. meséli, hogy október napjaiban, a rendőrség épületéhez közel lévő ablakukból ki-

könyökölve, apjától csattant akkor rajta az a pofon, melyből megértette, mi is lehetett az a valami, ami ennek előtte a füle mellett elfütyült.

S október 26-án, hogy az osztály, hasonlóan a pesti ifjakhoz, felvonulni készült: azt is most tudhattuk meg. S Fenyő Mari meséli, egyike azoknak, kik még élünk a harminckettőből, hogy tépte fel Szikra tanár úr akkor a mennyezetig érő teremajtót s lepte meg zszibongó-forrongó magunkat e szavakkal: – „Észnél legyetek! (igen, akkor egyetlen egyszer teremtett Ő csak le bennünket)... énnem felelnem kell értetek!” S hogy ekkori tegező szavai mögött miféle véresen komoly figyelmeztetés rejtőzködött? Megtudjuk most tőle! Előtte telefonáltak az irodára: „...Figyelem: a tatai katonaság tüntetés esetére magkapta a tűzparancsot...”

Van, ki a baji lakatanyára emlékszik még s ebben a Tatabányáról jött – s katonákat átállásra kérő fiatal fiúk széttépett véres testére, egy má-

sik arra, hogy őket már mint halottakat-sebesülteket ott látta bent Tatán, s hogy ez rémes volt. Osztályfőnök tanár urunkat, harmadmagával egy teljes héten át rendőrségi fogdában tartották, elővigyázatból, (mert akkor... Tatán mintha túl jól működött volna az elhárítás. S nem árt, ha ezt figyelmünkbe vessük ma is!) S Körtvélyessy tanár úr vezetése alatt két diákkal az utcán vitt gépért szintén fogda járt kettőnek, az ártalmatlan szerkezetet ui. rádió adóvevőnek tekintette s ezen állításához ragaszkodni látszott az akkori fogdmegek járőre. S itt van Kriszt, ő... aki akkor Pesten látta a fáról lógó ávosokat s a Sztálin szobor ledöntését. S mi mint 56-os diákból lett orvos, mindannyian megértjük, ha erről még ma sem tud többet beszélni.

1703 és 1848, Rákóczi és Kossuth kora után – 1956 mégis igazi szabadságot adott népünknek. Rövid időre bár, de melyet örökre ízes imádságként őriz szív és száj. Vajha nem felejte-

nénk tűnt korok jelmondatát sem ehhez: „Cum Deo pro Patria et Libertate. – Istennel a hazáért és a szabadságért.” – Hogy lenne jelmondata, minden időben útmutatója gyermekeinknek és unokáinknak is még. S hadd kívánjunk ehhez mi sok jóakaratot is ezen az 50. évfordulón.

30. HÚSVÉTI LEVÉL

... – Nem szabad túllocsolni a „virágot”, mert elhervad. – ? Mit példázna a húsvéti locsolás? – Hogy Moldovában nem locsolnak, s a csángó-magyar is húsvétkor inkább tilinkót farag az erdőn – ily módolt magyarázat ez ügyben nem lehet helyénvaló. De éppen hogy figyelemeltérelés arról, hogy e locsolkodások kapcsán eleitől fogva... tűzoltásról beszél a fáma.

– A szkíta (szittyá) vallás Naptüzének „judeo-keresztény” oltogatásáról ti. (Mit úgy lehet, nem a nép talált ki magának, de átértelmezve hagyományvilágába azt mégis beépítette, s a tűzzel-vassal irtó s ehhez minden bokorban eretneket szimatoló régi-új hitűek legvadabbjai ellen alkalmazta is, ezt gondolta magában erről Anikó... S hogy sem szerelmi vallomás, sem pedig a legszebb húsvéti népszokás abból nem eredhet... jéghideg vizet ha öntenek a lányokra s abból se, ha telepacsulizzák a fejüket –, és erre már sokan maguktól is rájöttek s a zárt ajtók e teljesítményben locsolók előtt mind szaporodnak is – ez mind-mind ma már őellenük, e bigottak ellen szólhatna.)

Pedig jó volt a tojásokat a füves domboldalon legurítani, fémpénzzel célt dobálni azokba jó szokás volt; – főtt sonkás tojással, a feltámadási körmenet után, a rokon-járás: egészében az ünnep s ... hogy ilyenkor Apa is, Anya is gyóntak a

templomban s természetesen ők, a gyerekek is –: lebegtette szinte a családi örömben ez mindannyiukat. A locsolkodást viszont Anikó sose szeretete. S bárha ezt ő sosem hangoztatta: mégis hatott valahogy a lányára is, ha az a gyerekeivel mindenév húsvétján egy erdei tisztáson ünnepelt (s ebben Anikónak is kedve telik már).

Merthogy szenteltvíz-spriccek, rituális lábmosások s több víz-kultusz után... hogy mely pénzgyűjtő-akciókká s lerészegedéssé nem sülyyedt a kereszténység feltámadási ünnepének másnapja – azt ki nem tudja?! S hogy mennyire felfoghatatlan indítékú ellen-kultusz ma is ez, annak a sok jó érzésű ifjú szellemiségének, ki magától értetődően pusztán csak népszokást lát ebben – arra ki nem jött még rá?! – Egyszer az életben mindenki rá kell, hogy érezzen a húsvét ellentmondásaira. S bárha ettől még se szittyamagyarrá, se „judeo-kereszténnyé” ő nem lesz – szembesülve e tudása mértékével, annyit mégis-

csak elérhet magyarázatban, hogy sem a nép egyszerű gyermekének, sem birkának többé, saját tudálékossága ellenében, ne nevezhesse azon túl senki őt...

Kivénhedt ideológiák összeomlása századában, a 20. században (:) az értékek újraértelmezése s a Föld fogyó bioenergiái számbavétele és másféle paradigma-váltások idején – mikor is az ember újra felfedezte, s ... mint elemi hiány-„cikket” értékeli a vizet – a katolikus egyházba évezredekre bevackolódotokra is, hogy hirtelen ébredés várt: – már további dermedtségükre felmentést nem találni egy vád alól. Hogy ti. ők, kik nem egy keresztelő Szent János hitére ébredtek – aki ui., ha vízzel keresztelt is még, már azt vallotta, hogy „... jön majd, AKI Lélekkel teszi ugyanezt” – ha az ő lelkes hitét nem építették be hitükbe s ezzel a felismeréssel nem tanultak meg a sötétség idején lélekkel világítani – már szükség szerint vesztesek kell, hogy maradjanak ők,

a kereszténység számára! Mert a Lélek Tűz, a Lélek Fény, a Lélek Világosság –: és semmi köze ne legyen a külső testet tisztára mosó Vízhöz a feltámadásnak!

A gyerekek, kinek szokásból a kezébe nyomtak otthon egy üveg szagos vizet (nem túl drágát) s azzal mehetett el a szomszéd Juliskához, majd onnan sorba el két házzal odább, a Kökény Marihoz s a másik utcába Hörömpöliékhez, – mert ott két lány is volt, s mind a kettőt a lelkére kötötték; de azt is megmondták neki, hogy „tízre otthon legyen” – ennek a gyerekek jó esetben ugyan szeretetben, de inkább csak az ünnepi szokásban lehetett évről-év edződnie. – S lány és lány között nemigen lehetett különbséget tennie később sem e locsolási alapon. És felnőtt korában is még, mint pl. Anikó sógora is tette – legfeljebb ha kisdéd lovagi játékok lovagjaként köszönthette csak sorba ő húsvéti nőismerőseit. – „Zúg a traktor, szánt az eke – elvtársnő, meg-

locsolhatom-e?” – szólt a sógor versikéje is, pl. s mit viccesnek szánt ő, mégis fájt Anikónak. Viszont legfeljebb ha kényszeredetten nevetetett e fölötte nagy otrombaságon. **De már mindhárom** holdállásban sok Világosságot kíván Húsvét Tűz Lelkével, minden igaz keresztény testvérének, sok szeretettel:

Anikó

31. ÉLETFA

Az egyetlen, kinek Ady tekintetét sikerült újra élesztenie – egy halála előtti fényképről mintázott szobrán: Meloccó Miklós szobrászművész volt. – Élő követ mintázott Ady vonásaival, egy... a betegség okozta elesettségén felülemelkedni tudó akarat kőparázs-lobbanásával. Vakító fehér mészkőalak, életnagyságban, egy valóságos padra ültetve. – bárki mellé ülhetett Tatabányán, a

Jászai Mari Színház kicsiny parkjában – a kitermelt bányáktól jótékony dombháttal elválasztott kis zöldterület jellegzetes színfoltjává ez lehetett volna...

Van tekintet, mely szinte meg sem érdemli e nevet: ilyen a közömbösé minden korban... Van gyűlölködő: ezt gyökerében kell ismerni, ha ellene szeretnénk tenni. Van tekintet irigy, gőgös, kapzsi, tudálékos: nem méltók arra, hogy viszonzzuk egyiket is...! De van tekintet, mely nyílt, szeretetteljes, gyermekien tiszta és megunhatatlanul szolgálatkész (de nem szolgálai). Angyali tekintetet is ismert – ilyen volt Anikó egy férfi-kollégájáé pl. arcának örökké szelíd vonásaival, – kinek temetésén maga a győri püspök mondta ki e szavakat: ő egy angyal volt. Kimondta ezt akkor is, ha teológiailag bár nem stimmelt e nevezet. – Az említett kőszobor tekintete azonban mindezeket s minden elképzelhető emberi tekinteten túltett. – Abban, hogy általa

mintha visszatekintett s ... az itt hagyott maradék magyarságra figyelt volna odaátról Valaki. A költő, kinek mindegyes népéből sarjadt életműve már táplálkozni e nép lelkéhez érkezett volna vissza!

A Föl-földobott kő sorainak papírra-vetője – széles karimájú kalapja alól, ha mellé ültél s rád nézett –, mint ki hazatérne már ide végleg, de nem engedik őt ma sem a „vén huncutok és gonosz ostobák” –: igencsak vádolt ezzel a megmásíthatatlan kutató tekintettel. Asszonyok ijedtek meg az élő alaktól. S igen, egy este még magát Anikót is – hogy épp arra járt s nem volt tudomása az oda helyezett alkotásról – úgy szíven ütötte az élő-szobor jelenség, hogy ma is a torkán dobog az, ha rá emlékszik. Át is kellett aztán helyezni a Városi Tanácsnak a szobrot egy másik területre, s az így került valóságosan is közel Anikó lakásához. a tatabányai cirill-betűs „felszabadítási” emlékfal fölötti friss zöldbe, egy

kavicsos út mellé volt helyezve Ady padja, s itt őt még néhány éven át meg is tűrték. – S Anikónak... ha senki se járt arra, adódott alkalma rá, hogy „beszélgessen” vele. – Míg aztán híre nem jött, hogy itt sincs már számára hely. Innen, a Megyei Könyvtár mellől is mennie kellett Ady Endrének. Úgy hírlett, egy pesti kis parkba száműzték őt (!). Pedig itt lett volna a helye.

Hál’istennek megszüntették viszont a Kádár-uralom végén emelt szolgai alázatosságú emlékfalat nemsokára – nem hiába tekintett körül koron átívelő tekintetével innen hazájára Ady Endre. S már a cirill-betűk helyén, a kőfalra életfa került, gyönyörű fémcillám-gyökérzete mintájára felfelé bomló fém-koronával: egy örökérvényű magyar életfa! – Ha arra járnál Pest felé menet, tekints balra s ... nézz ki az autódból legalább, ha kiszállni nem is érnél rá – Balra fent, a Gerecse alján láthatod, a helyreállított koronás Turul-szoborral egy irányban az M 1-es mellett, –

Újvárosnak sivár főterén, megláthatod a Nap ragyogásával újjáéledt jelképes életfát, Ady múlhatatlan tekintetét, mint virágozza szét a pislogó fényű tatabányai tájra. Sok veszendő tekintetet fölerősítve és megsokszorozva ezzel. – „Mert virágzás, mert Élet és Örök!” (A minap láttam, visszakerült helyére a szobor)

32. MESE AZ IGAZSÁGRÓL

Negyven éve a polgár szót kimondani is ha közösség-ellenes bűnnek számított, ilyes félbátorsággal kísérletezni eszébe se jutott senkinek. A régi polgárság azonban, mint osztály, ha megszűnt létezni – szétverték, külföldre száműzték –, a kispolgári milliók sehovase-tartozása eldöntetlen kérdésként lázította a nép lelkét.

S történt mindeközben, hogy Anikó Tatabányán, a József Attila Megyei Könyvtárban alakuló házi nyomda névleges korrektoraként eljuthatott e neves közintézmény óriás irat-lerakatába. S mielőtt a szocialista felbuzdulásból született nyomdai munkaalkalma semmivé foszlott, még volt alkalma a poros pince-alagsorban kedvére keresgélni titkosnak vélt könyvek, iratok után. Mígnem e nyomdai közjáték folytán, mely ti. a valóságban nem, csak papíron létezett – e meddőségre ítélt, hallgatásba burkolódzó titok-birodalomról kiderült: nagyon is termékeny gondolatokat rejt magában. s ... itt, mint ki „szertenézett s nem lelé honját e hazában”: egy hétre édeni állapotba képzelhette magát, elkényeztetve az ott dolgozók feltétlen szeretetétől. Így történt, hogy a XX. század hatvanas évei végén egy alagsori pince rövid időre a szabadság tiszta levegőjét árasztotta feléje s rábukkanhatott ott arra a könyvre, melyet olvasva – nem akart hinni a szemének...

A mustármagnyi hit, mely egy héten át éltette, szenvedélyes könyv-szeretetből fakadt kíváncsiságát – annyi hiábavaló várakozás után... ha változást jelzett: akkor hozta meg a maga gyümölcsét, mikor már-már visszasüllyedt az ő szorongó kedélyvilágába. – Ekkor történt, hogy egy háborús idők adta rossz minőségű, közérdek-szülte vékony könyvecske a közintézmény mélyére számúzve, olyan titok birtokába juttatta Anikót, melytől a metafora, hogy ti. „a falnak is füle van”, minimális idő alatt élő valósággá szeretett volna válni körülötte.

Mert miről is szólt ez a kis pincemélyre sülylyesztett írásmű? Lássuk hát sorjában mindazt, amiről egy levélben már mégis csak lehetne talán beszélni ma...! Ha másképp nem: mese formájában.

Lássuk akkor hát e mesét! Volt egyszer egy ország s abban egy Nemzeti Bank. A Banknak egy igazgatója: nevesincs környezetben, neve-

sincs igazgatója, ki egy nagy titok birtokában éldegélt, mígnem az országvesztő haramia-vezérek föl nem figyeltek az ő aprópénzre nem váltható nagy művére, s ki nem mondták felette a határozatot: politikai okokból vesznie kell! A fülelő Jószerencse, mint makacs szamár hallgatta e végzést, s hogy aztán alkalomadtán el is bőgte magát a hírtől, meg is hallotta ezt könyvünk szerzője, s megszaragolta a nagyfülűt. S meg se állt vele Amerika széles határáig s onnan közölte kicsi országával, mi itthon majdnem az életébe került: az eltitkoltakat. A választási csalással uralomra került vezérek azonban résen voltak, s nem engedték érvényre jutni az ő hangját. Egy-egy példány az igazi könyvecskéből azonban a tengeren túlról mégis eljutott oda, ahova szánták. Alátámasztva a régi latinok örökérvényű igazságát: „Habent sua fata libelli”.

Nos, igaz: ez a titok is, mint a titok-formába bábozódott valóság: megfoghatatlan, alaktalan, ha tulajdonképp tabunak minősülne s másodlagossá is vált volna, mihelyst kimondta azt valaki. Ezzel a tudattal olvasd hát te is, nyájas olvasó az alábbiakat:

Az a bizonyos Nemzeti Bank hogy nemcsak mesében létezett, de ... 1945 után ez még valóban képviselhetett egy nemzetet, pénzügyi-gazdasági vonatkozásban – (mára ez a helyzet, mint ezt Anikónál okosabb közgazdászok a nemzet védelmére feketén-fehéren kimutatták: világszerte változott s valójában magánbankká lett nálunk is az ország bankja s a nagytőke feltétlen szolgálatában politikai-nemzeti színezetét is elvesztette) azt elhinnéd-e viszont – nyomtatott szöveggel ha eléd tennék: mire nem volt képes ... a nagy Németországnál sokkalta kisebb Magyarország – az ő többszörösen nyomorgatott ál-

lapotában is még, az ő vesztes háborúját követően is? A kényszerűség bilincisében – mert ez áll a könyvben – hogy megfizesse s kifizesse a német helyett, ki fizetéseképtelenné lett vesztes háborúja végére: kifizesse a szovjetnek alárendelt német állam adósságát! Teljes egészében. Ennyi!
– Aki nem hiszi, járjon utána.

Anikótól azonban több segítségre ne számítsen senki. Vele elfeledtette az idő múlása mind a könyv címét, mind az igazgató nevét mára, s csak egyet tart érdekesnek megjegyezni végezetül: olyan helyzet, mely kilátástalan lenne, csak rossz mesében fordulhat elő. A valóságban – mert az Igazság nem abortálható – előbb-utóbb a legképtelenebb kérdésre is meg fog születni a megfelelő válasz.

33. MENYASSZONYTÁNC

Ment-e férjhez egy szem lányod úgy, ahogy azt nem szeretted volna? – Hej, anyám, miért is sóhajtoztál annyit, hogy... nem tiszta fehérben esküdött a te lányod, fátyolvivőkkal, templomban úgy, ahogy az a nagykönyvben meg van írva! Piros-babos menyecskeruhában... (És azzal, akit Te is szerettél volna, ugye, Anyukám!) Hej, de az nem eladó-sorban dől el, hogy mivé lesz a lány, nem is csak maga dönti azt el, kié akarna lenni és... nem is a szerencse. – Virágbimbó zárt szobában, kicsi leány, ha bokráról letépve, erőszakkal leszakítva (?) hej, anyám! Nincs az a velencei csipke, amely eltakarná a mi szégyenünk. Nincs az a mestermunka, nincs, még a te kezedből valóan sem.

Sok-sok finom süteményt sütöttél a mi lányunknak, kedves unokádnak – Komáromtól Nógrádig válogathatott abból az utazó násznép: om-

lós linzerek, diós-stanglik, beiglik kerültek elő sorra a kosárból, – Ki kér sajtos pogácsát? Fánkot...? – megint kitettél magadért. Ne félj, nem szakad meg a láncolat! Az unokád épp oly jól fog sütni, mint Te valaha s még az én unokáim is mind. A lányt s a fiút is dicsérem eleget, – Apa is azt tette a mi süteményeinkkel. (Megjegyzem: kár, hogy nem engedted néha egyedül készítenem azokat. Ej, az a lány... ha már ilyen messze talált magának férjet, legalább az igazit találta volna meg!)

Kellett is a kétszáz kilométer úton a sok sütemény, rántott húсок friss kenyérral, uborkával. Megy a busz, az anyakönyvvezetői igenektől a falusi lagziig el, s ha út közben megáll: a háromtagú banda rázendít a Rákóczi-indulóra –; leszáll a férfi nép, s szem elől tűnik. – Anikónak eszébe jut, hogy némely lányokat fiútársaik „pisisnek” csúfoltak az iskolában s lám, felnőtt korban tán épp fordítva van! Mind tűnnek el a messzi határ egy szalmakazla mögé, libasorban: felejteni bá-

natot, könnyíteni a gondon. Csírájában a rosszkedv s minden ellentét elfojtva: a doktor a segédmunkással, az öreg a fiatallal, a vérmes a szelíddel, a boldog a boldogtalannal békül, s így érkeznek el a fiú falujába. Hogy ott... mindjárt a szalag-hosszú főutca legelejen: egy templom felé tartó, tiszta ünneplőbe öltözött esküvői menettel találkoznak. S mintha a múlt vetítene szembe nekik egy esküvőt: csupa illedelem, méltóság-örizte hagyomány, a néhány palóc népviselet színesével, életre szóló elhatározásokkal a menet, kik alig is pillantanak a mellettük lépésre-váltó-buszon ülőkre. Hej, Anyám... hová tartunk! (Én megmondtam... előre megmondtam neki – bárcsak Te is úgy tettél volna, – hallgattam volna rád! Nem kínlódom végig a kemény tizennyolc évet s rá az egész életet. – Ám a Te unokád legalább bevallhatta nekem: „Anyu, igazad volt... túl fiatal voltam!” Ő legalább.)

Ma anyák napja van, s nekem a sok félresi-került házasság jár az eszemben, magam körül miket látok. Ha apák napja volna? Ezt ma nem firtatom. Tizenhat unokatestvér közt mindössze három vált el, s időközben közülük kettő sikerrel helyesbített másodjára. Csak én, anyám, csak én s a Te unokád: mi nem. Pedig az anya-apa nélkül, mint a fa fény nélkül: árnyéktalan és kifejezéstelen. Lehetséges, hogy a menyasszonytáncnál dőlt el a dolog? Az ott történtek tükrében..., hogy férj és feleség ellentéte: külön-külön ... jó apát se, jó anyát se szülhet!! ... Szólt újra a zene – a hozott tortákat már eltüntették mind a házba –: tizenkettőt számlált össze Anikó, s abból, nyilvánvalóan egy helyi szokásnak megfelelően (...) egy se került az asztalra. A főzőasszonyok lakmárra osztoztak tán rajtuk s kedvükre bizonynyal! – Szóval hát, a menyasszonytánc felén innen is – túl is, de alig néhány ezressel a pénzdobáló kalapban – leoltotta valaki váratlan az udvari villanyt s az ekkor beálló csendben tanácstalanul találgatták, mi is történt. Ki közel állt, előbb

tudta meg, ki hátul, mint Anikó (kinek épp akkor mesélte a vőlegény nagyanyja: „...ezt a nagy házat... hogy bizony az ő lánya maga, nem is az a részeges veje gürcölte össze”) – azt csak később tudta meg, hogy abban a piros szép babos ruhában... a Te kedves unokádnak, hej anyám, haj, anyám hogy nyomta a cipő a lábát, s bizony ő nyomta el így egy villanykattintással a kalapba csordogáló tisztelet jelképes útját maga felől.

Anyák napján, miközben tisztelő szeretettel gondol Rád Anikó – Anyám –, ez a kalap, ez jutott az eszébe. Többet tudott az akkor, mint az összegyűlt násznép mind együttevve. Az ő hagyománytiszteletnek adózó nagy titkát azonban ma sem könnyű megfejteni. Azt a házasságvesztő titkot, egy kalapja-vesztett-patriarchátus menyasszony-táncából, ami viharos sodrába rántotta s család-fenntartó szerepre a menyecskét..., melyen ép lábbal se lehet könnyű végigjárni, hát még feltört sarokkal, arra az útra.

34. BANKÁRVILÁG MAGYARORSZÁGON

Ugye, azt hitted, hogy ilyen nincs, vagy... hogy is lenne, ha egyszer itt szocializmus van? Vagy mégsem? – Ne is! Száz éve megíratott a könyv... „ A szocializmus válságáról és a kommunizmus kilátástalanságáról”. (De az tehozzád el nem jutott. Marx Tőkéje hever az ország asztalán, szordinózva a visszhangja – tessék elolvasni neked is, s ... mint éhes kecske a bodzák zöldjét, ha kiköpöd – legfeljebb tömjént nyelz rá. – Holott a magyar ember szívéhez: jó volt bár fedezetre vagy díszítésre az is –, de sose férközhetett oly közel még az arany sem, hogy ne maradjon teljességgel idegen (mint váltópénz ti.) a nép lelkétől. És mégis: az Országos Takarékpénztárral szemben ... az Erste Bank, azon túl a Providencia, a CIB – (lecsinálni nem tudja egyik a másikat, oly közel egymáshoz: tíz éven s kétszáz méteren belül öt új, összesen hat bank... –

Plusz, a SPAR mellett: új játékkerem az új „pénzes” proliknak!) A proletár-költő szabad-asszociációs jegyzékében nem párosíthatta volna nagyobb találékonysággal a szavakat egymáshoz, mint lám, Tata főutcáján, az Ady Endre úton ötletelték az üzletsorba e minden eszmeiséget nélkülöző társulásokat e város vezetői ma! (S a hajdani Fuggerek, ha hiányoznak, avagy a nyomukba lépő, nagyon is élő Rothschildok – kegyeltjeik, a Habsburgok viszont a színen vannak Pesten odafönt ismét.)

S ki irigylésre méltónak láttad a magyar sorsát életedben még, óh, büntelen szegénység tisztánlátó szentje, jó Pió: Árpád, Koppány és István örökösei közt, a harmadik évezredben gondolnád-e, hogy a vasárnapi misén százados Hozsanna előtte... egy bankár fújja benn a templomi éneket? – K and H igazgatói széke ötven méterre innen, visszamenőleg az emelt hitelkamatok ideje nem jött még el, s ... egy az ének,

egy a tábor: egy padban ül a hitelező a banki koldussal itt. (Krisztus színeváltozását hogy láthatatná velünk szentünk jó előre?!)

Átkot nem kasszál, vígan hangál a bankár, kukucska-fruska ministrál neki, s Pio atya jó illata lebegi a templomot körül. S talán mert ez az illat Anikót az otthonában érte – jó pár éve és jóval egy másik visszamenőleges kamatozás isteni szerencsével megoldott nehézségein túljutva – mármost azt hiszi, az ég üzent így büntudatlan békét neki. S egyébiránt a közönséges lélegzet le nem veszi lábáról. Megoldást a bajára a templomban sem keres – lakáshitel-adósságra a lánya hogy jót állt s ne... hogy mi lesz: rábízta a szent ismert üzenet-illatára! – Hol identitást álmodik a nyomor s irigylésre méltó távlatot képzelgőn vágy magának a szegény, ott megállni ma csalfa erény lenne. – Jobbra sem les –, balra sem, s (...hogy se „arany”, se „bulla” – három a magyar igazság bár) ... semmi remény, mivel megerősít-

tetnék a közös érdek újra: e szent illat vezeti a pénz szagára rá.

A nemjóját! Az Elbán innen – bő félszázada: egy igazoltatáson Anikó egy világháború-kergette civil-sokadalomban nem ilyen utcákról álmodott!

S nem ilyenről Dózsa népe se, egymásnak ugrasztva hajdan a kor bankárja és a Habsburg által! Se pór, se nemes, se más: Drezda romjain a nép se – hanemha az egyetlen bankár, aki épp arra flangált – Apa kezébe nyomva súlyos, bélelt bőrkabátját (s nyilván okkal tette, meg nála ne találják) – de hogy Apa otthagya s így milliomos-sá nem lehetett (igaz, hogy rabbá se!) – istenucs-cse, bankárt álmodni, se miniszterelnököt (ki itt szintén bankárból vedlett át azzá, ami lett) – helyzetéből adódóan Anikónak végül is sose lehetett.

Megvadult bikát fékezni s visszavenni magának a hétszáz évével haldokló Európát: hol az a hatalom? Nem volt elég az örült futtatás még? E földrész marcangolt századait nincs, ki ápolja,

nincsen ország ma, nincs már hatalom? Csak a szétfutó térerő-gazdálkodás hírünk a világban!? S erőszakos térítések, hódítások papírpénz-árnyékába' oly sok hazátlan szenvedő hiába várná itt a megváltást ma? Még mindig nem elég? –! Nem?

Nem! Az nem lehet... Mert magyar örökség az örök magyarság, s nekünk, magyaroknak legalábbis igazabb emberré kellene alakulnunk, ha ez a világ ma kovászunktól fényesedik igévé, s kenyérré újra mi kell, hogy kelesszük – minden visszarendeződött tanát szemétre gyűjtve. Mi, mai magyarok.

35. ANIKÓ ÉS A PULI

A parkban vagy a tó körül, messzi, messzi, nagyon hosszan barangoltunk az emberek elől – sokszor a zaj elől is... ki a természetbe – test-

lélek-orvossága fák, virágok, mezők, állatok közé. Abba az esőtől-fénytől éledt varázserejű világba ..., hol nyáron, s télen is – egy igen emlékezetes kezdettel s tíz éven át – szinte egygév kovácsolódottan bóklásztunk, mi ketten.

Olvasni olyat, hogy a Szíriuszról hozták őket (a kakadut meg a delfint is s ettől olyan mások, hogy szinte emberiek ezek az állatok – jelenleg Békéscsabáról, egy magánkiadótól jönnek ilyen hírek) – s a Morzsi is..., de hisz erről is olvashatni: – hogy ők, mármint a pulik általában... értik az emberi beszédet. S az én kutyám így érthetett engem. Nem ember módra, hanem puli módra, hogy akárhányszor meg is lepjen azzal a minden képzeletet felülmúló makacssággal, mellyel különböző utcarészeken, ugyanegy láthatatlan személy közeledtére eloldotta magát bizonyos járó akaratomtól: tapodtat se mozdult. Ellenséges léggörít otthonomban sem túrt. Egyszer egy víz-díj-beszedővel támadt nézeteltérést olyan hara-

pással oldott meg pl.... ha irodájukon háromszor is hiába reklamáltam a háromszoros számladíj ügyében – mitől szegény fiatalasszony erét lábán a boka fölött el kellett szorítani: teljes mértékben meglepve így ezzel mindkettőnket, mert se előtte se után többé ilyet nem tett. – Ám Marika félév múlva leszámolt a cégtől, megelégedve a számítógépes-betanulók rajta csattanó visszait, s végül is Morzsi járta ki az én igazamat is. Marika nem haragudott rá, mint ahogy mindenki más is szerette az én kutyámat: kiránduló csoportok s más gyerekek mókáztak vele, találóan „lábtörlőnek” nevezték, s „juj de aranyos”-nak s nem volt olyan nap, melyen ne szóltak volna hozzánk egyet. – Egyéves korában történt, féléves nálam lét után, egy ismeretlen piros ipari járgány, kint az Öreg-tó túloldaláról... mellőlünk, hogy tovább hajtott s vele a kutyámnak is nyoma veszett. – Máig nem tudom, honnan is eshetett aztán két óra múltán be: három öt váró ajtón át, sas-

szárnyalást megszégyenítő futással érkezve hoz-
zám. – Több kilométer messziről s képzelhetően
a sintér piros színű gyűjtő-kocsijáról szabadulva
talán...? Vagy tán épp az elől bújt volna el...!
Emlékszem, mikor először nyírtam le sűrű-fekete
loboncát, valaki egy autóval mellénk-lassítón
megkérdezte: „Ez ugyanaz a kutya?” Ugyanaz
volt: megbízható, bájos, szeretnivaló. És annyira
okos, hogy egy időben – mert diktált a szükség
bizony szegénynek olyat tenni, mire jó dolgában
még csak nem is gondolt volna – én csigákat
kezdem kutatni a parti erdősáv rejtelmes moho-
sán... s az én Morzsim fölcsapott mellém csiga-
vadásznak! Szabályos kört fordulva, előre-hátra
oldalogva a ritkás fényben: orrával mutatta ne-
kem a szegény párákat. Jó szimata volt, istenál-
dotta tehetsége az én akkori mérhetetlen sze-
génységem kiszimatolásához. S hogy enyhítsen
annak gondjain, azon túl a vizes, csatakos május
hajnalait együtt jártuk. Tárult a titokzatos élővi-

lág a fák alján, tobzódott animizmusában a lelkem, burokban születettnek éreztem magam, óriás pillangóként lebegtem a lét vonzó, színes áramában... Akkor nyáron az utolsó kiló csigát is az ő tiszteletére öntöttem vissza egy bokor aljára. S hogy a tisztás ismeretlen szellemére többé rá nem szorultam, körkörös világunknak búcsút intve – Morzsival, ki ennek előtte egy csoport szarvasgombára is rávezetett még (...) bocsánatot kértem békés csoportjuktól. S ennek bizonyára Morzsi is nagyon örült.

36. ŐRANGYAL JELENTI

Halló egyeske. Halló... Fehérvár? Halló Pestike! Itt Tata 125. Halló, Tata!? Kapcsolom Svájcot... Itt Svájc – tessék beszélni! (Ez utóbbi felszólítást Anikó nem szerette!)

A telefonközpontban, ahol Anikó dolgozott, öten ültek egymás mellett. A hangok világa falának túloldalán, belső süketségre kárhóztatva: mind fiatalok, láthatatlanul szépek vagy csúnyák, ámde arra a nyolc órai munkaidőre egyben teljesen egyformák: mind megegyeztek hallgatólagosan abban, hogy a kiejtett szó szent, s indulatszó nem megengedett itt. Toldalékszót nem ismertek különben sem, s ha felőlük, az akkori legkisebb faluig végigmenőn felméréseket végeztek a Komárom megyei postamesterek közt – ki az a telefonkezelő, akivel ők ekkor és ekkor általában elégedettek: e fölmérés, akit kiemelt, mert udvarias, gyors és pontos volt – egy természetes munkatársi irigységen túllépve, egyben itt megnyugodhatott afelől is, hogy sikerült elsajátítania az emberek közötti kapcsolattartás alapismérvét. – S ahol ma a minden dialektikát nélkülöző felnőtt elit, mai társadalmi valóságunk taposóaknáit „gyűlölet-beszédben” keresné – ne kapj te a szívedhez: s ne borongj mobilod kongói-gyerek

rabszolgamunkáján termett fém-alkatrészein: pötyögtesd csak legnagyobb ellenséged nevét abba – s meglátod: azon túl semmi rosszat neki, akit megidéztél, de látni sem akarsz, nem akarahatsz! Varázserőd lett. – Mikor még nem tartottak volna beszámítható embernek, ha toldalékszavakkal kevered beszéded s ... bent a telefonközpontban a vezetékek tán ki is égnek s világgá mennek munkaköpenyükben a telefonos kisaszszonyok is, annyi mániákus szócsépléstől..., amennyi ma mutogatna számárfület még tán Puskás Tivadarnak magának is – abban az időben, ki egymáshoz kapcsoltál két zsinórt, kiknek általad lehetett csak beszélniük egymással: jól tudhatod, nincs az a telefon-beszélgetés, amit a vélemények különbözősége ellenében ne az az Egy-Ség irányítana, mely a világot működtetve... gátolja vagy serkenti benne az embert. Kicsi a világ ahhoz, hogy haraggal élhetnénk abban napjaink és szerencsére az utcai telefonálókat ugyanazok az együttélési törvények szabályozzák, ame-

lyek a kézi kapcsolású, majd automata központokat is előhívták. S ha Tempora mutantur: ...vele együtt az ember is...

Ritkás csengőszótól alig zavartatva, egykor egy éjjeli ügyeletben születetett meg itt Anikó fejében az a református idea, mely az élet őstípusát a kezdetben volt Igéből származtatva – szentté avathatta jóra való törekvéseit, s a leírt és kimondott szó igazának egyeztetésére való törekvésben előbbre juttathatta őt. Viszont nagyon sokáig – mindaddig, amíg nem tudta elhinni, hogy benne is egy katolikus szent lakozhat – nem jutott előbbre mégse. Igazából ott, félálomban a kapcsolótáblára görnyedten hallotta meg aztán azt a tudatalatti első csengetést, amely a Szent Lélekkel léte magasabb dimenzióiba hívta őt: Jézushoz, Akit elhagyottan: nem látott s a kezével nem érinthette meg sebeit. Így érthette itt a kihívás ideje, melytől fogva hűséggel, az utolsó csengetésig ki kell majd tartania.

Halló – őrangyal-szállás?... Itt T. K. őrangyala: tudatom az égiekkel, hogy védencem, ki ma „hitetlen csodára vár”, magas mennyországi felsőbb irányításra szorul! – Halló/Isten, halló... Halló/letette... – Ne mondd, őrangyal! Láttam a te tépett szárnyadat, mellyel lebegésben tartottad magad s hagyom, hogy pihenj... Itt Isten. Közvetlen összeköttetést létesítek közted és köztem. Általad vezetem őt magamhoz. A te neved Auróra legyen, neki pedig te adsz új nevet! Megáldalak benneteket. Amen.

37. KÖSZÖNETTEL, ANIKÓ

Holnap déltájt kezdődik a csíksomlyói nagymise s egy órakor temetnek téged. – Vegyétek és egyétek! Tegnap még mögöttem álltál a templomi alázatosak sorában, s nemrég volt, hogy tudattam veled: – akkor is, ha mindkét szülőd svá-

bul beszélt, s mint gyerek, te is, Te bizony hogy magyar volnál, eredetedre nézve; még nemrég visszamosolyogtál erre s mondtad: – „Igaz, a... nyelvtant nekem sose kellett...” – nekünk nem, Pista, mert génjeinkben adottak voltak azok a magyar (vagy sumer vagy szkíta) szógyökök, melyekkel aztán nehéz viszonyok közt is helyt állhatunk. – Ezen a tájon sokszor volt szükség ilyen helytállásra, s mert nem babra ment a játék, nem is véletlen, hogy végigkínlódtad Te az elmúlt negyven évet. S magyar sorsot vállalva – az itt élők igazságosabb életéért, családot javától az ország javáig menően munkálkodva, helytállva hűséggel a bajban. – „Megáldalak benneteket és ti áldássá lesztek...” Ó, mennyivel jobban ismerted énnálam a Bibliát Te! Vonatra várva valamelyik állomási padon s bent a kupében, – ha olvasó embert láttam (hetvenes, nyolcvanas évek elbutított, elanyagiasodott magyar lakossága között e látvány annyira szokatlan volt, hogy messziről akár bolondnak is lehetett volna tart-

hatni az efféle bátorságos embert) – szinte bizonyosra vehettem azt, hogy csak te lehetsz ez a valaki. Sokáig még én sem értettem, ha szelíd voltál s a közted és köztünk lévő különbségtől különbnek mondható (!). Mígnem észre kellettennem, hogy az általad előmondott... májusi, októberi s minden vasárnapi rózsafüzér-imákra a baji templomba mind többen gyűlnek, – ismét felcsendülnek ott a sohasem is felejthető Mária-énekek, s az asszonyok ajkain hálásan csüggnek az újra misére járó férfiak. S e kívül-belül megszepült falak védte szent helyen itthon érezve magát megint a nép: új értelmet kapott a szentély felirata is: „Uram, jó nekünk itt lennünk”.

– Életed volt Jézus követése, mindent alárendeltél ennek a szent ügynek. S jó tisztelendőnként, boldog emlékezetű Ugod atyáról elnevezett polgári körödbe is még három éve, hogy hívtál, én gratuláltam neked ezért a szervezésért... s most telefonon jött a hír: utad véget ért.

Féléve történt, hogy bejöttél egy tóvárosi reggeli misére – hisz üres a faluban az új parókia, s idegenből jár ki a pap is misézni vasárnap – s napodat egy mise előtti közös énekléssel kezdve itt: „– Fölkelt a Nap már, megvirradt újra, itt vagyunk jó Atyánk leborulva; a sötétséget messzire űzted, rémektől megóvtál ma bennünket – a szép napvilágnál megkezdett munkánknál áldd meg a mi buzgó kezdésünket!” – hogy utoljára találkozhattunk még s láthattalak itt: e nappal kezdetét vette a Te utolsó földi napod. – Háttul, hogy egy székről lefordultál, s hogy ott maradtál... tíz percre rá hiába kísérleteztek újraélesztéssel. És elkezdődött a mise, s ... Te valahonnan a klinikai halálból figyeltél minket s imádkoztál velünk tovább.

És mégis: a tegnapi halálad előtt néhány héttel... úgy látszott, visszatérsz közénk. Feleséged szólt Hozzád s lassan arra fordítottad a fejed. Ég és föld közötti utadról visszatekintve lát-

hatted esténként a köribéd gyűlt asszonyokat, s ajkad a rózsafüzér-imájukra mozdult. Ezt látva: volt, aki reménykedni kezdett, még ha gondolhattuk is: onnan, ahol Te jártál, visszaérkezni csakis előbbre lépve lehetséges. ... Zách István, aki sosem lett Stefan Zách-csá – bevégezve földi pályáját s elvégezve a rábízottakat: immár célba érkezett. A somlyói Mária áldása legyen rajta és minden testvérén is – mindazokon, akik a harcot tovább harcolják!

38. PÜNKÖSDI GONDOLATOK

Angol szöveg, nyelvtanulás a magyar TV-n – Anikó semmit nem ért, de... Klára mindenegy angol szótag betű szerinti, s nem emberileg felfogható értelmével jelenti ki: – Nem tudhatsz igazán angolul, ha nem fogtad föl azt, hogy egyi-

dejúleg két nyelv: egyet is jelenthet! Ha jól értetted az egyiket, a másik saját magát adja érthetni. SAJÁT MAGÁT ÉRTENI ADJA. Szótár se, nyelvtan se kell hozzá – minden ballaszt nélkül, isteni ajándékképp a tied, a sajátod! Mint szél, megismételhetetlen jelenség, mint adomány – a Szentlélek, tudjuk, csak ott fúj, ahol Ő akarja, s e szent nyelven kívül nem beszélhet bárki perfekt angolt, németet s tán kínait sem, s e nyelven kívül nem érthetni a másikhöz való szólást, ami a nyelvet élteni: az a lélek beszéde. Piros pünkösdi napján az Isten kegyelméből megérve a 67. évét is – Anikó abban magyarul imádkozik ma, immár a végét remélve a televízióból áramló rémségeknek – minden nyelven Atyjához, Anyjához, kit Babba Máriának mond a székely lélek... szabadon fordulva s kérve őt: csak annyival terheltessék meg, amennyit még el tud viselni... S azt, hogy felfoghassa Csíksomlyó ünnepén a kilenc földbe ásott szerzetes sorsát, hogy a válásszakadás hogy' felel meg a nyelvek közötti

szakadásnak! Mert a lélek magamagát is földbe áshatja és megfagyhat tehetetlenségében, de katolikusnak lenni ma kiváltság mindazonáltal, míg e nevezettel visszaélni: sátáni tett volt mindig is.

Az emberi öntudat kialakulásának közvetlenelőtte, a nyelvek egymástól való elválasztódása idején... kellett, hogy legyen a léleknek egy olyan interferenciával azonos jelensége elménkben – mely a különböző, más-más hangzású nyelveket egyazon értelemben használva: a világ összes nyelvét megértette, csak épp szükségtelennek tartotta ezt az értést hangsúlyozni s bárki ellenében és akárki javára kamatoztatni. Az öntudat veszedelme így lett a tudat hasadása. A Szentlélek kiáradását ünnepelve, ezen a hasadáson leszünk úrrá – a szabad lélek, melyben a Szent Lélek lakozik, mint TEN-ger árad. Pünkösöd idején – bár hallgat ma jobbára a média ez ünnepről – képtelen távolságokra áradnak lelkünk

vizei. Nem is véletlenül. – Szent Ferenc rendalapítási, Hunyadi győzelmi s a lélek forradalmának, 56-nak évfordulói nemzetünk számára élet-halál kérdést vetnek fel, s ez egyéni és közösségi megújulások idejének egybeesésével adná segítségül magát megváltásra, a nyelvvel.

Amíg vallatással rekesztheti ki s likvidálhatja az emberi társadalomból a másvallásút a katoná s a Föld legkisebb közös zárt terét is át nem fújja a Szent Lélek, egymáshoz nem kommunikálja a Szent Szellem, nem szűnhet meg addig az erőszakszervezetek felelőssége sem ... Azokért a százezrekért, kik önmagukba zárva, e kor levegőtlenségétől fulladtak s haltak meg időnek előtte. – A szél, mely szabad tereken fúj, – már ahol nem talál ilyen teret, ott erővel terít magának s akár felkapja egész lelakatolt építményed is s visszavágja a földre azt. Figyeld hát lelked előzetes jelzéseit! – Ne hitetlenkedj s legyints, ha a bajt neked előre jelzi. Mert abban a pillanatban

elvesztél, mihelyt csak a saját magad által tapasztalt változásokra esküszöl. Mert csak a változás lehet örök – nem az, aki azt megtapasztalja.

39. A VIZEK VÁROSA

Hiszen jó lenne, ha megint így volna... S keletről nyugatra tartva – az Öreg-tavon át, felduzzasztva s leeresztve –, mert megint ott fut el az Által-ér a Fényes-fürdő tovallant, de szivattyúkkal visszanyomott langy esti vizei mellett, s előnyomták az Angolpark elapadt forrásvizeit is, s időnként beleengedik a várost át- s átszelő mederágyakba, s jó időben a réginek megfelelő háttással tovacsorogva valósággal kivirulnak ezek, – tán észre sem venné az ember, miféle illúziók játszanak vele, míg Miskolcon kétszáz vízmérgezett végképp kénytelen e napokban leszámolni álságos tiszta-víz álmaival.

De mégse lehet, mert hogy is lehetne felejteni itt, Tóváros közepén, a Miklós-malom megroggyant, óriás vízlapát-kerekéről valaha alázóduló víz rohanásának... minden más hangot elnyelő, erősen nemes, tiszta hangjait: azt, mit se részeg, se bármely darabont ember túl nem kiálhatott. Kétszeres áhítat vesz itt erőt az emberen, amikor emlékezik. – Anikón is, ha arra jár, s a hajnali vagy hétvégi viszonylagos csönd ezt megengedi – az előtte lévő téren felsorakozott lovas szekerek gabonás zsákjait tisztelőn: a régvoltakra emlékezve, a lélek mocsoktól érintetlen gyermeki békéjét újra élve, ehelyt nagyot sóhajt magában: – Istenem, de jó volna, ha visszazúgna ez a 20 fokos meleg forrás táplálta óriáske­rék, ha megint a természet tiszteletével siket­némaságra ítélve hallgatna el tőle mind a sok trágár szó, legalább ezen a tízméteres szaka­szon! –

A háború előtt még, az előző század első felében, sok asszony e forrásvízben mosta tiszta ruháit – képek őrzik a sulykoló asszonyok feltűrt korcú csapatát e tájról, s ... aki az effajta munkát még a gépek korszakában is különbnek tartotta környezete fürdőszobákba száműzött mosóműveleteinél: jó páran tudnának még mesélni arról a magányos öregasszonyról is, aki habókossággal igen, de koszossággal aztán nem volt vádolható. – Margit néni... még 2000 előtt néhány évvel is ki, a szabadba járt kis motyójával, s nem kellett neki szappan se, a tavon lefolyó víz keze munkájával tiszta fehérre varázsolta mind az ő szegényes holmiját. Ő volt – bebújva az Öreg-tó tardosi mészkő-szegélye mögé – az utolsó, ki a régi módon végezte e dolgot. Ilyenfajta festői zsáner-képpel azonban többé Tata nem szolgálhat.

Viszont majd félszázad múltán mindkét forrás azon igyekszik, hogy előbb-utóbb felszínre

törjön, s a zsákmányszerző szovjet bányatanácsadók, ha föld alatti bujdosásra kényszerítették valaha –, ma, jószerével az ő halálos bűnük mentén is hazatalálna – nehogy Tatát már szivattyúkkal elősompolyított, kétes tisztaságú vizei folytán, ne lehessen többé a „vizek városának” nevezni – míg a művizet fel nem találják (s ezt, ugye sose is fogják) ... S ha már a malom nem is őröl többé lisztet s tápláló vizében nem mosnak már – mégis, látványra mindaddig vonzza az idelátogatókat, míg csak a város nem felejtí: azt, ami az Istentől való s az Ő dicsőségét szolgálja: értékén kell becsülni, tisztán tartani, úgy élni vele.

40. HÉTKÖZNAPI KÍSÉRTET

Az orvos becsukja mögötte az ajtót. Valaha ismerte, legalább is hitte, hogy ismeri ezt a felére soványodott férfit, s most már abban sem biz-

tos, férfinak mondhatja-e... kiről épp az előbb olyan rossz sejtései támadtak, hogy szinte örömmel tölti el – tudván persze, hogy az élethez való végső viszonyulásokat illetve ez már majdhogynem természetellenes – a halál tüneteinek elméjét eluraló képzelete. Nagyon sok páciensét kísérte már ezen az úton, s tudja, hogy itt sem várhat mást tulajdonképp: egy koporsót csak, temetést pap nélkül, pár magasirató rokont s unatkozó rokon-gyerekeket. – Abban az elrajzolt tekintetben, amit a távozó fönnakadt, mulatságosan elkülönült szeme mutat – az önzés magasiskolájával tulajdonítani magába ismereteket..., mely mindig irányzottan tekintett szét maga körül a világban – nem kapcsolódva bele senki dolgába sem, nem tekintve senki baját: a szem most öntudatlan könyörületet remélne magának, azoktól, kik általa szenvedték el azt a teljes kiszolgáltatottságot, – melynek sejtésére ő, mint orvos csak most érkezett el.

Két gyereke volt hajdanán, messze innen, a földön lent: egy fiú és egy lány. ... Unokái illőn papának hívták őt, s ha szerették volna szeretni, ez egyáltalán nem sikerült nekik. S hát kevés nagyapai tekintélyére így jó, ha néha tiszteletet kaphatott. – Vörösen kínlódik az izzatag felhők párájában. Sorban legelső unokája, egy fiú „klassz csávónak” nevezte – de a volt nej már élete rém-nagy tévedéseként csak a szadizmus természetrajzának megismerését köszönhetné legfeljebb neki. Földi mását magára hagyta – odalent most takargatják azt be jobb emberek; lázmérőt vesznek ki hóna alól – 41-et mutat: nehezen veszi a levegőt, hosszú, méteres karjait kilógatja egy felhőből, s könnyeit nyalva hasal fent az ég sárga-kék paplanán. Mintha kifulladt volna... tátog s hirtelenkedik az ózondús légtől. Majd ölére kapja lelógó karjait s az ég emberre-szabott üvegkoporsóinak egyikébe merevül.

Magára dőbbenve, teljes tájékozatlanságában rémülten zárná örökre be magát az üvegkorpóba. Ehhez viszont egy különleges levegővételre volna szüksége – zárt teréből azonban hiába tekint alá s körbe: senki nincs, akit megszólíthatna, hogy... nyitná fel az üvegfedelelet neki még egyszer! – Egy torzult mosollyal veszi tudomásul hát a saját rémségét, s míg fent a Nap elfogy s a Hold sarlósan-fenyegetően készül ítélni felette, világtalan szemét nyitja s még egy álló napon át várja, hogy valaki mégis megszólítsa őt. Lentről várja a szólítást (és) nem veszi észre, amikor az fentről érkezik. Így éri a vég.

Az Isten könyörületességgel Fényre húzza, s valahai szabad akaratával, az Ő Dicsőségében kénytelen számot vetni minden elkövetett tettel. Magatehetetlen száműzöttként indul az égből le a földre vissza – ám megállítja őt a szeráfok kórusa, s abból a Tisztaság ismeretlen hangjait hallva... újra kell, hogy érezze mindazt, mit

gyermeki ártatlansága elvesztésével, felejtani életem át igyekezett volna.

Te, ki messziről ismered csak... óvakodj a kísértéstől! És tudd: nem Isten rendelte, de a saját bűne átkozta azzá, amivé lett! –

41. ESEMÉNYNAPTÁR HELYETT

Jó ez a Víz – Zene – Virág – akkor is jó, ha a tó vize kétes tisztaságú, a zene vegyesen tiszta hangvétellű benne s mind a szabadba kiültetett élő s mind a hűvös kompozíciókba rendezett, vágott virágok megviseltek a harminc fok melegtől. Hullámszik a tömeg a tóparton, a megafonokkal elosztott zene hangulatosan árad két napig – s ez... nem zsidóvásár s nem kíséri virágágyak letaposása: e rendezvény a természetre-rácsodálkozás erejével jött hangulat, még a turista-váró zá-

ró szombat: s vasárnapon is. Immár több mint tíz éve van ez így. Egy fregatt, fregatt hattyúnyakkal – a vízen, az ágyúnál játékos kedvű férfiak: az egyetlen hangos jelenlét ezen a fesztiválon. S nagyon jó jelzője itt az ember természet utáni sóvárgásának az ünnepi vásárosok-kézművesek s vevőik titoktalan-őszintének mondható hangvétele. A vadszőlővel ékes tóparti villa kovácsoltvas kerítéskapuján: ilyenkor az odaaggatott kisebb-nagyobb lakatok száma Ámor szerelmi ténykedésein szaporodóban s szerte ezer kulcs immár mélyen a vízben ... – S ha csak 999 is úgy marad, az is nagy öröm! – Mert a rossz választás nem maradhat úgy, ahogy (örökre) lelakatolták, s ha balul választott is valaki, mással-máshol még javíthat.

A kastélyból jövet, a régi Eszterházyak virágcirkalmas, zöld faborítású falai közül kilépve s az Öreg-tó melletti parkon át a Vár lovagtermébe – az idei Víz-Zene-Virág-fesztivál első napi or-

gona-hangversenyét követő napon sietve... Anikó hálás városának, hogy ingyen részesülhetett abban a páratlan élményében, mit a szalonok világa felelevenítésében egy fiatal együttes jelentett. A clavicordos s a furulyás hölgy – korhű barokk öltözetben, parókával, két-szélén-abroncs pompás ruháikban, az összejövetelet verssel vezérlő társasági férfialak s a záró számban Papagénót éneklő, ritka hangadottságú szerelmes szoprán-tenor – azonost korhű, fénylőn színes damasztban s brokátban – Mozart „Két szoprán”-jával... olyannyira egy másik világba repítették fogékony lelkét, hogy ettől a szinte illúziótlanná csupaszult vén falak közt is, kortalan hittel otthon érezte magát.

A szalonok világának könnyű szerelmi kalandjait, ha már zárta az idő. Hűtlenséget itt is csupán csak egy lakaton jelez egy szalonképtelen szó... Egy vadszőlő-koszorúza rács, föllelhetetlen csöpp lakatkulcsaival jól őrzi a kibeszélhetet-

len Örök Szerelmek édes titkait. S mit a tó vize elhallgatott, ha jól figyelsz, neked az a lakat mind kibeszéli.

42. VIRTUÁLIS AKNÁK

(1.)

„ – Vigyázzon, rá ne lépjen!” ... Nem lép rá.
 – A park közepén horgásztó, vízimadarak – kacsamamák kicsinyeikkel, néha gém rajta. S körben három kilométer sétaút s ebből egy szakasz... alig három méterre a horgászoktól: Itt éri Anikót figyelmeztetés s ennek utána a felvilágosítás:

„Meg fogják büntetni a kutyásokat, ha ... nem nylon-zacskóba teszik...” (–) De nem engem! Nézze, itt a nylon. (–) Szóval, hát akkor maga is egy természetvédő! – Az vagyok! – szól

ő s válasz közben egy alkalmas faággal... bokorba kotorja nevezett rendellenességet. („S ezt a dolgot naponta művelem.”) Az öreg tovább pattog ... De a horgászok is...! Telecsikkezikszytolázzák a... Anikó helyesel -: – Igen, igen, csak szólaljon fel az értekezleten! Én is írtam a polgármesternek! Büntessék már meg, mint külföldön is teszik... aki csak egy szem csikket is eldob kint az utcán. – „És mit válaszolt!” – Semmit. De nekem elég lett volna, ha elrendeli ... (Mint most Dombóváron is tették) – Na látja. Válaszolnia kellett volna magának.

(2.)

Két esküvő a fesztivál napján. A virágkötők igazán kitettek magukért. A Vár magas bástyáján hatalmas kardvirág-bokréták: s talán nem véletlenül azonos az eviláginak szóló jelképes fogadalm virága a kis templom parádés esküvői díszvirágaival. A szokásos szombat délelőtti elfoglalt-

ságaikat őrő templom-díszítők örölnek is, hogy ma hamarabb végeznek. – A főoltáron már a gyertyák közé odahelyezve elkészített gerbera-tálaik s a mellékoltárra most hozna Anikó egy templomi liliomokból tűzött virágdíszet. De ahogy feltenné azt, odaszól neki saját behozott kompozíciók mellől az egyik... díjbirkózónak inkább, mint virágkötőnek beillő alak: – „Azt a ...” – s egy férfiúi rávezető mozdulattal mutat a liliomra – ... „ne tegyék oda!” – Mindent a maga helyén és főleg jól: jót s jól! – gondolná Anikó, – de hogy ez az idegen itt ma a Víz-Zene-Virág-fesztivál helyszínének képzelné a kapucinusok kis templomát s benne teljhatalmúnak magát, az el-lene lendíti őt. S ahogy itt a pap parancsolhat csak s a díszítő rendezés e térben nem szakmai feladat – s hogy erről láthatóan fogalma sincs e virágkötőnek, s ... hogy mire is fogadták fel őket, arról sincs: (még hogy két vázszerkezeten álló virágkölteményüket tegyük ki a templomajtó két oldalára) – e genius locit nem ismerő mestersé-

geikkel alaposan bezavarnak az ünnepi alkalomnak. Hál'istennek, mindebből a násznép mit sem vett észre, s lett olyan héthatárra szóló esküvő ehelyt, hogy a vőfély szavára, a kis menyasszonyi bokréta után öt jövődóbeli is kapkodott a templom előterében.

(3.)

No, ez meg micsoda! – Nincs itt a fesztivál ideje még –! – Az esőtől kivirult föld egyszerre hívja a kertbe egymás mellett a három szomszédot. – De mi ez a hangos zene-? Jobb felől a magnós szomszéd, balról egy szintén magnós... vagy tán ez mégis mikrofon-próba? ... Alkalmásint visszakozni kellene –! Jobbról a „roma csávó vagyok” dallama, s ez ellen: gerjesztve a baloldal bírhatatlan dobszólója – az ember haja az égnek áll! S jobbról-balról még nyolc gyerek, a két kutya és számos idegen. – Madarat tolláról – tán mégis jobb lesz elrepülni innen. S Anikó már

megy is. De három óra múltán ugyanaz a hangzavar várja őt. Nem számárokodik azonban, behúzódik otthonába, s csak az este csalogatja ki, az alkony megszokott csendes esti békéje hívná ... Kilökik magukból a zöreijre rezonáló falak, s ő... a jobbra egyedül búsongó csávó meggyőzésére szánja el magát, füldugóval a fülében, kissé hangosra sikeredik ugyan a kioktatás, hogy „...tán hercegnének képzelné magát”: még azt is viszont kell, hogy hallja – de ez végül is nem zavarja már. Elég, hogy szavai nyomán az udvari fenyők esti madárraja hálás csivitelésbe kezd; a magnóról levették a hangot, nem is lesz ezután baj tán sose a szomszédsággal. El lehet mondani megint egy csendes imát a mindennapi békességért s aknátlanítani feldúlt lelkét. Jóéjszákát!

43. BECENÉVEN: MUKSZI

Elsőosztályos kis iskolabőröndjét bekattintotta. Megvolt a házi feladattal s mehetett végre ki a szabadba. ... – Bánhida falujának egyik ideiglenes albérletében: apához, aki a nyúlketrecekkel foglalatzkodott, hogy tán szívesen venné az ő segítségét. Tudhatta ugyan, hogy ma Apa nincs jókedvében, – mégis szívesen dicsekedett volna neki, milyen csillagos-egyeset kapott olvasásból, – anyának hogy' segített tésztát gyúrni, mennyire vigyázott öccsére meg magára, hogy jók legyenek, s hogy köszönt a házi néninek. De még a nyulakhoz is jó volt, sok finom kákicsot szedett nekik.

De Apa olyan más volt, mint lenni szokott, hogy sorra torkán akasztotta készülő szavait. Kis hátizsákja lógott üresen a kezéből, s most rázta ki a maradék zöldet belőle, s alkalmasabb kezevel egy zseblámpást kattintott épp. – A kislány fehér-fürtös fejében szemhunyásnyira előkéklett

még a nap sok példás történése, aztán a nappali sürgés gyorsan, soha-fel-nem-pásztázható mélyre süllyedt le lelkében. – Kezdtet fészket rakni a terjedő sötéttel benne a Csönd Végtelen Szabad Lelke, s ő..., hogy tán segít most, s felé fordítja almozó apja messze kószált lelkét – szívesen adott szállást Neki. S Apa tényleg kezébe is adta a lámpást és arra biztatta, világítson be az egyik kinyitott ketrec legmélyére. Majd tőle szokatlan csendességgel ezt mondta még: – „Tíz nyulat megevett...” – „A belga?” – Igen, a belga nyúl...: melyről mint gyerek azt se tudta, hogy vemhes s hogy lefialt a nap folyamán – nemhogy-méghogy mind a tíz kölykét el is pusztította. –! – Nos, ez az állati kiszolgáltatottság, ez volt, ami knockautolta az ő apját ezen a napon. A bombák, az emberek s a házi néni szobabére és tehetős-gyermektelen nagynénje rajtuk mit sem könyörülő kőszíve után... hogy még... egy nyúl is elle-ne tehetett. S ha mindez egyenest az Isten Színe elé kellett volna, hogy utalja őt (mert minden,

minden más lett, mint azelőtt volt: alig eltartva egy öttagú családot, a „bélistát” is elviselve) mégis, anya hívó szavára bemenni, mégis ... bemenni vacsorára –? Szegény Apa oly nagyon vágyott volna arra, hogy mindezt Valakinek elmondhassa. Egy Hatalmasságnak: hogy minden megint olyan legyen, mint volt régen! Kellett volna, igazán nagyon kellett volna, hogy valakivel jól kibeszélgesse magát. – A kislányt – észrevévén, hogy annak lelkét mondanivalók feszegetik, s tán szenved is... Mukszinak kezdte ekkoriban hívni. S élete végéig arra a nagy mukkanástalanságra emlékezteti őt, melyben Apa zokszó nélkül, száját összeszorítva, dacosan, keményen végezte dolga-ít valaha, a mindennapi kenyér ügyében.

És jól rezonált a változásokra: sikerült is a váltás neki. – Anikó viszont néha szomorú lett attól, hogy szép, komoly neve helyett ilyen vicces névvel illeti őt a tulajdon apja. Nem szerette, ha így szólították.

44. ÉLETÜNK PÉLDÁJÁVAL

Elgondolkodtató jelenség volt. Zsidó létére keresztény családba házasodott be, s így nagyon szem előtt kellett, hogy legyen mind egész élete végéig. Szorgalmas, mindig törekvő volt. Olyan ember, aki nem bírva saját irigységével 'la natur' szidta volna őt. ... alig volt – kik őt szóba hozták, azok inkább úgy beszéltek róla, mint akit nem lehet figyelmen kívül hagyni. S most fenn a levegőben angyal mossa a kezét (s szivárványos tenyerében szép eleven anyaméh: egy asszony otthon megszülte harmadik gyermekét). És ezzel egy időben az utca végéről valaki örökre elment. Feleség locsol a helyén, kinn a kertben.

– „Csak most hallottam” – „Igen, olyan hirtelen történt.” – „Hiányzik... Mindig rámköszönt a bicikliről. S a kutya? – ... „El kellett altatni, húzta a lábát, olyan ízületes volt.” – Az asszony

locsol, igazgatja a tömlőt, partnak kanyarodó vil-lájuk utca-felőli virágos-kertjében látni: ezidén is a sor szőlő mellé egy sor krumpli került – s meg-áll, hogy visszaidézze a múltat. Mondja, hogy kapott... egy kiskutyát a fiától. (Német és angol nyelviskola; – kinn a tábla helyben.). S egyazon útjaikról beszélve – Anikó elgondolja, hogy a fenyvek s rózsák emlékezte gazdag karosszéria-lakatos (mint helyi potentát) örökét csak a haj-nali harmat s egy jól regulázott barátságos far-kaskutya emlékképe őrzi ezután.

– Jellegzetes, tiszta-kék munkásöltözetben a legkevésbé sem nézett ki semmiféle párt-embernek s az ember lánya alig hihette róla, hogy a szívéből kampányol az SzDSz-nek, de inkább azt gondolta volna, hogy... őt ezért nem köpi ki szájából az Isten. 2002-ben még egy kis nézeteltérést is köszönhetett ez ügyben neki, amikor is a választások alkalmával szóvá tette, hogy tán halkabban is hangoztathatná s keve-

sebb befolyásoló jelleggel koalíciós választóihoz intézett alkalmi szavait. – De ő nem haragudott meg rá ezért s aztán... politika nélkül... hisz ő maga sohasem jelöltette képviselőnek magát – a tóparton tisztázhatták is személyes nézetkülönbségeiket. S ezidőtájt történt az..., hogy az Anikó lányának autója épp az ő termésköves villája előtt robban le. – Megjavította az autót ingyen, cserében csak annyit várt volna el a fiatalasszonytól, hogy szavazzon majd az SzDSz-re. (Ez lekötelező mosollyal köszönte meg a kapott szívességet, miközben nála jobban csak az anyja tudta ekkor: mennyire nem lett volna se pénze, se egyéb módja neki zsebből fizetni.)

Jó volt tudni róla, hogy szorgalmas, mint a méh, s jókedélyű, olyannyira, hogy végül a leg-hihetlenebb vele kapcsolatos dolog is most oly természetes-szívmelengetően szép emlékezés-

nek adhatja át végső helyét. Mint hajnali rigók... ha füttyös kedve volt... S valahányszor egy biciklis ráköszönne Anikóra... azt kell, hogy tapasztalja – az öreg hullott faágakkal felpolcolt biciklijének hiánya, emlékek szembetűnőbb lesz ettől, mint annak idején a valós látvány volt. – Hallotta bár (szavahihető forrásból), hogy még egy Cadillac-kel is bírt, amelyet azonban ő sohasem használt, saját szavai szerint méghozzá azért, hogy el ne irigyelhessék tőle. (Ennél méltóbb státusz-szimbólumot pedig az Isten se gondolhatott volna ki számára –; Cadillac-kel vagy anélkül, ő csak ember volt hát, oda föl pedig mindannyian anélkül mehetünk majd...)

Azok a gyújtósnak való faágak a karvastagságúak mellett... egy bicikli-hátsón... mint a vihartépázta part látható hulladékai (s mint egy átlagon felül gazdag iparosnak minden mértéken

kívül eső gyűjtő szenvedélye ... ösztönös vicces megnyilvánulásai) úgy különböztették meg őt az átlagemberektől, hogy azzal valami megfoghatatlanul erős, szinte genetikailag kódolt-alkalmazkodó élni akarásnak a példáját adta. Sokak szemében a legkülönb zsidónak tűnve fel ezzel, olyannak, kiből emellett a gyűlölet szikrája is hiányzott, nem hogy annak pusztító lángja. Természetesen jó életre szánva: a példája hasonló volt ahhoz az anyáéhoz, ki minden helyi előzmény nélkül... otthon szülte, egy kád vízben Bence nevű kisfiát. – Nem várva kinyilatkoztatást a jövőre s útmutatást másoktól ehhez: maguk vágtak mindketten annak a meredeknek, melyet a mennyből jött kristályosodott erők adhatnak a földi akaratnak. Céljukat a földön hiába nem keresték, s hogy... le ne maradjanak: előre mentek. – És utánuk nézett a világ.

45. KUTYA-JÓ

– „Tüske az oldalá(m)ba. – Nagyon... kellemetlen az, ha az ember oldalában ... tüske van.” – Anikónak nincs tüske az oldalában (se körme alatt), viszont nagyon kellemetlenül érinti napvégi sétaútján a magyarságával szájbarágósan kellemetlenkedő (idegenszerűen magyarkodó, csupaszlábú s arcú, -kobakú) fiatal férfi oldalról gőgicsélő hangja. Női személy az egyik kezén, a másikon egy kislányka: az alkalmi család csakis felületes szemlélő előtt tűnhet igazinak (de hát pont ilyen felületességre szolgálna a hőgutás nap végén ez az esti félhomály.)

Gyere Kuczor... bandukoljunk haza... Kritikus lett, kritikus a te öreg gazdád, s felette mihaszna kérdésekkel terheli magát. Vetett az Úris-ten a lelkébe magot, jót s ő... együtt növekedni a gazzal hagyta azt, s csupa tüske lám belül. Már-már az oldalán jön ki! – Le kéne nyesni a

kiwi-indát otthon? – Oldalában túske...! Talajt lazítani a kertben? Oldalában túske. Vásárolni menni, s felöltözni, hozzá másik ruhát venni –?... Túske az oldalában s mind egyforma bizonyosságra bökődik őt. Gyere csak, menjünk: otthon majd megnézem a talpadat. – Hátha túske van abban is.

– Nézd, most megy le a nap...: most megy le a nap! – Nem érted? – az én napom! No persze a tiéd is... De ki gyógyít majd engem, ha én is megbetegszem, ki ügyel rám. Jó, hogy te egy túlélő vagy... de én!? Te ötven leszel, én meg hetven. De... nincs túske az oldaladban? Ugye, milyen könnyen kigyógyultál a bénaságból. Nemde, kutya, jó neked!

Hallod, Kuczor? Júdás oldalát bökte úgy Krisztus, mint a költő túlfejlett lelkét a szavak. Hát nincs új a nap alatt. Ki kell operálni a kint magunkból. – Ki kell, ha kutyául fáj is. Milyen csöndben vagy ma: tán csak... nem kapott el téged is az ihlet? –

Álmomban üres otthonban jártam
félmeztelenül álldogáltam
egy kacattal telt zsák előtt
egy szál nylonharisnyában
csak egy szoknyára vágytam
és semmi másra sőt
(Ám semmi se volt a zsákban
s míg dideregve álltam
én szoknyátlan s hazátlan
állva jégesőt
lefolyt rólam a hazug kellem
és én szégyenletemben
magam lettem a megfeszített
s az is ki oda juttatta őt.)

46. A VILÁG LEGJOBB EMBERE

Küldött-e neked az Úr ilyet? Gyermekkorod sója, kovásza volt egy postás képében... Laboda bácsi – ha nem ő, ki más lehetett volna –? Az a két év, amíg ő fogta az ajtó kilincsét s belépés előtt kopogott is rajta egy picit (hogymindenki tudja, hírt kapva illő tisztelettel készülhessen fel a jóra s rosszra) – a lakókonyhában bent azt sugallták Anikónak: vannak, léteznek magasabb elosztó helyek a tatai postaközpont szortírozójánál. Tudtán kívül is egy másik postáról sugallt feladótól szállította házhoz híreit az öreg postás. Valójában vele rossz hír sohasem érkezett.

– Itt tessék aláírni...! – S erre a hangra te a halálos ítéletedet is aláírtad volna. Anikó őt országelnöknek képzelte titkon, míg falujukban távolságtartással és mégis teljes szívvel helyettesítette a katonaidejét töltő megszokottat. – Hihetetlen jószág rajzolódom elő mosolyán, ha apai,

nagyapai barátkozó szándékkal – szemétől a szá-
jáig futó szép vonalú virágindákkal kacskaringóz-
tatta elő szavait. Az egész ember elbűvölő volt,
egy isten bokkrétája hivatása teljesítésében. Pos-
tásságának nagyszámú családja az emberiség
volt: ennek szólt kopogása is méltó tisztelettel.
Népszabadságot hozott meg Új Embert: ország-
építés s -védelmezés (ál-)híreivel tele az előbbi
(ezeket válogatottan lehetett csak hinni s azzal a
tudattal, hogy... „az újság hazudik”) – az utóbbi-
ra nem vonatkozott viszont ez, lévén katolikus
hetilap. Mikor még a kiemelt helyeken dobper-
géssel cövekelt le a postás – kisebb régiójuk, la-
kóközretük hivatalos ügyeiről vagy a városból
jött megkeresésekről szólván –: a hangos híreket
is... de jó lett volna... még a háború után tőle
hallani! De már hogy a recsegő megafon ideje is
elmúlt s ... az egész ország már csak a Szabad
Népet olvashatta, – esetleg Népszavát, mások
tán Szabad Földet (minek köszönhetően a gyere-
kek is megtanultak a családokban a sorok között

olvasni) – az 1956 után kialakult hatalmi egyensúlyban már Laboda bácsit, mint egyéniséget, a postások bizalmi állásába többé nem tudta volna beleképzelni. A szürkék világa jött el, az alkalmazkodások nemtelen válfajai sűrűsödtek országossá s az öreg postás napjai leáldoztak, nyugdíjba mehetett. – Mint kaméleon, hallgatott a gazdag saját gazdagságáról s csélcsap lett titkos javak szerzésében. – S az öreg postás, aki született szegényként minden gazdagságát az embereknek szóló jó hír örömeiben lelte, rossz hírek feletti szánakozni tudásában nem kívánhatott jelleskedni többé. Szemében Kádár János néma országa a temetők csöndjét jelenthette, s tiszta kegyelemnek tűnhetett a nyugdíjaztatás számára.

... S Anikó ma... amikor késő unokája rámosolyog – a vele egy idős asszony érdeklődő arcán is jól látja azt a nagyapjáéra másult ideális mintát: mely még mindig hordoz annyi öröklött kincset DNS-ből, mely őt is, nehezebb idők,

nemzedékek s jövendők számára a nyugalom és a béke letéteményesévé teheti. Hogy élhetőbb legyen ez a világ.

47. TŰNŐDÉS

Az írás szó „ír” gyökét becsülted-e annyira, kedves Olvasó, hogy megtapasztald – szólni... nincs kihez, tenni nincs kiért: orvosságnak jó csak, ír-nak a tanult szó – s vigyázva, hogy megkapaszkodj, megkönnyebbülj, s bele szerelmesedj utóbb a világegyetembe: írtál-e így magadról magadnak? Valamely álmodról számoltál-e be már? S ha tévedtél volna, beismered-e azt?

Egy álomi függöny, kis réssel – összehúzva s kizárva vele a nappali világ. Vadkacsa húz a túl-árnyékba, s világos vászon mögött megárvult és befogadó fészekaljok együtt – a forró nyár

még nem tikkasztotta ki mesélőkedvét: a lét fergetegest zöldellő trópusi fecsegéssel láttatja tavasi vízi szaporulatát. Szemben kicsinyeit felfaló létformációkkal: szelíden, egy-közösségbe tolong a függöny mögött a lassan elmúló élet s még méhen kívüli színét áldja az ember.

Szép lett volna, átlagon felüli intelligenciával, lány lett volna az első. A második jó külsejű, jó értelmi képességű fiú s egy minden tekintetben átlag lánygyerek a harmadik... Láttá őket álmában. S most a két lány közül, hogy melyiket szólíthatná meg, azon gondolkodik. De jól tudja, mindegy..., mit is gondol a diktatúráról a zsarnok, s a ki-nem-hordott magzat arról, aki megölette őt. Az ember utóbb, ha előbb már szabad volt gondolattal ölnie – akár ész, akár szív akadályozta volna meg ebben – így Anikó is meghajlik Teremtője nagysága előtt s minden életet..., bárha utólagosan ...Annak oltalmába ajánl, a Jézus Krisztuséba – AKI megadta ennek az árát.

Mert Ő LESZ AZ – míg az ember Istenében hinni tud –, AKI Által szent az ihlet s minden tükör és vers, még ha tökéletlen lenne is; s amennyiben a valóságot meghaladja, általa szent minden éjszaka, míg valamely bibliai álomlátásra segít.

Mind idegenebb a világ, ám benne
mintha mind előbb lenne,
KIVEL megfogant s ajánlotta magát
holtan a halott isteneknek
AZÉRT kiért megváltódott e világ –
Lobbanjon ránk szeretetlángod
Názáretből jött Szűz Mária –
Égi Anyánk két leánya
kettőnknek együtt egy-más-ra
kettőnknek legyen még ajánlása: –
újjászületni mi kettőnknek
szentelt szóval essék varázsa

Vigyázz ha lábad alatt
vigyázz ha csiga halad –
vigyázz az élet vándorára,
vigyázz az első csigaházra:
meg ne öld abban magad...